

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

MARJANA MILEK OGRINC

**VLOGA MEDINSTITUCIONALNEGA
SODELOVANJA PRI ZAŠČITI ŽRTEV NASILJA V DRUŽINI**

MAGISTRSKO DELO

LJUBLJANA, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

MARJANA MILEK OGRINC

**VLOGA MEDINSTITUCIONALNEGA
SODELOVANJA PRI ZAŠČITI ŽRTEV NASILJA V DRUŽINI**

MAGISTRSKO DELO

Mentor:

izr. prof. dr. Zoran Kanduč

Študijski program:

Sociologija - socialno delo v skupnosti

LJUBLJANA, 2016

Zahvala

Zahvaljujem se vsem, ki so na kakršen koli način
prispevali k uspešnemu zaključku mojega magistrskega študija, predvsem pa izr. prof. dr.
Zoranu Kanduču za sprejem mentorstva in usmerjanje pri izdelavi magistrskega dela.

Univerza v Ljubljani

IZJAVA

Spodaj podpisani/-a **Marjana Milek Ogrinc**, študent/-ka magistrskega študija Sociologija - socialno delo v skupnosti, Fakultete za socialno delo Univerze v Ljubljani, z vpisno številko **06003208**, s svojim podpisom izjavljam, da sem avtor/-ica magistrskega dela z naslovom:

»Vloga medinstitucionalnega sodelovanja pri zaščiti žrtev nasilja v družini«.

S svojim podpisom zagotavljam:

- da je predloženo magistrsko delo rezultat mojega samostojnega raziskovalnega dela ter da so vsa dela in mnenja drugih avtorjev citirana in navedena v seznamu virov, ki je sestavni del predloženega magistrskega dela;
- da se zavedam, da je plagatorstvo, ne glede na obliko in način predstavljanja tujega avtorskega dela kot svojega, v nasprotju z akademsko etiko in s pričakovanimi moralnimi prepričanji ter pomeni hujšo kršitev pravil in predpisov, ki urejajo to področje, kot tudi posledic, ki jih ima takšno dejanje za predloženo delo in z njim povezani status;
- da sem seznanjen/-a z določili Pravilnika o magistrskem študiju;
- da je predloženo pisno delo identično elektronski verziji istega dela;
- da v skladu s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah (Ur. l. RS, št. 16/07, 68/08 in 110/13) dovoljujem, da se zgoraj navedeno magistrsko delo objavi v digitalni zbirki eGradiva in repozitoriju UL.

V Ljubljani, 14.3.2016

Podpis avtorja/-ice:

S svojim podpisom:

- dovoljujem knjižnici Fakultete za socialno delo Univerze v Ljubljani uporabo svojega rojstnega datuma za namen obdelave magistrskega dela v sistemu COBISS;
- soglašam z objavo svojega magistrskega dela na svetovnem spletu;

V Ljubljani, 14.3.2016

Podpis avtorja/-ice:

PODATKI O MAGISTRSKEM DELU

Ime in priimek: Marjana Milek Ogrinc

Naslov naloge: Vloga medinstitucionalnega sodelovanja pri zaščiti žrtev nasilja v družini

Kraj: Ljubljana

Leto: 2016

Št. strani: 142

Št. slik: 1

Št. tabel: 17

Mentor: izr. prof. dr. Zoran Kanduč

Jezikovni pregled: dr. Tomaž Petek, prof. slov.

Povzetek: Teoretični del vsebuje teme, povezane s pojmi družina, nasilje v družini, ukrepi za zaščito žrtev nasilja, medinstitucionalno sodelovanje, naloge centra za socialno delo in timsko delo pri pripravi načrta pomoči žrtvi nasilja v družini v povezavi s sprejeto zakonodajo s področja nasilja v družini, predvsem z Zakonom o preprečevanju nasilja v družini, ki je bil sprejet v februarju 2008. Osnovni namen magistrskega dela je raziskati možnosti zaščite žensk, ki so žrtve nasilja v družini, v skupnem sodelovanju različnih ustanov, in sicer poiskati take rešitve, ki bodo prispevale k izboljšanju dejanskih problemov, takih, kot jih doživljajo žrtve same od razkritja nasilja naprej. Pozornost sem namenila predvsem učinkom zakonodaje na področju ukrepov za zaščito žrtev nasilja v družini, ki med drugim določa obvezno medinstitucionalno sodelovanje, in nalogam centrov za socialno delo, ki so dolžni pomagati žrtvi nasilja. Poleg tega me zanima, ali se je raven zaščite žrtev v zadnjem obdobju, tudi z ustrežnejšimi zakonskimi rešitvami, dvignila in kako lahko svoje delo še izboljšamo.

Ključne besede: družina, nasilje v družini, zakonodaja, ukrepi za zaščito žrtev nasilja, medinstitucionalno sodelovanje, center za socialno delo, timsko delo.

Summary: The theoretical part contains topics related to the concepts of family, domestic violence, measures to protect victims of violence, inter-institutional cooperation, tasks of the Center for Social Work and teamwork in the preparation of aid plan for the victim of domestic violence, in connection with the adopted legislation of domestic violence, especially the Law on prevention of Domestic Violence, which was adopted in February 2008. Primary purpose of the master thesis is to explore the protection of women, who are the victims of domestic violence in the joint cooperation of various institutions, namely to find such a solution, which will contribute to the improvement of the real problems, such as experienced by the victims themselves, from disclosing violence forward. Attention was dedicated to the impacts of the legislation on measures to protect the victims of domestic violence, which, among other things, provides compulsory inter-institutional cooperation and tasks of the Center for Social Work, which are required to assist victims of domestic violence. Moreover, I wonder, whether the level of protection of victims in recent period rose, even with more suitable solutions and how our work can be further improved.

Keywords: family, domestic violence, legislation, measures to protect victims of violence, inter-institutional cooperation, Center for Social Work, teamwork

KAZALO

1	TEORETIČNI UVOD.....	1
1.1	DRUŽINA IN OPREDELITEV DRUŽINSKIH ČLANOV	1
1.1.1	Družina skozi čas	6
1.1.2	Nove smernice družin.....	9
1.1.3	Opredelitev družinskih članov v Zakonu o preprečevanju nasilja v družini..	11
1.1.4	Opredelitev družinskih članov po Kazenskem zakoniku	13
1.1.5	Opredelitev družinskih članov po Zakonu o varstvu javnega reda in miru ...	14
1.1.6	Opredelitev družinskih članov v Pravilniku o prepovedi približevanja določeni osebi, kraju ali območju	15
1.2	NASILJE V DRUŽINI – ŽENSKA, ŽRTEV NASILJA V DRUŽINI.....	16
1.2.1	Nasilje v družini – meja med zasebnim in javnim	20
1.2.2	Vrste in posledice nasilja nad ženskami v družini	21
1.2.3	Dinamika nasilja nad ženskami v družini	25
1.2.4	Miti o nasilju nad ženskami v družini	30
1.2.5	Teorije o nasilju v družini	33
1.2.6	Prikaz zakonske ureditve obravnave nasilja v družini in ukrepov za zaščito žrtev v drugih državah.....	36
1.3	SOCIALNO DELO IN OBRAVNAVA NASILJA V DRUŽINI	43
1.3.1	Tradicionalno socialno delo in obravnava nasilja v družini.....	43
1.3.2	Feministično socialno delo in obravnava nasilja v družini	44
1.4	OBRAVNAVA NASILJA V DRUŽINI IN UKREPI ZA ZAŠČITO ŽRTEV NASILJA V SLOVENSKI ZAKONODAJI.....	46
1.4.1	Nasilje v družini po ZPND.....	47
1.4.1.1	Ukrepi za zagotovitev varnosti žrtev po ZPND.....	50
1.4.2	Nasilje v družini kot kaznivo dejanje (191. člen KZ-1).....	52
1.4.3	Nasilje v družini kot prekršek (6. člen ZJRM-1)	53
1.4.4	Nasilje v družini po Zakonu o kazenskem postopku.....	55
1.4.4.1	Ukrep prepovedi približanja določenemu kraju ali osebi (195. a-člen ZKP).....	55
1.4.5	Nasilje v družini po Zakonu o nalogah in pooblastilih policije	56
1.4.5.1	Ukrep prepovedi približevanja določeni osebi, kraju ali območju (60. člen ZNPPol).....	57

1.5	INSTITUCIONALNI PRISTOP K OBRAVNAVI NASILJA V DRUŽINI	61
1.5.1	Vloga in naloge posameznih ustanov v predkazenskem postopku	63
1.5.1.1	Center za socialno delo, regijska interventna služba in naloge regijske koordinatorice za obravnavo nasilja v družini	63
1.5.1.2	Policija.....	77
1.5.1.3	Tožilstvo.....	79
1.5.1.4	Vzgojno-izobraževalni zavodi.....	80
1.5.1.5	Zdravstvo.....	81
1.5.1.6	Nevladne organizacije	83
1.5.2	Medinstitucionalno sodelovanje in povezovanje pri obravnavi nasilja v družini	85
1.5.2.1	Dolžnost prijavljanja	89
1.5.2.2	Timsko delo in naloge članov tima za zaščito žrtev nasilja v družini.....	91
2	PROBLEM IN HIPOTEZE	96
2.1	OPREDELITEV PROBLEMA IN TEZA	96
2.2	HIPOTEZE	97
3	METODOLOGIJA	98
3.1	VRSTA RAZISKAVE IN SPREMENLJIVKE	98
3.2	MERSKI INSTRUMENTI IN VIRI PODATKOV	98
3.3	POPULACIJA IN VZORČENJE.....	98
3.4	ZBIRANJE PODATKOV	99
3.5	OBDELAVA PODATKOV	100
4	REZULTATI	101
5	RAZPRAVA	118
6	SKLEPI	125
7	PREDLOGI.....	127
8	LITERATURA IN VIRI.....	131
9	PRILOGE	140
9.1	VPRAŠALNIK (INTERVJU).....	140
9.2	IZJAVA.....	142

KAZALO SLIK

Slika 1: Potek nasilnega odnosa	25
---------------------------------------	----

KAZALO TABEL

Tabela 1: Primerjava temeljnih značilnosti prepovedi približevanja po različnih zakonih	47
Tabela 2: Zakonski stan anketirank	101
Tabela 3: Stopnja izobrazbe anketirank.....	101
Tabela 4: Status anketirank.....	101
Tabela 5: Katerih oblik nasilja ste bili deležni?	102
Tabela 6: Ali ste kdaj zaradi poškodb poiskali zdravniško pomoč?.....	102
Tabela 7: Ali ste zdravniku kdaj povedali za nasilje?	103
Tabela 8: Kakšna je bila vaša socialna mreža in kdo vam je bil pripravljen pomagati? ...	103
Tabela 9: Kakšna so bila vaša ravnanja, da bi se zaščitili pred nasiljem?.....	104
Tabela 10: Ali ste kdaj razmišljali o prijavi nasilja ali odhodu in kaj vas je odvracalo od tega koraka?	106
Tabela 11: Kakšne informacije ste imeli glede možnosti zaščite, o mogoči pomoči različnih služb?	107
Tabela 12: Vaše doživljanje, stiske ob podaji prijave, vaša pričakovanja ...?.....	109
Tabela 13: Ali vam je vaša socialna mreža (sorodstva, prijateljev ...) stala ob strani ob prijavi? Na kak način so vam pomagali?	109
Tabela 14: Kako ocenjujete pomoč ustanov (CSD, regijska interventna služba, policija, zdravstvo ...), predvsem njihov odnos ob prijavi?	110
Tabela 15: Ali je bil v vašem primeru na CSD sklican multidisciplinarni sestanek (MDT) za oblikovanje načrta pomoči in ali vam je bil MTD v pomoč pri iskanju rešitve, zaščite pred nadaljnjim nasiljem?	112
Tabela 16: Ali ste se vključili v kakšno svetovalno obravnavo za žrtve nasilja v družini (na CSD ali pri NVO)?	113
Tabela 17: Kakšni so vaši občutki po prijavi v primerjavi s prej?	114

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC

CSD	– Center za socialno delo
Katalog	– Katalog javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo centri za socialno delo
KZ	– Kazenski zakonik pred letom 2008
KZ-1	– Kazenski zakonik iz leta 2008
KZ-1B	– Zakon o spremembah in dopolnitvah Kazenskega zakonika
MDT	– Multidisciplinarni tim
NVO	– Nevladna(e) organizacija(e)
PSP	– Prva socialna pomoč
RIS	– Regijska interventna služba
OZN	– Organizacija združenih narodov
SSKJ	– Slovar slovenskega knjižnega jezika
Ur. l. RS	– Uradni list Republike Slovenije
VIZ	– Vzgojno-izobraževalni zavod(i)
ZJRM	– Zakon o varstvu javnega reda in miru
ZKP	– Zakon o kazenskem postopku
ZNPPol	– Zakon o nalogah in pooblastilih policije
ZP	– Zakon o prekrških
ZPND	– Zakon o preprečevanju nasilja v družini
ZZZDR-UPB1	– Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih, uradno prečiščeno besedilo

UVOD

Življenje v varnem okolju je temeljna človekova pravica in družbena vrednota. Dom naj bi predstavljal varen pristan, družinski odnosi med člani pa naj bi bili topli in izpolnjujoči. Pa je res tako? Raziskave kažejo, da je najpogostejša oblika nasilja nad ženskami nasilje v družini, ki ga izvajajo njihovi intimni partnerji, torej je dom najnevarnejši kraj za ženske in njihovi partnerji najnevarnejše osebe. Kaj lahko naredimo, da to ne bo tako in kako lahko pomagamo žrtvi nasilja v družini?

S pomočjo politike, ki jo oblikuje država z namenom izboljšanja položaja žrtev družinskega nasilja, se lahko zagotovi njihovo večjo osebno varnost, hitrejše prepoznavanje nevarnih situacij in dostop do ustreznih storitev pomoči. Zakonodajni vidik obravnave nasilja v družini ima velik pomen, saj ravno zakonodaja določa najširše okvire za delovanje in ukrepanje na področju nasilja. S tem namenom sem dala v magistrskem delu večji poudarek predstavitvi Zakona o preprečevanju nasilja v družini, ki je prvi zakon v Sloveniji, ki je opredelil pojav nasilja v družini in določil koordinativno vlogo centrom za socialno delo, ki imajo nalogo pomagati žrtvi nasilja v družini pri zagotovitvi njene večje varnosti v sodelovanju z drugimi organi. Zavedati se moramo, da posamezni ukrepi in spremembe v delovanju posamezne ustanove, navadno ne prinašajo velikih sprememb brez systemskega, partnerskega pristopa k obravnavi nasilja. V delu so predstavljene dolžnosti in možnosti, ki jih ima vsaka posamezna ustanova, ki se pri svojem delu srečuje z žrtvami nasilja v družini, še posebej pa sem poudarila naloge centra za socialno delo ter vlogo medinstitucionalnega sodelovanja pri nudenju pomoči in zaščite žrtvi nasilja.

Vsebinsko je magistrsko delo razdeljeno na več sklopov; v teoretičnem delu večjo pozornost posvečam temam, kot so: družina, nasilje v družini, zakonodaja in ukrepi za zaščito žrtev, vloga in naloge posameznih organov in organizacij, medinstitucionalno sodelovanje in timsko delo pri oblikovanju načrta pomoči žrtvi nasilja. V empiričnem delu so predstavljeni raziskava in rezultati glede na postavljene hipoteze, sklepi ter predlogi za izboljšanje obravnavane tematike v praksi.

Na centru za socialno delo (CSD), na katerem sem zaposlena kot regijska koordinatorica za obravnavo nasilja v družini, se pogosto srečujemo s primeri nasilja v družini in z iskanjem najučinkovitejših načinov zaščite – skupaj z žrtvijo nasilja. V večini gre za ženske žrtve nasilja, ki že dlje časa živijo v skupnosti s partnerjem, ki je do njih nasilen in/ali pa so v tej

skupnosti tudi otroci, ki so posredne žrtve nasilja med starši, saj živijo v okolju, v katerem se izvaja nasilje. Opažam, da so ženske žrtve nasilja še vedno premalo seznanjene o mogočih pomočeh različnih služb; strah jih je, da jim nihče ne bo verjel, zato še vedno tako »dolgo čakajo« z razkritjem nasilja. Ravno zato, ker je pojav nasilja v družini kompleksen problem, je treba za njegovo preprečevanje stopiti skupaj in združiti moči, pri čemer ključno vlogo igrata sodelovanje in zaupanje v delovanje sistema. S tem mislim na sodelovanje različnih državnih organov (CSD, policija, tožilstvo, šole, zdravstvene službe ...) in nevladnih organizacij pa tudi na širšo družbeno aktivnost, predvsem ustrezen medijski pristop do problematike nasilja v družini.

Osnovni namen magistrskega dela je torej raziskati možnosti zaščite žensk, ki so žrtve nasilja v družini, v skupnem sodelovanju različnih ustanov, in sicer poiskati take rešitve, ki bodo prispevale k izboljšanju dejanskih problemov, kot jih doživljajo žrtve nasilja same. Zanimalo me je, kakšno pomoč nudijo posamezne ustanove ženskam, žrtvam nasilja, in kakšen je odnos žensk do ponujene pomoči ustanov. Z rezultati magistrskega dela sem želela preveriti, v kakšnem položaju so ženske, ki so žrtve nasilja v družini danes, ali je situacija za žrtve nasilja zdaj kaj boljša kot prej, ali gre državna intervencija s sprejetjem zakonodaje za zaščito žrtev nasilja v pravo smer oziroma v čem so pomanjkljivosti. S tem namenom so mi bili raziskovalna podlaga opravljeni intervjuji z ženskami, ki so bile žrtve nasilja svojega partnerja ali bližnjega družinskega člana, in slovenska zakonodaja, ki opredeljuje nasilje v družini, skupaj z ukrepi za zagotovitev varnosti žrtvi. Izrazila sem tudi svoje lastno mnenje ter prakso in način dela, ki jo ponudimo žrtvi nasilja v družini na CSD. Kot vir svojega pisanja sem uporabila predvsem ZPND ter iz njega izhajajoče naloge in dolžnosti, ki jih država nalaga državnim ustanovam in nevladnim organizacijam z namenom zagovitve pravočasne in učinkovitejše pomoči pri zaščiti žrtev nasilja v družini.

Rezultat raziskave je pomemben za vse, ki delamo z žrtvami nasilja v družini, predvsem pa za delo socialnih delavk in delavcev na centrih za socialno delo – v smislu iskanja čim varnejših načinov zaščite za žrtev nasilja v družini in zagotavljanja storitev, ki bodo omogočale krepitev moči žrtve nasilja in tudi socialne mreže, ki je v oporo žrtvi nasilja. Treba bo torej še naprej aktivno razvijati in raziskati storitve, ki bodo žrtvi v pomoč pri oblikovanju samostojnega življenja brez nasilja.

1 TEORETIČNI UVOD

1.1 Družina in opredelitev družinskih članov

Oblik družinskega življenja je veliko in te se spreminjajo skozi čas, zato je težko opredeliti družino na način, da bi zaobjeli vso to raznolikost, kar velja še posebej v zakonodaji. Ne glede na raznovrstnost oblik povezovanja ljudi v skupine pa velja, da družina obsega skupnost ljudi, ki so vsak svoj individuum. Skupaj ti individuumi tvorijo skupino, ki funkcionira tako ali drugače. »Družina je prostor, kjer se človek mora naučiti preživeti,« meni G. Čačinovič Vogrinčič (1998: 19) in dodaja: »Družina je prvi socialni sistem, ki s svojimi značilnostmi vpliva na osebnost otroka.« G. Čačinovič Vogrinčič (1998: 10) še navaja, da je naloga družine, »da na svoj poseben, edinstven način obvlada neskončno raznolikost razlik med posamezniki in ustvari sistem oziroma skupino, ki bo omogočila srečanje, soočenje in odgovornost«.

Osnovne funkcije družine so biološko-reprodukcijske, psihološke, ekonomske in sociološko-kulturne. V tradicionalni družbi je družina zadovoljevala večino potreb svojih članov, a je do danes izgubila veliko svojih funkcij. Vse od nastanka družine pa do danes je država družini odvzela večino njenih funkcij z namenom skrbi za posameznika, kar se kaže v oblikovanju zdravstvenega varstva ter šolskega in pokojninskega sistema. Družini je ostalo predvsem zagotavljanje čustvenih potreb njenih članov, kot so: potreba po intimnosti, varnosti, po medsebojnem zaupanju itn. (več v Filipčič 2002: 277).

Vsak človek začne življenje kot otrok v družini in dejavnost v družini je zanj v tem obdobju dominantna, pravi M. Nastran Ule (1993: 159). Družina je osnovna celica družbe in tudi prva družbena skupina, v kateri si posameznik pridobiva izkušnje z drugimi ljudmi, obenem pa tudi edini dejavnik socializacije, ki ga nimamo možnosti izbrati.

Za družinske odnose je značilna močna čustvena vez med člani; družinski člani so vpeti v ogromno skupnih aktivnosti, kar pomeni tudi več možnosti za različna pričakovanja posameznikov ter več priložnosti za razočaranja in jezo. Pogosto je tudi prepričanje znotraj družine, da lahko družinski člani vplivajo na stališča ter ravnanja drugih članov; kadar to vplivanje nad partnerjem ni uspešno, pa se lahko pojavi nezadovoljstvo in s tem tudi

nasilje. Dekleva (2002: 161, v Meško 2002) meni, da so pogostejše storilci kaznivih dejanja ali pa so žrtve nasilja tisti, ki so bili v krogu svoje družine pogostejše deležni nasilnih vzgojnih prijemov. Nasilje (kot izkušnja) in nasilnost (kot vedenjska lastnost) se prek družinskih vzorcev reproducirata. Tudi K. Filipčič (2002: 57) navaja, da ima lahko izkušnja z družinskim nasiljem iz otroštva različne učinke na fante in dekleta, prav tako tudi spol staršev, ki trpinčijo otroke, lahko povzroči različne posledice pri fantih in dekletih. Redki raziskovalci (avtorica omenja Cappella in Heinerja) sicer zatrjujejo, da spol otrok in nasilnih staršev ne igra pomembne vloge pri napovedovanju poznejše agresivnosti do družinskih članov. Menijo, da lahko v vsakem primeru – ne glede na spol, če vemo, da je bilo v družini prisotno nasilje – z večjo gotovostjo napovemo, da bo otrok, ko odraste, postal žrtev agresije, kot pa da bo sam postal nasilnež. Ženske, ki so bile v otroštvu priče nasilju med starši, pogostejše postanejo žrtve agresivnega vedenja moža kot ženske, ki take izkušnje iz otroštva nimajo. V nasprotju s temi trditvami pa drugi raziskovalci (K. Filipčič omenja Langhinrichsen - Rohling, Forsstrom in Rosenbaum, Elliott, Kalmussova, 2002: 58–59) menijo, da obstaja povezava med spolom nasilnega roditelja in spolom otroka – žrtve. Izkušnje z nasiljem v družini v otroštvu naj bi vplivale na to, kdo bo verjetneje postal nasilnež v poznejšem lastnem odnosu do partnerja in kdo žrtev; prav tako ugotavljajo, da je nasilje v družini verjetnejše, kadar so bili moški in ženske v otroštvu opazovalci nasilja med starši, in sicer naj bi bila to večja verjetnost kot pa kadar so bili sami žrtve nasilja staršev. Otrok z izkušnjo nasilja v otroštvu naj bi v poznejši dobi verjetneje sam kot partner ali roditelj izvajal nasilje v družinskih odnosih. Nekateri so ugotavljali, da naj bi izkušnje z nasiljem v družini bolj neposredno vplivale na moške, drugi pa menijo, da so učinki opazovanja nasilja v družini večji pri ženskah, saj so pri njih v večji meri našli anksioznost, več depresivnosti in agresivnosti v primerjavi z moškimi. V vsakem primeru pa ugotovitve različnih raziskav kažejo na to, da izpostavljenost otrok nasilju v družini vpliva na njihovo funkcioniranje v odrasli dobi.

Prav zato je družina pomembna, ne glede na njeno obliko, velikost in umeščenost v prostoru, kajti varna družba se vedno začne z »varno« družino (Ent van der et al. 2001: 6). Temu pritrjuje tudi K. Filipčič (2002: 23), ki pravi, da družine obstajajo v določeni družbi, kar pomeni, da mora družina skrbeti ne samo za dobrobit posameznika, ampak tudi družbe, od katere so ti posamezniki odvisni. Dobro funkcioniranje družine je torej življenjskega pomena za uspeh vsake družbe.

Pregled literature nam razkrije celo vrsto definicij družine, ki se razlikujejo glede na čas in prostor, znotraj katerega so oblikovane, k čemur pa svoje prispevajo tudi politični interesi. Na oblike družinskih skupnosti vpliva tudi kulturno okolje, v katerem se nahajajo.

K. Filipčič (2002: 21–22) navaja nekaj različnih oblik družinskega življenja, ki jih avtorji razumejo pod pojmom »družina«, tj.:

- družina orientacije (v kateri se posameznik rodi) in družino prokreacije (ki jo oblikuje s sklenitvijo zakonske zveze ali skupnim življenjem z drugo osebo);
- razširjena družina (poleg zakoncev in njunih otrok vključujejo tudi druge sorodnike: brate, sestre, starše, strice, tete ...);
- enoroditeljska družina;
- zveza istospolnih partnerjev;
- dopolnjena družina (življenjska skupnost roditelja in otroka z novim partnerjem in njegovimi otroki ali s skupnim otrokom);
- nuklearna družina: mati, oče, otroci;
- samska družina.

Poudarjam definicijo družine, kot jo je oblikovala Organizacija združenih narodov (OZN), ki pravi (Rener et al. 2006: 16): »Družino predstavlja vsaj en (odrasel) človek ali skupina ljudi, ki skrbi za otroka(e), in je kot taka (torej kot družina) prepoznana v zakonodajah ali v običajih držav članic.« Definicija OZN je skrb za otroka postavila kot temeljni element, ki utemeljuje družino. Prav tako definicija družine vključuje alternativne oblike družine.

V nadaljevanju podajam še nekaj definicij družine, ki nam lahko pozneje služijo pri razumevanju določitve družinskih članov v posameznem zakonu, kar se veže na pravico za določen ukrep za zaščito žrtev nasilja v družini v Sloveniji.

V prvi izdaji Slovarja slovenskega knjižnega jezika¹ (SSKJ) iz leta 1970 je družina pojmovana kot »zakonski par z otroki ali brez njih«. Ta definicija kot družino upošteva le nuklearno družino, zanemara pa vse druge različice oblik družin, ki so prisotne skozi ves čas družbenega obstoja. V dopolnjenem Slovarju slovenskega knjižnega jezika iz leta

¹ Povzeto po: Slovar slovenskega knjižnega jezika. Dostopno: http://bos.zrc-sazu.si/cgi/a03.exe?name=sskj_testa&expression=dru%C5%BEina&hs=1, 5. 3. 2016.

2014² ima družina že razširjen pomen. Družino razlagajo kot »skupnost enega ali obeh staršev z otrokom, otroki«, med primeri pa sta navedeni tudi »enostarševska« in »istospolna družina«. Za skupnost odraslih z otroki je v podpomenu družina navedena tudi kot »skupnost zakonskega ali zunajzakonskega partnerja in enega od staršev z otrokom, otroki«.

Nova razlaga torej ne predvideva nujno sklenjene zakonske zveze, obvezni člani družine pa so postali otroci, saj je bila po navedbi iz prve izdaje družina lahko brez njih.

Ureditev družinskega prava v Sloveniji izhaja iz Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (iz leta 1976), ureditev pa je bila večkrat popravljena, tudi zaradi novih mednarodnih in ustavnih sprememb. V Zakonu o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZDR-UPB1, Ur. l. RS, št. 69/2004) je družina definirana kot »življenjska skupnost staršev in otrok, ki zaradi koristi otrok uživa posebno varstvo« (2. člen). V 3. členu je nato opredeljena zakonska zveza kot »z zakonom urejena življenjska skupnost moža in žene«. V drugem odstavku 3. člena pa je zapisano, da je pomen zakonske zveze v zasnovanju družine. V takem primeru zakonca sama brez otrok še nista družina; morata jo šele zasnovati in to naj bi bil tudi njun cilj.

V Ustavi Republike Slovenije (Ur. l. RS, št. 33/1991) definicije družine ni. Je pa v njej navedeno, da ima vsakdo pravico do osebnega dostojanstva in varnosti; zagotovljena je nedotakljivost človekove telesne in duševne celovitosti, njegove zasebnosti in osebnostnih pravic. Država varuje družino, materinstvo, očetovstvo, otroke in mladino ter ustvarja za to varstvo potrebne razmere; zakonska zveza temelji na enakopravnosti zakoncev.

Statistična definicija družine (Rener et al. 2006: 15) govori, da »družino definiramo v ožjem smislu kot jedrno družino, to sta dve ali več oseb, ki živijo v skupnem gospodinjstvu in so med seboj povezane z zakonsko zvezo, s kohibicijo ali starševskim razmerjem«. Ta definicija vključuje raznolikost oblik družinskega življenja – zakonske partnerje in partnerje, ki živijo skupaj brez otrok, enostarševske družine in istospolna partnerstva.

² Povzeto po: Slovar slovenskega knjižnega jezika, 2014. Dostopno: http://www.bukla.si/?action=books&book_id=23255, 2. 3. 2016.

Statistični urad Republike Slovenije je za potrebe popisa prebivalstva v letu 2011 oblikoval naslednjo definicijo družine³:

»Družina je življenjska skupnost oseb v okviru zasebnega gospodinjstva. To je:

- življenjska skupnost staršev (obeh ali enega) in neporočenih otrok, ki živijo z njima oziroma z enim od staršev; starost otrok ni omejena;
- vendar pa ti nimajo svoje družine oziroma ne živijo v zunajzakonski skupnosti;
- življenjska skupnost moškega in ženske, ki sta sklenila zakonsko zvezo;
- življenjska skupnost partnerjev, ki živita v zunajzakonski skupnosti.«

Tudi ta definicija družine upošteva, da obstaja več oblik družinskega življenja.

Pri razlagah družinskih oblik moramo biti posebej pozorni na rabo pojmov normalno in nenormalno, tradicionalno itn., opozarja Urek (2005a), ki v svoji študiji razlaga neprimerno rabo teh izrazov: povprečna, netradicionalna, nekonvencionalna družina. Pojme nekonvencionalno, netradicionalno itn. obravnava kot način stigmatiziranja tistih oblik, ki niso »prevladujoče«. »Posebne« oblike družin znotraj takih kontekstov postanejo nekaj ločenega, inferiornega in neenakopravnega. Heteroseksualna nuklearna družina deluje kot ideal, univerzum, norma, od koder se vrednoti preostale. Družinske oblike, ki ne sodijo v ta vzorec, morajo zato že v izhodišču dokazovati svojo normalnost (naravnost, nedeviantnost) in jih samo pravilna uporaba izrazov gotovo ne more rešiti pred izključevanjem. Jasno je treba opozoriti na problem družbe, ki še vedno precej tradicionalno gleda na družino in vse druge oblike družinskega življenja označuje za nenormalne, drugačne.

Opredelitev družine je veliko, zato je na mestu vprašanje, zakaj je tako pomembno definirati pojem družine. T. Renner (Renner et al. 2006: 14) trdi, da je definicija družine pomembna, ker »deluje preskriptivno (predpisano), ker predstavlja neke vrste družbeni napotek ali diagnozo, ki vpliva na (in je hkrati) odraz moralnoideoloških predstav in socialnopolitičnega delovanja, kajti kar je v določeni družbi večinsko sprejeto kot moralno in torej normativno, je običajno nagrajeno tudi s socialnopolitičnimi ukrepi in narobe.« To pomeni, da je opredeljevanje potrebno zaradi oblik družbenega nadzora in raznih

³ Povzeto po: Statistični urad Republike Slovenije. Dostopno: http://www.stat.si/doc/pub/Ljudje_druzine_stanovanja.pdf, 12. 1. 2016.

intervencij države (socialna služba, razne oblike pomoči ...). Država in njene ustanove potrebujejo jasno opredelitev, da lahko različne ustanove v družino po potrebi posegajo in jo urejajo.

1.1.1 Družina skozi čas

Družina⁴ ostaja pomemben element v življenju vsakega izmed nas. Potreba po pripadnosti je univerzalna in je eden izmed razlogov, da »institucija družine obstaja ne glede na kulturološke spremembe« (Rus Makovec 2003: 38). V tem se od preteklosti do danes ni veliko spremenila, spremenile pa so se oblike in njene značilnosti; pod vplivom sprememb sodobnega sveta se je začela spreminjati družinska dinamika pa tudi odnos družbe do družine se spreminja zaradi novih družbeno-ekonomskih razmer. Avtorica navaja, da se družinska in sorodniška razmerja skozi časovna obdobja močno spreminjajo. V srednjem veku in že prej je bila odprta rodovna družina močno povezana z družbo, v katero je bila vpeta, manj pa so bili sami ljudje povezani z družino (razlogi: hitro zapuščanje družine zaradi dela, zgodnja umrljivost, pogoste smrtne bolezni otrok in staršev). Vse to je močno in pogosto spreminjalo družinske odnose. Kljub visokemu odstotku razvez v današnjem času so bile družine včasih bolj nestalne, kot so zdaj, oziroma je bila družba do teh »nestalnih« oblik družine manj uvidevna kot danes.

Pluralizacija družinskih oblik je obstajala že prej, le da jih je šele postmoderna doba začela sprejemati. To, kar danes razumemo pod pojmom družine, je nastalo šele z moderno družbo, a se je kljub temu v zadnjih tridesetih letih precej spremenilo. Družina ni pasivni objekt, ki se spreminja le pod vplivom širših družbenih sprememb, ampak je dejavnik, ki v razmerje z družbenim okoljem vstopa tako, da ga spreminja, a se nanj tudi adaptira in s tem spreminja. Posameznikove možnosti pri ustvarjanju družinske realnosti so vedno bolj odprte (Švab 2001: 53–56).

Spreminjanje družinskega življenja je začela prva zaznavati demografska statistika, čeprav težko pojasni družinsko življenje. Spremembe oblik in sestave družine so le en sklop pokazateljev sprememb, zato je danes pojmovanje *družine* zaradi svoje raznolikosti treba spremeniti in začeti govoriti o *družinah*. Tako meni tudi K. Filipčič (2002: 21), ko pravi,

⁴ Izraz *družina* izhaja iz latinskega izraza *famulus*, pomeni pa domači suženj; familia je bila v starem Rimu širša gospodarskopravna enota, v katero so spadali tudi sužnji (Filipčič 2002: 15).

da je pravilneje govoriti v množini, tj. o družinah, ker se družina spreminja in jo razumemo kot različne oblike skupnega življenja.

Giddens (2000: 94) govori o »družini kot osnovni instituciji civilne družbe«. Družina je stičišče cele vrste novih smeri, ki vplivajo na celotno družbo – naraščajoče enakosti med spoloma, množičnega prihoda žensk na trg delovne sile, spremenjenega spolnega obnašanja in pričakovanj ter sprememb v razmerju med domom in delovnim mestom.

Skozi zgodovino so se ljudje vedno združevali v življenjske skupnosti. Casseli (1988: 5) ugotavlja, »da so v prazgodovini ljudje živeli v rodovno-plemenskih zvezah, ki so bile obsežne, saj so vključevale veliko število članov.« To je bilo pomembno za preživetje otrok. S številčnostjo so namreč lažje premagovali težave, s katerimi so se srečevali. Tudi odrasli člani skupnosti so umirali zgodaj, zato je skupnost omogočala, da so imeli otroci, ki so ostali brez staršev, skrbnike.

Pomemben mejnik v človeški zgodovini so predstavljala prva naselja. V tem času so se znotraj skupnosti, živečih po posameznih naseljih, začele oblikovati tudi družine. V njih so živeli ljudje v medsebojni sorodstveni povezavi. Glede na skupnost, ki ostane pomembna v vsakodnevem življenju, v ospredje stopi družina. Ta je namreč posameznikom določala njihove delovne naloge in način življenja (Haralambos in Holborn 1999).

V predmeščanskih družbah je bilo nemogoče razlikovati družine od skupnosti hišnih prebivalcev. Kmečke družine so predstavljale skupnost, ki je bila sestavljena iz razširjene družine in ki je običajno vključevala še hlapce in deklice. Posameznik je bil namreč vpet v delovno skupnost hišnih sostanovalcev, in to ne glede na krvno povezanost. Skupnost hiše je predstavljala socialno mrežo, znotraj katere sta potekala življenje in delo. Hišni glavar je bil avtoriteta skupnosti. Imel je patriarhalno oblast. Odločal je tudi o izbiri partnerja članov te skupnosti. Te skupnosti zakoncev so povezovale kmečko prebivalstvo in so bile nujne za preživetje skupnosti (Sieder 1998).

Pozneje je izobraženo meščanstvo na uradniških položajih prineslo meščanski družinski model. Kot pravi Sieder (1998), je tukaj že prišlo do ločitve družinskega življenja od dela in zaslužka. Delo je postajalo ločeno za ženske in moške, s čimer je bila povezana tudi nadaljnja socializacija deklic in dečkov. Na čelu hiše je bil moški; njegovo delo zunaj družine je bilo edino finančno zagotovilo družine. Podrejenost ženske moškemu je bila

povezana z gospodinjskim delom. Ženska ni več sodelovala pri delu skupaj z moškim, ampak je bilo njeno mesto znotraj gospodinjstva in v vlogi matere. Ženske so bile izrinjene tudi iz javnih položajev.

Potem je prišlo obdobje industrializacije. Vojna industrija je prinesla potrebe po ženski delovni sili. Poleg meščanskih družin so se začele pojavljati tudi delavske družine, ki so bile izpostavljene ogromnim obremenitvam. Povečal se je naraščajoči delež sostanujočih sorodnikov, ker mezde niso dovoljevale drugačnega načina življenja. Prve delavske družine je zaznamovalo drastično pomanjkanje sredstev, zato so bile družine primorane jemati k sebi podnajemnike, sorodnike in prijatelje, kar je posledično pomenilo, da te družine niso bile deležne zasebnosti (Sieder 1998: 270). S povečanjem dohodka in z zvišanjem socialne varnosti je vedno večji del industrijskih delavcev začel strmeti k malomeščanskim družinam. Družina je postajala vedno bolj institucija, ločena od proizvodnega procesa. Odvisnost družine od proizvodnega procesa je nadomestila odvisnost znotraj družine. Nezaposlene soproge in otroci so bili odvisni od moškega, ki je imel delo in dohodek (Sieder 1998: 273). Pri tem gre predvsem za vlogo nesamostojnosti, kajti žena je odvisna od odhodkov moža. Beck in Beck - Gernsheim (2006: 8) navajata, da »potreba po dohodku tudi ženo, ki ji je dodeljena vloga 'družinskega človeka', prisili k podrejanju moževi mobilnosti in jo hkrati obsoja na usodo 'drugorazrednega' ekonomskega faktorja, ki naj bi po svojem domnevno biološkem poslanstvu dosmrtno opravljala dela, povezana z družino in gospodinjstvom«. Položaj ženske znotraj majhne družine je bil tako jasen in določen. Njena vloga in poslanstvo sta vzgoja otrok ter skrb okrog doma in moža.

Petdeseta, pozná šestdeseta in zgodnja sedemdeseta leta prejšnjega stoletja je zaznamovala izjemna gospodarska rast v zahodni in srednji Evropi. Povečala se je potreba po ženski delovni sili, kar je pomenilo, da so ženske v evropskih industrijskih državah predstavljale od 37 do 43 odstotkov zaposlenih. Med zaposlenimi ženskami se je opazno povečal delež poročenih žensk (Sieder 1998: 233). »Celo v izjemnih razmerah dolgotrajne brezposelnosti je ostala tradicionalna delitev nalog med moškimi in ženskami v družinah nespremenjena. Brezposelni moške so svojim ženam v gospodinjstvu malo pomagali, medtem ko se ženske nad pomanjkanjem dela (varstvo, gospodinjstvo, delo na njivi ...) niso mogle pritoževati« (Sieder 1998: 203).

Žensko gibanje je zahtevalo enakopravnost. V sedemdesetih letih prejšnjega stoletja je upadlo število razširjenih družin; vedno bolj je prevladovala težnja k majhni družini. Dolgoročno gibanje upadanja rojstev je bilo tako le zapozneli odziv ljudi na industrijsko revolucijo. Upadanje rojstev je spremljajo tudi vse večje število razvez. Družbene spremembe, med katere štejemo širitev porabništva, spreminjanje vrednot, množično zaposlovanje žensk in spreminjanje ideologij o družinskem življenju, so tisti dejavniki, ki povzročajo že omenjene spremembe v družini. Da bi družina lahko še naprej opravljala svoje temeljne funkcije, se mora tudi spreminjati, kar je pogoj njenega obstoja v postmodernosti (Švab 2001: 178).

1.1.2 Nove smernice družin

Družina je precej prilagodljiva struktura, vendar – kot pravi Kanduč (2003: 185) – veliko sociologov, ki preučujejo življenjske oblike na področju zasebnosti, ugotavlja, da se družina (oziroma partnerska razmerja ter odnosi med starši in otroki) v po(zno)moderni socialni in kulturni situaciji precej spreminja. Kanduč (2003: 187–195) omenja težnjo razraščanja družinskih konfiguracij in navaja nekaj alternativ:

- neporočeni par (usihanje privlačnosti zakonske zveze);
- živeti skupaj in narazen (*living together apart*): par (poročen ali neporočen, z otrokom ali brez njega), ki ne živi v skupnem prebivališču;
- par brez otroka (poročen ali neporočen, ki hote ali nehote nima otroka);
- homoseksualni (gejevski ali lezbični) par;
- (ne)izbrano, (ne)hoteno ali (ne)zaželeno samsko življenje.

K. Filipčič (2002: 28–29) omenja naslednje težnje spreminjanja družin v Evropi in tudi Sloveniji:

- upadanje števila konvencionalnih družin (poročeni pari z otroki);
- večja raznolikost družinskih oblik in družinskih življenjskih slogov (formalizirana zakonska zveza izgublja svoj socialni status in pomen);
- število razvez narašča povsod, kjer je razveza mogoča;
- povečuje se število enostarševskih ali samohranilskih družin;
- zmanjševanje števila otrok v družinah;

- povečuje se število t. i. reorganiziranih družin (ponovno vzpostavljanje družinske skupnosti enega ali obeh partnerjev);
- podaljšuje se časovno obdobje prehoda iz starševske družine v lastno družino.

D. Zaviršek⁵ meni, da je zakonska zveza postala disfunkcionalna, zato je v odmiranju. Nekoč so ljudje družino potrebovali, da so si delili premoženje, potomce, priimke, in pozneje so jo potrebovale državne uprave. Z osvoboditvijo žensk je zakonska zveza izgubila svojo funkcijo, ločitve pa so postale dovoljene.

Sodobna družina je raznolika. Po podatkih registrskega popisa prebivalstva⁶ je bilo v Sloveniji v začetku leta 2011 567.347 družin, v njih pa je živel 81 odstotkov prebivalcev Slovenije. Povprečna družina je imela tri člane. Največji delež so predstavljale družine z zakonskim parom in otroki – teh je bilo več kot 237.000 ali 22 odstotkov vseh, vendar pa se število takih družin številčno zmanjšuje že tri desetletja. V zadnjih letih se je najbolj povečalo število zunajzakonskih skupnosti, v katerih se je rodila že več kot polovica otrok. Vsaka četrta družina je bila enostarševska. Povečuje se tudi delež enostarševskih družin očetov z otroki.

Danes zelo različno pojmujejo kaj je družina, prav tako imamo svojo predstavo družine in družinskega življenja, zato je toliko težje določiti mejo, kaj družina je in kaj ni.

V zadnjih desetletjih prejšnjega stoletja smo bili priča številnim spremembam v družinskem življenju. Nove oblike družine in drugačni načini družinskega življenja sta dve najvidnejši spremembi. Do pred kratkim idealiziran model jedrne meščanske družine postaja preživet, Švab (2001) pa dodaja, da gre v bistvu vsaj na nekaterih ravneh le za osvobajanje od ideologije nuklearne družine.

Beck in Beck - Gernsheim (2006: 9) govorita o spremembah družine, ki smo jim priča, kot o »popolnoma normalnem kaosu ljubezni«. Gre preprosto za uresničevanje ideala svobode, ki pa se je začel udejanjati znotraj sveta zasebnosti. Danes smo tako priča v imenu svobode

⁵ Povzeto po: D. Zaviršek. Dostopno v sobotni prilogi Dela, članek: Temeljni koncepti življenja se zamenjujejo z bančnim izrazoslovjem z dne 27. 12. 2014) ali na strani <http://www.delo.si/sobotna/temeljni-koncepti-zivljenja-se-zamenjujejo-z-bancnim-izrazoslovjem.html>, 2. 3. 2016.

⁶ Povzeto po: Statistični urad Republike Slovenije. Dostopno: <http://www.stat.si/StatWeb/prikazinovico?id=5147&naslov=Mednarodni-dan-dru%C5%BEin>, Statistični urad Republike Slovenije, 13. 5. 2015.

in enakosti »razpadu osnovnega ogrodja družine, ki temelji na razlikah med stanovsko dodeljenimi vlogami spolov.«

Giddens (2000) v postmodernosti opredeljuje potek vsakdanjega življenja skladno z zaupanjem, s tveganjem, z globalizacijo in negotovostjo. V ta čas je postavljena družina kot oblika družbene skupine modernega nastanka. Družina se prek pluralizacije družinskih oblik in načinov družinskega življenja prilagaja novi družbi tveganja (Beck, 1996).

Kanduč (1997: 275) celo meni, da si »kaže zastaviti vprašanje, ali je sploh smiselno govoriti o družini v ednini ali celo – in extremis – z veliko začetnico.« Po njegovem »Družina« nikoli ni obstajala kot idealni, univerzalni in nespremenljivi tip oziroma homogena oblika, ampak prav nasprotno. Poznamo namreč njene številne in nadvse različne funkcionalne oblike.

1.1.3 Opredelitev družinskih članov v Zakonu o preprečevanju nasilja v družini

Zakon o preprečevanju nasilja v družini (ZPND)⁷ je prvi zakon, ki je opredelil pojav nasilja v družini, ob tem pa je pomembno razumevanje tega, kdo so družinski člani in članice, ki jih zakon šteje kot žrtve nasilja v družini. Pomembno je, da se nasilje v družini ne veže samo na določeno skupino žrtev in da se ne omejuje na ozko pojmovano družinsko okolje. Čeprav raziskave kažejo, da so najpogostejše žrtve otroci in ženske, se zakon ne omejuje le na ti skupini, ampak nalaga organom in organizacijam ter nevladnim organizacijam nudenje pomoči vsem žrtvam nasilja, torej tudi starejšim družinskim članom, osebam z gibalnimi, s senzornimi in z intelektualnimi oviranostmi, moškim ter vsem drugim družinskim članom, ne glede na kakršne koli njihove osebne lastnosti (Veselič, Matko 2014: 29).

V 4. členu ZPND določa posebno skrb in varstvo pred nasiljem za mladoletnega družinskega člana (v nadaljevanju: otrok), ki je kot žrtev nasilja opredeljen tudi, če je priča nasilju, pa naj bo to, da je prisoten pri izvajanju nasilja nad drugim družinskim članom ali da živi v okolju, v katerem se nasilje izvaja. Opazovanje nasilja je zanj enako travmatično; ima neposredne in posredne škodljive učinke na zdravje in razvoj otroka.

⁷ Zakon o preprečevanju nasilja v družini (ZPND), Ur. l. RS, št. 16/2008.

Prav tako so posebne skrbi pri zaščiti in nudenju pomoči žrtvam nasilja deležne starejše osebe, invalidi in osebe, ki niso sposobne skrbeti zase. V 2. členu ZPND opredeljuje družinske članice oziroma člane, tj.:

- zakonec ali zunajzakonska partnerica oziroma partner, bivši zakonec ali bivša zunajzakonska partnerica oziroma partner;
- partnerica oziroma partner ali bivša partnerica oziroma partner v registrirani istospolni partnerski skupnosti;
- krvna sorodnica oziroma sorodnik (v nadaljnjem besedilu: sorodnik) v ravni vrsti;
- krvni sorodniki v stranski vrsti do vštetega tretjega kolena;
- sorodnik po svaštvu do vštetega drugega kolena;
- posvojiteljica oziroma posvojitelj (v nadaljnjem besedilu: posvojitelj) in posvojenka oziroma posvojenec;
- rejnica oziroma rejnik (v nadaljnjem besedilu: rejnik) in rejenka oziroma rejenec;
- skrbnica oziroma skrbnik (v nadaljnjem besedilu: skrbnik) in varovanka oziroma varovanec;
- osebe, ki imajo skupnega otroka;
- osebe, ki živijo v skupnem gospodinjstvu.

ZPND zajema opredelitev družinskih članov obsežnejše in zajema vse osebe, med katerimi obstaja ali je obstajala (npr. bivša partnerja) tesnejša čustvena vez, ki pa jo povzročitelj nasilja izrablja za zlorabo moči nad drugo osebo (Veselič, Matko 2014: 31). Na področju preprečevanja nasilja v družini je ZPND upošteval specifično pojavo, tj. nasilja med osebami, ki sta ali sta bili v tesnejši čustveni povezanosti, in glede na to tudi opredelil »družino« oziroma »družinske člane«. Skupno prebivanje povzročitelja nasilja in žrtve zato ni tako bistveno; pomembnejše dejstvo, da ena oseba zlorablja moč nad drugo osebo, s katero je ali je bila v intimnem oziroma čustvenem razmerju.

Vsekakor je pomembno, če izhajamo z vidika, da je treba zaščititi žrtve nasilja v družini, da se opredelitev družinskih članov zastavi čim širše. Vemo, da se oblike družine spreminjajo, zato je treba tudi v zakonodaji slediti spremembam pri opredelitvi družinskih članov in s tem omogočiti, da pomoč žrtvam nasilja zajame tudi te novonastale oblike.

1.1.4 Opredelitev družinskih članov po Kazenskem zakoniku

Kazenski zakonik (KZ-1)⁸ v 191. členu govori o družinski skupnosti oziroma drugi trajnejši življenjski skupnosti, pri čemer pa ne ponuja definicije. V tretjem odstavku istega člena dodaja razširitev družinske skupnosti še na tiste, ki so razpadle, in sicer: »Če je dejanje iz prvega odstavka storjeno proti osebi, s katero je storilec živel v družinski ali drugi trajnejši skupnosti, ki je razpadla, je pa dejanje s to skupnostjo povezano, se storilec kaznuje z zaporom do treh let.«

K. Filipčič ugotavlja (2002: 118), da se lahko pojavijo težave zaradi neopredeljenosti pojma družine v Kazenskem zakoniku, saj je pomembno vedeti, koga lahko ali moramo uvrstiti med družinske člane. Meni, da bi Kazenski zakonik sam moral pojasniti vsebino pojma družina, tako da bi zaobjeli čim večji obseg družine. Za opredelitev posameznika za družinskega člana naj ne bi bilo bistveno samo sorodstveno razmerje, ampak tudi življenje v skupnem gospodinjstvu⁹.

Nasilje v družini

191. člen

(1) Kdor v družinski skupnosti z drugim grdo ravna, ga pretepa ali drugače boleče ali ponižujoče ravna, ga z grožnjo z neposrednim napadom na življenje ali telo preganja iz skupnega prebivališča ali mu omejuje svobodo gibanja, ga zalezuje, ga prisiljuje k delu ali opuščanju dela ali ga kako drugače z nasilnim omejevanjem njegovih enakih pravic spravlja v skupnosti v podrejen položaj, se kaznuje z zaporom do petih let.

(2) Enako se kaznuje, kdor stori dejanje iz prejšnjega odstavka v kakšni drugi trajnejši življenjski skupnosti.

⁸ Kazenski zakonik (KZ-1), Ur. l. RS, št. 50/2012 – uradno prečiščeno besedilo.

⁹ Povzeto po: K. Filipčič (2002: 118), ki predlaga zgledovanje po opredelitvi vsebine pojma družine po hrvaškem KZ (sprejete spremembe Kazenskega zakona decembra 2000 in oblikovanje novega, posebnega kaznivega dejanja »nasilniško obnašanje v družini«; 215. a-člen: »Član družine, ki z nasiljem, zlorabo ali posebno predrzno obnašanjem privede drugega člana družine v ponižujoč položaj, se kaznuje z zaporom od treh mesecev do treh let.« Družinski člani v smislu tega zakona so (89. čl.): zakonec in zunajzakonski partner, bivši zakonec in bivši zunajzakonski partner, sorodnik v ravni vrsti, posvojitelj, posvojenec, sorodnik v stranski vrsti do vključno tretjega kolena in sorodnik po svaštvu do vključno druge vrste, ki živijo v skupnem gospodinjstvu.

(3) Če je dejanje iz prvega odstavka storjeno proti osebi, s katero je storilec živel v družinski ali drugi trajnejši skupnosti, ki je razpadla, je pa dejanje s to skupnostjo povezano, se storilec kaznuje z zaporom do treh let.

V KZ-1 so v 224. členu opredeljena razmerja med osebami, zaradi katerih se pri nekaterih kaznivih dejanjih pregon po uradni dolžnosti spremeni v zasebno tožbo:

Pregon, kadar je storilec v bližnjem razmerju z oškodovancem

224. člen

Za kaznivo dejanje iz 204., 205., prvega, drugega, četrtega in petega odstavka 208., 210., 211., prvega in drugega odstavka 215. in 220. člena tega zakona, ki so bila storjena proti zakoncu ali osebi, s katero živi v zunajzakonski skupnosti, ali partnerju iz registrirane istospolne partnerske skupnosti, krvnemu sorodniku v ravni vrsti, bratu ali sestri ali drugemu krvnemu sorodniku v stranski vrsti do vštetega tretjega kolena, sorodniku po svaštvu do vštetega drugega kolena, posvojitelju ali posvojencu, rejniku ali rejencu ali proti drugim osebam, s katerimi živi storilec v skupnem gospodinjstvu, se pregon začne na zasebno tožbo.

1.1.5 Opredelitev družinskih članov po Zakonu o varstvu javnega reda in miru

Zakon o varstvu javnega reda in miru (ZJRM-1)¹⁰ v nasprotju s KZ-1 opredeljuje različna sorodstvena razmerja – zakonsko razmerje in skupnost, ki razpade in v okviru katerih lahko pride do izvršitve prekrška nasilnega in drznega vedenja. V četrtem odstavku 6. člena ZJRM je uporabljen termin »bivši« (zakonec, zunajzakonski partner ali partner v registrirani istospolni skupnosti); tako so še širše zajeti družinski člani.

II. PREKRŠKI ZOPER JAVNI RED IN MIR

6. člen

(nasilno in drzno vedenje)

(1) Kdor izziva ali koga spodbuja k pretepu ali se vede na drzen, nasilen, nesramen, žaljiv ali podoben način ali koga zasleduje in s takšnim vedenjem pri njem povzroči občutek

¹⁰ Zakon o varstvu javnega reda in miru (ZJRM-1), Ur. l. RS, št. 70/2006.

ponižanosti, ogroženosti, prizadetosti ali strahu, se kaznuje z globo od 60.000 do 120.000 tolarjev.

(2) Kdor koga udari, se kaznuje z globo od 80.000 tolarjev do 150.000 tolarjev.

(3) Kdor se pretepa, se kaznuje z globo od 100.000 tolarjev do 300.000 tolarjev.

(4) Če so prekrški iz prejšnjih odstavkov storjeni proti zakoncu ali zunajzakonskem partnerju ali partnerju v registrirani istospolni skupnosti, bivšemu zakoncu ali zunajzakonskem partnerju ali partnerju v registrirani istospolni skupnosti, krvnemu sorodniku v ravni vrsti, posvojitelju ali posvojencu, rejniku ali rejencu, skrbniku ali varovancu te osebe ali proti osebi, ki živi s storilcem v skupnem gospodinjstvu, se kršitelj kaznuje z globo od 150.000 tolarjev do 300.000 tolarjev.

1.1.6 Opredelitev družinskih članov v Pravilniku o prepovedi približevanja določeni osebi, kraju ali območju

Pravilnik o prepovedi približevanja določeni osebi, kraju ali območju¹¹ v 2. členu opredeljuje, kdo vse se šteje v bližnje razmerje in zoper koga se lahko izreče ukrep prepovedi približevanja. Določbe glede »bližnjega razmerja« so v prvem odstavku 60. člena Zakona o nalogah in pooblastilih policije (ZNPPol) razširjene s Kazenskega zakonika (224. člen) še na ZPND (2. člen). S takšno rešitvijo je »nabor« oseb, ki sodijo v to bližnje razmerje, razširjen še na:

- bivšega zakonca ali bivšo zunajzakonsko partnerico oziroma partnerja;
- skrbnice oz. skrbnike in varovanke oz. varovance;
- osebe, ki imajo skupne otroke.

2. člen

(opredelitev bližnjega razmerja kršitelja z oškodovancem)

V skladu z 224. členom Kazenskega zakonika (Uradni list RS, št. 50/12 – uradno prečiščeno besedilo) in 2. členom Zakona o preprečevanju nasilja v družini (Uradni list RS, št. 16/08) se šteje, da je kršitelj z oškodovancem v bližnjem razmerju, če je:

- 1. zakonec ali bivši zakonec;*
- 2. partner v zunajzakonski skupnosti ali bivši partner v zunajzakonski skupnosti;*
- 3. partner v registrirani istospolni partnerski skupnosti ali bivši partner v registrirani*

¹¹ Pravilnik o prepovedi približevanja določeni osebi, kraju ali območju, Ur. l. RS, št. 49/2014.

4. *istospolni partnerski skupnosti;*
5. *krvni sorodnik v ravni vrsti (stari starš, starš, otrok, vnuk, pravnuk);*
6. *krvni sorodnik v stranski vrsti do vštetega tretjega kolena (brat, sestra, nečak oziroma*
7. *nečakinja, stric, teta);*
8. *sorodnik po svaštvu do vštetega drugega kolena (tast, tašča, zet, snaha, očim, mačeha, pastorek);*
9. *posvojitelj ali posvojenec;*
10. *rejniki ali rejenec;*
11. *skrbnik ali varovanec;*
12. *oseba, s katero imata skupnega otroka;*
13. *oseba, s katero živita v skupnem gospodinjstvu.*

1.2 Nasilje v družini – ženska, žrtev nasilja v družini

Nasilje je vsako kršenje človekovih pravic in človekovih osebnih mej. Čeprav ima vsak človek pravico živeti varno, brez nasilja, se nasilje v družini lahko zgodi komur koli. Kanduč (2003: 255) omenja, da je družina v zadnjem času predramila kriminološko pozornost tudi kot »kriminalna« institucija, tj. prizorišče družinskega nasilja. Izkazalo se je namreč, da je družina pravzaprav eden izmed nevarnejših krajev v družbi. Kot pravi Urek (2005), lahko tovrstno nasilje prizadene ljudi ne glede na njihovo gmotno stanje, izobrazbo, starost ali življenjski slog. Zato nasilje v družini nikakor ni samo socialni problem oziroma omejeno le na revnejše sloje. Ravno nasprotno, storilci nasilnih dejanj in žrtve nasilja so lahko premožni in revni, izobraženi in neizobraženi. Temu pritrjuje tudi Kanduč (2003: 175–176), ki navaja pogosto težnjo v javnih razpravah, da bi nasilje v javni sferi asociativno prilepili na družine, ki so zaradi tega ali onega razloga že tako in tako problematične, npr. zato, ker so obremenjene z alkoholizmom, drogo, revščino, brezposelnostjo, s kriminalom, stanovanjsko stisko itn. Vse oblike nasilja izvirajo iz istega temelja: iz nasilneževe patološke potrebe po občutku moči ter želje po prevladovanju in nadzorovanju šibkejšega.

Kaj je nasilje? Društvo za nenasilno komunikacijo na svoji spletni strani¹² jasno navaja nekaj dejstev o nasilju:

- Nasilje je kršenje pravil varnega in kakovostnega skupnega prebivanja.
- Nasilje je kršenje človekovih pravic in človekovih osebnih mej.
- Nasilje je zlorabljanje moči enega v škodo drugega.
- Nasilje ni konflikt.
- Največ nasilja se dogaja med osebami, ki se med seboj poznajo.
- Za nasilje je odgovoren povzročitelj nasilja.
- Nasilje daje povzročitelju lažen občutek moči.
- Nasilje v vsakem primeru negativno vpliva na žrtev.
- Nasilje ima več oblik (psihično nasilje, telesno ali fizično nasilje, spolno nasilje, ekonomsko nasilje).
- Nasilje preprečujemo z ničelno toleranco do nasilja.
- Za prenehanje uporabe nasilja sta nujna zavestna osebna odločitev in učenje o nenasilni komunikaciji.

Nasilje je zloraba moči. Oseba z več moči to moč izkorišča nad osebo z manj moči, in sicer z namenom, da si to drugo osebo podredi oziroma pridobi, poveča ali ohrani moč nad njo. Nasilje je namerno, nadzorovano in premišljeno dejanje, ki se ponavlja, stopnjuje, in ne gre za enkratni, osamljen dogodek. Za nasilje je odgovoren povzročitelj nasilja, saj smo za vsako svoje vedenje odgovorni sami.

Prav tako nasilje ni konflikt in ga tudi ne moremo enačiti z njim. Do konflikta pride, ko imata dve osebi različni, nasprotujoči ali izključujoči si želji. Cilj reševanja konflikta je priti do dogovora, ki je uresničljiv in sprejemljiv za obe osebi, pri čemer mora med osebama obstajati ravnovesje moči. Dobro razrešeni konflikti odnos utrdijo in osvežijo. Po drugi strani pa se z nasiljem zrušijo meje drugega, saj povzročitelj vsili potrditev svoje dominacije in si s tem podredi žrtev.¹³

¹² Povzeto po: Društvo za nenasilno komunikacijo. Dostopno: <http://www.drustvo-dnk.si/o-nasilju.html>, 13. 1. 2016.

¹³ Povzeto po: Društvo za nenasilno komunikacijo. Dostopno: <http://www.drustvo-dnk.si/o-nasilju.html>, 14. 1. 2016.

Pri nasilju v družini torej ne gre za konflikt znotraj družine, ampak za kaznivo dejanje; tako ga je treba tudi obravnavati. V Kazenskem zakoniku, ki je bil dopolnjen leta 2008, je bil oblikovan samostojni člen (191. člen), ki opredeljuje nasilje v družini kot kaznivo dejanje.

ZPND, ki je bil sprejet v letu 2008, je prvi zakon v Republiki Sloveniji, ki ureja področje nasilja v družini; s tem priznava, da nasilje v družini obstaja in da je družbeni problem, potreben specifične obravnave. Omenjeni zakon opredeljuje žrtve ne veže samo na ženske in otroke, ki so – kot kažejo raziskave – najpogostejše žrtve nasilja, ampak širše zajema tudi preostale družinske člane (3. člen), katerim so organi in organizacije dolžni pomagati pri zaščiti in s tem zagotoviti večjo varnost pred nadaljnjim nasiljem.

Konvencija Sveta Evrope o preprečevanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter boju proti njima¹⁴ (Ur. l. RS, št. 1/2015) v 3. členu opredeljuje pojem »nasilje nad ženskami«, in sicer gre za kršitev človekovih pravic in obliko diskriminacije žensk ter vsa nasilna dejanja zaradi spola, ki povzročijo ali bi lahko povzročila fizične, spolne, psihične ali ekonomske posledice ali trpljenje žensk, vključno z grožnjami s takimi dejanji, s prisilo ali samovoljni odvzem prostosti, ne glede na to, ali do njih pride v javnem ali zasebnem življenju. Pojem »nasilje v družini« pa opredeljuje vsako dejanje fizičnega, spolnega, psihičnega ali ekonomskega nasilja, ki se zgodi v družini ali gospodinjstvi enoti ali med nekdanjima ali trenutnima zakoncema ali partnerjema, ne glede na to, ali storilec še prebiva ali je prebival z žrtvijo.

Ko govorimo o nasilju v družini, govorimo o vrsti nasilnih vedenj, ki jih izvaja en partner, pogosteje moški, nad drugim partnerjem, pogosteje žensko, da bi si pridobil oziroma zadržal nadzor. Nacionalna raziskava o nasilju v zasebni sferi in partnerskih odnosih, ki je bila izvedena v Sloveniji v letu 2010, razkriva, da je večina žrtev nasilja v družini žensk, kar 92 odstotkov povzročiteljev nasilja pa je moških¹⁵. Nekatera dejanja nasilja se zgodijo le kot posamezen dogodek, vendar se nasilni dogodki v družini zelo redko zgodijo samo

¹⁴ Povzeto po: Konvencija Sveta Evrope o preprečevanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter boju proti njima, Ur. l. RS, št. 1/2015.

¹⁵ Povzeto po: Leskošek, V., Urek, M., Zaviršek, D.: Nacionalna raziskava o nasilju v zasebni sferi in partnerskih odnosih, Končno poročilo 1. faze raziskovalnega projekta, Inštitut za kriminologijo, 2010. Dostopno: <http://www.arhiv.uem.gov.si/fileadmin/uem.gov.si/pageuploads/NasiljeRaziskava.pdf>, 30. 11. 2015.

enkrat. Ljudje v družinah smo med seboj navezani, ostajamo dolgo v odnosu in dogodki nasilja se zato običajno ponavljajo, poleg tega pa tudi stopnjujejo v intenziteti.

Po Pečarju (1984) nasilje v družini ni nov fenomen. Pogled v zgodovino – v nekaterih družbah pa ta merila obstajajo še danes – nam pove, da nasilje nad žensko ne samo da ni bilo protizakonito, ampak je bilo celo dovoljeno oziroma je bila moškemu nekakšna dolžnost pretepati žensko, ki ni ravnala po njegovih merilih ali merilih družbe. V zadnjih desetletjih se sicer ta situacija spreminja, ta neenakopravnost med moškim in žensko, neenake možnosti za oba spola in s tem diskriminacija žensk pa ostajajo realnost današnjega časa, kar omogoča nasilje nad ženskami in s tem tudi nasilje v družini.

Tudi Mlakar¹⁶ pravi, da so nasilna dejanja med čustveno povezanimi osebami vedno obstajala, pojem nasilja med intimno povezanimi osebami pa vključuje nasilje med partnerji pred poroko in po njej, med živečimi v zakonski ali zunajzakonski skupnosti, med istospolnimi partnerji, nasilje nad otroki in starostniki, nasilje med brati in sestrami, moških nad ženskami in žensk nad moškimi, spolno nasilje in nadlegovanje. Mlakar v članku navaja nekaj raziskav, med drugim tudi odmevno odkritje, ki ga potrjuje veliko raziskav, in sicer da so bile nasilne osebe pogosto same žrtve ali priče nasilja v otroštvu. Omenja poročanje Widoma (1989), da se osebe, za katere je bila v otroštvu sodno ugotovljena zloraba, pozneje v 42 odstotkih pojavljajo v policijskih zapisnikih kot nasilni odrasli. Nadalje študije navajajo, da kar 60–80 odstotkov nasilnih moških prihaja iz nasilnega domačega okolja, 20–30 odstotkov njihovih žena pa poroča, da so bile v otroštvu izpostavljene nasilju. Posledice nasilja v družini so drugačne pri dečkih kot pri deklicah. Mlakar v članku omenja še avtorje Gelles (1976) in Dodge s sodelavci (1990), in sicer Gelles je že leta 1976 ugotavljal, da dečki, ki so žrtve nasilja v svoji primarni družini, pozneje večkrat postanejo storilci nasilnih dejanj, medtem ko deklice pogosteje postanejo žrtve tudi v svojem partnerskem odnosu. Dodge in sodelavci pa so v zasledovalni študiji ugotavljali, da se zlasti pri deklicah posledice nasilja ne kažejo v aktivnem povzemanju nasilnega vedenja, ampak v internaliziranih oblikah umika in izolacije, samoobtoževanja in občutkov krivde, ki pogosto vodijo v depresijo.

¹⁶ Povzeto po: doc. dr. Janez Mlakar. Dostopno: Klip števil. 6, članek z naslovom: Psihološke raziskave nasilja med intimnimi partnerji in v družinah. Ali dostopno na: http://www.klinicna-psihologija.si/klip_psiholoske_raziskave_nasilja_med_partnerji_in_v_druzinah, 2. 1. 2016.

Tudi Giddens (2000) izjavlja, da je končno napočil čas za temeljite premisleke o pomenu dogajanj in sprememb v zasebnosti in intimnosti. Dozdajšnja socialna zgodovina čustev, strasti in občutij je pretežno zgodovina moških spolnih podvigov in njihovega nadzora nad ženskami. V drugi polovici 20. stoletja je zaradi spleta razlogov ta nadzor začel slabeti in eden izmed učinkov tega je tudi naraščanje nasilja nad ženskami.

1.2.1 Nasilje v družini – meja med zasebnim in javnim

Značilnosti družine sta ljubezen in nasilje, pravi K. Filipčič (2002: 94). Kje pa se konča pravica do zasebnosti in kdaj se začne obveza države, da poseže v družino? K. Filipčič (2002: 37) omenja mednarodni dokument Evropsko konvencijo o človekovih pravicah, ki v 8. členu navaja vzroke, ki opravičujejo poseg države v izvrševanje pravice do družinskega življenja ali jo omeji:

- preprečitev nereda in zločina;
- zavarovanje zdravja in morale;
- zavarovanje pravic in svoboščin drugih ljudi.

Prepoved nasilja v družini prav gotovo predstavlja pravico države, da poseže v »zasebnost« družine, saj nasilje v družini ni stvar samo žrtve, ki nasilje doživlja za zaprtimi vrati doma, ampak je stvar družbe, ki do nasilnega ravnanja v »zasebnih« prostorih ne sme biti strpna. Posegi države v družino, kadar je posamezen član potreben varstva in zaščite, so nujni in upravičeni, meni K. Filipčič (2002: 37). Nasilja v družini ne moremo (smemo) obravnavati le kot individualne primere ter vedenje v medčloveških odnosih (*face to face*), saj gre za neločljivo povezavo z družbeno sfero, pri čemer se nasilno vedenje tesno nanaša na oblast, na razmerja dominacije in podrejenosti. Lahko rečemo, da je nasilje najprej družbeni in šele nato individualni ter medosebni pojav (Muršič 2004: 429–441 v Meško 2004: 433).

Nasilje v družini je kaznivo dejanje, ki je zelo razširjeno in ima hude posledice. Dom je prostor, v katerem je zunanji družbeni nadzor pomanjkljiv, zato žrtve družinskega nasilja posledice več let trajajočega nasilja (pre)večkrat zadržijo zase; nasilje, ki se jim dogaja, čuvajo kot družinsko skrivnost. Kanduč (2003: 205) pravi, da je nasilno obnašanje v partnerskem okolju olajšano tudi zato, ker se družinski dom običajno uspešno izmika (ne)formalnim tipkam in radarjem zunanjih nadzorstvenim mehanizmov. Družinski dom je

svetinja, tabuizirano območje, na katero zunanje osebe težko vstopijo nepovabljene, zato večina nasilnih dogodkov ostaja skrita v »temnem polju«. Tudi ljudje, ki vedo ali vsaj slutijo, da se v kakem partnerskem razmerju dogaja nekaj »hudega in slabega«, so pogosto v dilemi, ali in kako naj ukrepajo. Nekateri zato ne storijo nič, so pasivni, ker menijo, da se jih stvar ne tiče, nekateri se bojijo nasilneža in ne naredijo nič, nekateri se držijo ob strani, ker jih je strah, da bi s svojim posegom sporno situacijo še poslabšali, nekateri simpatizirajo z nasilnežem, nekateri oklevajo, ker niso prepričani, kdo je dejansko kriv, itn. In ravno ta tradicionalna percepcija o krivdi, ki jo za storjeno nasilno dejanje še vedno vsaj delno pripišemo žrtvi nasilja, je vzrok za manjše število prijav nasilnih dejanj v družinskem krogu in molk žrtev nasilja.

Kanduč (2002) iz viktimoloških študij navaja oceno, da pri nasilju v družinskih razmerjih prihaja do nizke stopnje prijavljanja kaznivih dejanj. To dejstvo precej otežuje empirično raziskovanje nasilja na zasebnih prizoriščih, saj vzorec primerov oz. žrtev, ki jih zaznajo policija ali druge ustanove za zagotavljanje pomoči (npr. varne hiše in druge nevladne organizacije, CSD), ni reprezentativen. Manj je tudi informacij in teorij o fizičnem, psihičnem ali o ekonomskem nasilju v vzorcu splošne populacije.

Odkrivanje »nevidnih« žrtev (predvsem otrok in žensk) v družinskih in intimnih razmerjih (v družinskih in ljubezenskih razmerjih) lahko pripišemo zlasti zaslugi feministične viktimologije. Najpogostejše gre za žrtve telesnega, spolnega, ekonomskega in psihičnega nasilja. Gre za primere, ko je nasilje v intimnih razmerjih težko preučevati, saj se dogaja daleč od oči (in ušes) raziskovalcev. Tako žrtve in storilci o nasilju v intimnih razmerjih neradi spregovorijo, še posebej neznanim osebam. Zato ne preseneča, da je »temno polje« (*dark figure*) družinskega nasilja izrazito obsežno (Kanduč 2002: 168).

1.2.2 Vrste in posledice nasilja nad ženskami v družini

Nasilje ima več oblik, prav tako pa so številne in raznovrstne tudi posledice nasilja nad ženskami žrtvami nasilja. K. Filipčič (2002: 94) opozarja, da so poleg vidnih posledic nasilja, kot so poškodbe, še pogostejše posledice, ki v okolici ne vzbudijo suma; gre za t. i. psihične učinke: povečana stopnja anksioznosti, depresije, strah, negotovost, izguba samozavesti ...

ZPND je prvi zakon, ki je opredelil pojav nasilja v družini; v 3. členu opredeljuje pet oblik nasilja (psihično, fizično, spolno in ekonomsko nasilje ter zanemarjanje) in podaja tudi definicijo vsake izmed njih.

Psihično nasilje je ravnanje, s katerim povzročitelj nasilja pri družinskem članu povzroči strah, ponižanje, občutek manjvrednosti, ogroženosti in druge duševne stiske.

- Psihično nasilje je najbolj razširjena oblika nasilja ter je povezano s fizičnim in tudi spolnim nasiljem. Vključuje grožnjo s pretepanjem, smrtjo, partnerjeve grožnje, da bo odpeljal otroka, da bo vrgel žrtev iz hiše, da jo bo odpeljal v psihiatrično ustanovo, posmeh glede videza žrtve, njenih navad, prijateljev, družine ... izoliranja od prijateljev in/ali družine, uničevanja pohištva ali žrtvinih osebnih stvari, prikrajšanje glede denarja itn. (Plaz v Veselič et al. (ur.) 2014: 74).
- Mogoče posledice psihičnega nasilja so: pomanjkanje samozavesti, energije, ranljivost, glavoboli, napadi panike, joka, občutek nemoči, strah pred prihodnostjo, spremenjene spalne navade, spremenjen odnos do hrane, dvom o lastnem duševnem zdravju, misel na samomor itn. (Plaz v Veselič et al. (ur.) 2014: 75).

Fizično nasilje je vsaka uporaba fizične sile, ki pri družinskem članu povzroči bolečino, strah ali ponižanje, ne glede na to, ali so nastale poškodbe.

- Fizično nasilje je najočitnejše nasilje nad žensko in obsega od odrivanja, klofut, brc, pretepanja z različnimi predmeti, lasanja, davljenja, boksanja, butanja z glavo v zid, metanja stvari v žrtev (posoda, kozarci, krožniki ...), napada z nožem do umora.
- Posledice fizičnega nasilja so poškodbe, ki so vezane na način, ki ga uporabi povzročitelj nasilja ob napadu na žrtev: vreznine, modrice, zlomljen nos, roka, noga, rebra..., poškodbe glave, opekline, trajna invalidnost ali celo smrt. (Plaz v Veselič et al. (ur.) 2014: 75).
- Fizično nasilje povzroča tudi več posledic, ki so značilne za psihično nasilje: pomanjkanje energije, kronična zaskrbljenost, izolacija, neučinkovitost, depresivnost, glavoboli, strah za življenje, občutek nemoči,

napadi panike, neobvladovanje svojega življenja, nemotiviranost, strah pred prihodnostjo, težave s spominom, izguba zaupanja, zloraba alkohola, mamil

Spolno nasilje je ravnanje s spolno vsebino, ki mu družinski član nasprotuje, je vanj prisiljen ali zaradi svoje stopnje razvoja ne razume njegovega pomena.

- Tudi pri spolnem nasilju gre za dokazovanje premoči in popolnega nadzora nad žrtvijo. Najbolj medijsko izpostavljena oblika spolnega nasilja je posilstvo, druge oblike spolnega nasilja pa so še: spolno nadlegovanje, spolna zloraba otrok ali slabotnih oseb, neprimerni pogledi, komentarji, nagovarjanje itn. (Plaz 2014 v Veselič et al. (ur.) 2014: 76).
- Posledice pri žrtvah so zelo hude; počutijo se krive, pogosto jih je strah drugih ljudi, so jezne, počutijo se ponižane, izgubijo zaupanje vase, ne zaupajo drugim, sovražijo svoje telo, imajo motnje hranjenja, psihosomatske bolezni, različne odvisnosti itn. (Plaz v Veselič et al. (ur.) 2014: 77).

Ekonomsko nasilje je neupravičeno nadzorovanje ali omejevanje družinskega člana pri razpolaganju z dohodki oziroma upravljanju s premoženjem, s katerim družinski član samostojno razpolaga oziroma upravlja, ali neupravičeno omejevanje razpolaganja oziroma upravljanja s skupnim premoženjem družinskih članov.

- Pri ekonomskem nasilju gre za popolni nadzor nad družinskimi prihodki in odrejanje denarja žrtvi nasilja, preprečevanje razpolaganja za stanovanje z lastnimi sredstvi, preverjanje prihodkov in izdatkov, plačevanje kreditov za stanovanje, partner pa je vpisan kot lastnik, odrekanje pravice do študija, zaposlitve itn. (Plaz v Veselič et al. (ur.) 2014: 77).

Zanemarjanje je oblika nasilja, kadar oseba opušča dolžno skrb za družinskega člana, ki jo potrebuje zaradi bolezni, invalidnosti, starosti in razvojnih ali drugih osebnih okoliščin.

- Najpogosteje so zanemarjanju izpostavljene osebe s fizično in/ali psihično oviranostjo ali starejše osebe. Dejanja, ki pomenijo zanemarjanje, so: nepripravljenost ali nesposobnost zagotoviti življenjsko nujne potrebe, opustitev ali pomanjkanje skrbi in nege, grobo ravnanje, neprimerno ali

pomanjkljivo nadzorovanje pred vsem, kar lahko škodi, zavračanje ali neizpolnjevanje obveznosti in dolžnosti, omejevanje pravic itn.

Med oblikami in vrstami nasilja je treba omeniti tudi pojav zalezovanja (*stalking*), ki je prav tako kaznivo dejanje. Kot samostojno kaznivo dejanje ga je opredelil šele dopolnjeni Kazenski zakonik (KZ-1C), Ur. l. RS, št. 54/2015, in sicer v 134. a-členu. Prav tako pa ostaja zalezovanje zapisano tudi v 191. členu KZ-1, v katerem je opredeljeno nasilje v družini. Zalezovanje se pogosto vrši med intimnimi bivšimi partnerji. Pri tem gre za ponavljajoča se dejanja ogrožanja, vsiljevanja svoje pozornosti nekomu, ki tega noče, zaradi česar se ta počuti prestrašenega in hkrati razburjenega. Lahko gre za nezaželene telefonske klice ali darila, zasledovanja osebe, kamor koli gre, dela, živi, pa vse do resnih groženj določeni osebi ali njeni družini. Čeprav ne moremo reči, da je ob takem dogajanju kdo fizično poškodovan, gre za resno kaznivo dejanje, ki se lahko sprevrže v hudo psihično nasilje. In ravno med partnerji, predvsem nekdanjimi, je lahko veliko motivov, ki nekoga vodijo do takih nasilnih ravnanj, predvsem če eden ni ustrezno predelal njunega odnosa in se ga patološko oklepa še naprej.

Zalezovanje

134. a-člen

(1) Kdor koga drugega ali njegovega bližnjega s ponavljajočim se opazovanjem, zasledovanjem ali vsiljivim prizadevanjem vzpostavitve neposrednega stika ali stika preko elektronskih komunikacijskih sredstev zalezuje in pri njem ali pri njegovem bližnjem s tem povzroči prestrašenost ali ogroženost, se kaznuje z denarno kaznijo ali zaporom do dveh let.

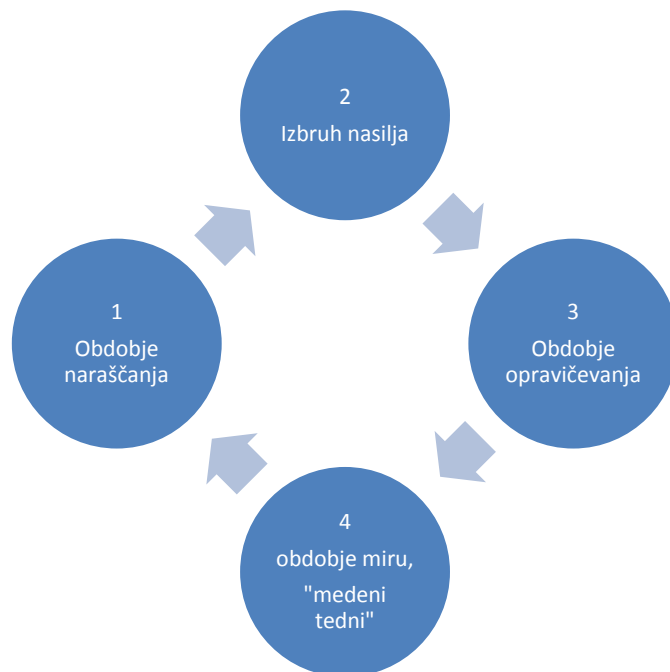
(2) Če je zalezovana oseba mladoletna oseba ali slabotna oseba, se storilec kaznuje z denarno kaznijo ali z zaporom do treh let.

(3) Pregon za dejanje iz prvega in drugega odstavka tega člena se začne na predlog.

Posledice družinskega nasilja posegajo v zdravje posameznika in tudi v celotno družbo. Življenje v nasilju postopoma izniči občutek lastne vrednosti pri žrtvi in ji onemogoča dejavno vključevanje v družbeno dogajanje. Pogosto žrtve nasilja nimajo ne informacij ne pomoči, izključene so iz javnega življenja in nimajo čustvene podpore sorodnikov ali prijateljev.

1.2.3 Dinamika nasilja nad ženskami v družini

Ko govorimo o dinamiki nasilja v družini, govorimo o začaranem krogu nasilja in zlorabe. Nasilje v družini ni nikdar naključno, ampak je zanj v odnosih značilna dinamika ponavljajočih se obdobj, ki jih najlažje ponazorimo v obliki kroga: obdobje naraščanja napetosti, izbruh nasilja in obdobje opravičevanja ter obdobje miru – »medeni tedni« –, ki se v tem vrstnem redu vedno znova ponavljajo.

Slika 1: Potek nasilnega odnosa
(Veselič (ur.) 2007, Nasilje!: kaj lahko storim?)¹⁷

Nasilje nad ženskami pogosto kaže vzorec različnih faz¹⁸:

- *Obdobje naraščanja napetosti v odnosu:* povzročitelj nasilja postaja nestrpen in zajedljiv, zajedljivost preraste v očitno nespoštljivo govorjenje in vedenje, povzročitelj nasilja odgovornost za svojo jezo prelaga na žrtev, nemogoče se je pogovarjati, napetost postaja nevzdržna, žrtev poskuša povzročitelja nasilja pomiriti, ker je prepričana, da lahko s svojim vedenjem zmanjša napetost in prepreči izbruh nasilja, žrtev ima ves čas občutek, kot

¹⁷ Povzeto po: Veselič (ur.) 2007. Dostopno: <http://www.drustvo-dnk.si/images/stories/publikacije/priloga-one.pdf>, 13. 1. 2016.

¹⁸ Povzeto po: Veselič (ur.) 2007, Nasilje!: kaj lahko storim? Dostopno: <http://www.drustvo-dnk.si/images/stories/publikacije/priloga-one.pdf>, 13. 1. 2016.

da hodi po steklu, po robu, zahteve povzročitelja nasilja do žrtve se stopnjujejo.

Med fazo nastajanja napetosti, ki lahko traja kar dolgo, povzročitelj nasilja postavlja nerazumne zahteve, žrtev pa ga poskuša pomiriti s kakršno koli tehniko, ki je učinkovala v preteklosti, da bi preprečila sprožitev nasilnega napada. V tem obdobju se ženska trudi, da bi napetost zmanjšala tako, da moškemu ne daje razloga za nasilni izbruh, vpliva na njegovo razpoloženje, hkrati pa poskuša predvideti možnost partnerjevega nasilnega izbruha. Povzročitelj in žrtev vesta, kaj se dogaja, vendar si žrtev tega pogosto ne prizna, in sicer za to, da lažje preživi. V žrtvi naraščata jeza in prizadetost; ravno ta potlačena jeza je eden izmed razlogov, zakaj so žrtve domačega nasilja tako pogosto depresivne.

- *Izbruh nasilja:* napetost preraste v katero koli obliko nasilja nad žrtvijo, žrtev je zmedena, skuša razumeti, kaj se je zgodilo, krivi sebe, ker s svojim vedenjem ni uspela ustaviti nasilja.

Ko je napetost prevelika, ta preraste v nasilje in ženska krivi sebe, da ni s svojimi dejanji uspela preprečiti oziroma ustaviti nasilja. Po izbruhu nasilnega dogodka je žrtev najprej v stanju šoka. Če je nasilni krog doživela že večkrat, občuti mešanico olajšanja in besa – olajšanja zato, ker je neizogiben napad zanjo, in besa zaradi praznih obljub nasilneža, da bo to prenehal. Če se v tem času ne določi za prijavo nasilja, se v žrtvi še povečuje občutek nemoči in sovraštva do sebe, ker ni storila ničesar, da bi preprečila nasilje. To obdobje je še posebej pomembno, saj se v tem času odloča, ali bo odnos pretrgan ali ne. In tukaj je prostor za strokovno delo z žrtvijo nasilja, ki je v fazi medenih tednov veliko težje, saj je v tem obdobju najtežje pretrgati odnos, ker ženska želi verjeti, da se bo vedenje moškega res spremenilo in da ji bo njun odnos uspelo ohraniti.

- *Obdobje opravičevanja:* povzročitelj nasilja se žrtvi opravičuje za povzročeno nasilje. Govori ji, da jo potrebuje, da brez nje ne more živeti, da mu pomeni vse na svetu, da se bo poboljšal, žrtvi obljublja, da je nikoli več ne bo udaril, poniževal, žalil, ji grozil, povzročitelj nasilja krivi za nasilje žrtev: »Če tega ne bi rekla ali naredila, te jaz ne bi udaril.«, povzročitelj nasilja predlaga, da se oba spremenita, povzročitelj zanika, da je bil nasilen in/ali žrtev prepričuje, da ni tako hudo, kot misli, in da je drugje še slabše.

- *Obdobje miru, nežnosti, medenih tednov:* žrtev se počuti bolje; verjame, da je njuna ljubezen zmagala; žrtev je prepričana, da bo zmogla preprečiti nove izbruhe nasilja, če se bo dovolj lepo vedla do povzročitelja nasilja in dovolj dobro skrbela za družino, povzročitelj nasilja pa v tem obdobju ne povzroča fizičnega nasilja; povzročitelj nasilja žrtvi kupuje darila, pelje otroke na sprehod, opravlja gospodinjska opravila; v tem obdobju je najtežje pretrgati odnos, saj žrtev upa in verjame, da se nasilje ne bo ponovilo.

Sledijo »medeni tedni« – povzročitelj nasilja in žrtev verjameta, da se nasilje ne bo več ponovilo – povzročitelj zaradi lastnega prepričanja, da je žrtev naučil lekcije in se ne bo več nikoli obnašala na način, ki ga je razjezil, žrtev pa zato, ker si brezupno želi verjeti, da je povzročitelj iskren in da se nasilje ne bo nikoli več ponovilo. Njegovo ljubeče vedenje jo prepriča, da odnosa ne pretrga. Tako se še naprej trudi, da bi preprečila nove izbruhe nasilja, in naredi vse, da bi zmanjšala napetost; tako je krog sklenjen. Prav zaradi tega medenega meseca se žrtev vrača in to jo dela žrtev še naprej.

- *Sledi novo obdobje naraščanja napetosti in krog nasilja je sklenjen.*

Dlje kot traja odnos s povzročiteljem nasilja, krajša so obdobja med posameznimi fazami. Do nasilja lahko prihaja vedno pogostejše, njegove oblike pa so lahko vedno hujše. Pogosto obdobja medenih tednov ni več. Nasilje je proces, v katerem povzročitelj nasilja počasi, a vztrajno omejuje družabno življenje žrtve in uničuje njeno samospoštovanje. Obseg zlorab se razširi od poniževanj žrtve do večanja potrebe povzročitelja nasilja po nadzoru, s tem pa se oži življenjski prostor žrtve. Omejuje si stike z drugimi ljudmi, čas zase ter za uresničevanje svojih želja in ciljev. Njena socialna mreža je vse manjša. Razvoj nasilja je odvisen od odziva obeh partnerjev. Če bo žrtev ob prvi klofuti svoje občutke potlačila in zanikala težo tega nasilnega dejanja, bo odnos postopoma postal še nasilnejši.

Zakaj ženske, ki so žrtev nasilja v družini, ostajajo? Razlogov je več, splošna ugotovitev pa je, da gre za kompleksnost odnosov, ki otežujejo žrtvino odločitev, da odide (emocionalni odnosi, ekonomska odvisnost, otroci itn.). Kanduč (2007: 298) navaja Segalovo (1996), ki pravi, da je v oči bijoča značilnost žensk, ki so žrtve nasilja v družini (npr. pretepanja,

poniževanja in čustvenega zlorabljanja), v tem, da nimajo ustreznih sredstev, ki bi jim omogočala umik iz nasilne zakonske zveze.

Žrtev se mora spoprijeti z goro dodatnih težav: kam oditi, kako preživeti v tujem okolju, kako zaslužiti dovolj zase in za otroke, kdo bo čuval otroka v času, ko gre na delo ... Poleg tega otroci pogrešajo očeta, ne glede na to, da je bil nasilen, in ravno zaradi otrok se ženske pogosto vrnejo nazaj k partnerjem (Plaz v Veselič et al. (ur.) 2014: 84).

Tudi K. Filipčič (2002: 98–99) meni, da imajo pomembno vlogo pri odločanju ženske, ali naj zapusti nasilnega partnerja, tudi pritiski širše družine ali okolja, da mora družina ostati skupaj, in sicer ne glede na okoliščine, »v dobrem in v slabem«. Pogost dejavnik pa je tudi strah, kako se bo nasilni partner odzval na prenehanje odnosa, saj med izvajanjem nasilja pogosto tudi grozi, kaj se bo zgodilo ženi in/ali otrokom, če ga bo zapustila. Tudi raziskave¹⁹ so pokazale, da so ženske, ki so zapustile partnerja ali so v odhajanju, pogosto žrtve težjih telesnih poškodb ali celo umorov. Podatek je pomemben, da se ustanove in širša javnost zavedamo, da sta zaščita in podpora žrtev potrebni tudi tedaj, ko je nasilni odnos končan.

Plaz (več v Veselič et al. (ur.) 2014: 84–89) navaja še več razlogov za ostajanje:

- spomin na dobre stare čase;
- napačno iskanje vzroka nasilja;
- idealiziranje nasilnega partnerja,
- družbena pričakovanja;
- ženska pogosto verjame obljubam povzročitelja;
- zbujanje občutka krivde, če želi ženska zapustiti povzročitelja nasilja;
- strah zaradi groženj z umorom ali s še večjim nasiljem;
- zanikanje;
- naučena nebogljenost;
- pomanjkanje samospoštovanja in zaupanja vase;
- omejitve, ki nastanejo zaradi popolnega nadzora in izoliranosti,
- strah pred osamljenostjo in starostjo;

¹⁹ Povzeto po: dr. Jasna Podreka, ki je v svoji doktorski disertaciji opravila prvo obširnejšo empirično raziskavo o intimnopartnerskih umorih v Sloveniji. Dr. Jasna Podreka je asistentka in raziskovalka na Oddelku za sociologijo ljubljanske filozofske fakultete, kot zunanja sodelavka društva SOS-telefon pa opravlja različne naloge, povezane z ozaveščanjem in izobraževanjem o nasilju v zasebni sferi. Dostopno: <http://www.delo.si/prosti-cas/ali-si-moja-ali-nikogarsnja.html>, 20. 12. 2015.

- fizična in psihična izčrpanost;
- revščina in brezposelnost;
- vera, običaji;
- družinsko ozadje (nasilje že v matični družini);
- pomanjkanje informacij.

Tudi Kanduč (2003: 206–210) navaja več razlogov, zakaj je žrtvi težko izstopiti oziroma prekiniti partnersko razmerje, v katerem je nasilje. Omenja nekaj razlag, ki jih je najpogosteje zaslediti v viktimološko-kriminološki literaturi: ženska upa, da se bo moški spremenil, poboljšal; verjame, da je povzročitelj nasilja po značaju sicer dober človek, ki se je pod vplivom stresne situacije (npr. težav v službi, alkoholiziranost ...) spozabil in storil nekaj, kar zanj ni značilno; ženska meni, da je sama kriva, da se je partner odzval z nasiljem, in nase prevzame odgovornost za storilčevo nasilno vedenje; žrtev se včasih boji zapustiti nasilneža, ker domneva, da ji ne bo dal miru niti po tem, ko ne bosta več skupaj (tovrstne bojazni niso vedno neutemeljene, saj niso redki primeri, ko nasilnež nadaljuje grožnje in trpinčenje oziroma ga celo stopnjuje); žrtev včasih vztraja v razmerju zaradi ekonomske stiske ali finančne odvisnosti od partnerja; ali pa žrtev vztraja v nasilnem razmerju, ker je kljub negativnim izkušnjam čustveno še vedno navezana na nasilneža.

Razlogov za ostajanje je veliko in so zelo kompleksni. Najpomembneje pri razumevanju tega problema je, da vemo, koliko poguma je potrebnega, da se ženska odloči, da bo odšla, ob vseh teh negativnih občutjih, ki jih doživlja: ponižanje, prestrašenost, osramočenost, občutek nesposobnosti itn. (Plaz v Veselič et al. (ur.) 2014: 83).

Zakaj žrtve molčijo? Nasilje v družini se večinoma izvaja na zasebnih mestih, skrito »pred očmi« družbenega nadzorstva, žrtve nasilja pogosto ne prijavijo nasilnih dejanj ter zaradi strahu pred odzivom in sramu raje molčijo. Molčijo zato, ker se bojijo, da jim drugi ne bodo verjeli. D. Zaviršek (1997: 330) prav tako meni, da ženske, ki preživljajo nasilje, najpogosteje molčijo zato, ker verjamejo, da se nasilje dogaja samo njim in da jim nihče ne bo verjel. Verjamejo, da jih bo storilec ubil, če bodo storile kaj nedovoljenega, kar ga lahko razkrinka; verjamejo, da same sprožajo nasilje in da so odgovorne zanj; ne verjamejo, da bo lahko njihovo življenje kdaj drugačno in boljše; ne verjamejo, da jih bo kdo poslušal in jim pomagal; počutijo se nemočne zaradi pomanjkanja znanja in informacij

ter ne vedo, kaj naj storijo. Še posebno tam, kjer žrtvam ni na voljo dovolj dobra socialna mreža ljudi, ki jim lahko zaupa, je molk edini način preživetja.

Če ima ženska okrog sebe malo ljudi, katerim lahko zaupa, je malo verjetno, da bo spregovorila o nasilju, ki ga doživlja (Ent van der et al. 2001: 41).

1.2.4 Miti o nasilju nad ženskami v družini

Pomanjkanje znanja o dinamiki nasilja utrjuje obstoj različnih mitov o nasilju v družini. Miti so specifična oblika prepričanja, saj ponujajo poenostavljene razlage zapletenih družbenih pojavov, kadar se ne razpolaga s pravimi dejstvi. In če se jih ponavlja dovolj pogosto, postanejo splošno sprejeta modrost in dobijo videz dobro utemeljenih dejstev. Miti se pogosto navezujejo na trditev, da se »takšne stvari dogajajo drugim«, kar zmanjšuje bojazni in občutek osebne ranljivosti (Bezenšek - Lalić 2009: 20–21).

Nasilje nad ženskami je trdno zakoreninjeno v tradicijah patriarhalne skupnosti, ki temelji na moški prevladi, v odnosih ter v individualnih predstavah o moškosti in ženskosti. Moškost je povezana z nasiljem, ženskost pa z zadržanostjo, s podrejenostjo ter samožrtvovanjem za moža in družino. Miti so lahko nadvse škodljivi, saj idealiziranje podobe družine posledično pomeni zanikanja družinske realnosti, s tem pa tudi zanikanje trpljenja žrtev nasilja v družinah.

Plaz (v Veselič et al. (ur.) 2014: 78–80) pravi, da so splošni miti in predsodki, ki so bolj ali manj uveljavljeni v družbi in se nanašajo na nasilje, usmerjeni v žrtve in prenašanje krivde nanje. Navaja kar nekaj splošnih mitov, ki se navezujejo na nasilje nad ženskami.

Mit: *Družinski prepiri, pretepanje žensk in otrok v družini so značilnosti družin, ki pripadajo nižjemu sloju. Gre za siromašne in neizobražene ljudi, priseljence ... Pri ljudeh z višjo izobrazbo in visokim ekonomskim standardom je nasilje redek pojav.*

Nasilje nad ženskami ne pozna meja, dogaja se v vseh družbenih razredih in skupinah.

Mit: *Nasilje v družini je sodobni pojav, vzroki zanj pa so hiter način življenja in stres, ki jih doživlja sodobna družina.*

Navada, da mož lahko pretepa svojo ženo, je v družbi prisotno že, odkar obstaja institucija zakona, prav tako imajo tudi druge oblike nasilja nad ženskami že dolgo zgodovino.

Mit: *Danes je nasilje v družini redek pojav. To se je dogajalo v preteklosti, ko so bili ljudje nasilnejši, moški pa so pojmovali žensko za svojo lastnino.*

Tudi danes je nasilje v družini zelo pogosto, vendar to vrsto nasilja ljudje najmanjkrat prijavljajo.

Mit: *Ženske izzivajo nasilje s svojim vedenjem. Zaslužijo si, da dobijo udarce, ker ne ubogajo svojih mož oziroma delajo napačne stvari.*

To splošno prepričanje nakazuje dejstvo, da je nasilje nad ženskami družbeni problem, ki je globoko zakoreninjen in je v povezavi z vzgojo žensk in moških o tem, kako vidijo sami sebe, poleg tega pa to kaže na to, kako družba povezuje lastnino, zakon, spolnost in nasilje. Za povzročitelja nasilja je lahko katero koli žrtvino dejanje vzrok za nasilje, ne glede na to, kaj je storila ali ni storila.

Mit: *Če bi ženska želela zapustiti povzročitelja nasilja, bi to tudi lahko storila. Če v nasilnem odnosu vztraja, pa verjetno uživa v tem, da jo moški tepe.*

Ženske ne odidejo iz nasilnega odnosa zaradi različnih razlogov, ki se med seboj običajno prepletajo: zaradi sramu ali strahu še pred večjim nasiljem, zaradi finančne odvisnosti, nimajo kam iti ...

Mit: *Ženske, ki doživljajo nasilje, so z zakoni dovolj zaščitene.*

V veliko državah v kazenskih zakonikih žrtve nasilja v družini nimajo posebne zaščite, prav tako je opazno oklevanje posameznih služb ali posameznikov, ko gre za posredovanje v zasebni sferi.

Mit: *Pretepane ženske so neizobražene in po navadi predstavljajo neusposobljeno delovno silo.*

Pretepane ženske so tiste, ki imajo visoko izobrazbo, in tiste, ki delajo v tovarni ali so gospodinje; poklic, ki ga opravljajo, nima vpliva na nasilno vedenje njihovih partnerjev.

Mit: *Povzročitelja nasilja lahko prepoznamo že na prvi pogled, nikoli niso prijetni in šarmantni.*

Ljudje pogosto verjamejo, da bi povzročitelja nasilja prepoznali že po videzu, vendar to še zdaleč ni res. Znajo pa biti povzročitelji pozorni, čustveni, prijetni, o čemer poročajo tudi policistke in policisti, ko posredujejo ob nasilju v družini, in sicer jim vrata odpre prijazen, uglasen moški, ki jih celo povabi v stanovanje in se dela nevednega o preteklem nasilnem dogajanju med njim in partnerko.

Iz priročnika za delo policije pri obravnavi nasilja v družini so avtorice Ent van der, Evers, Komduur (2001: 48–55) navedle nekaj tipičnih mitov, ki so jih slišale iz vrst policije.

Mit: *Nasilje nad ženskami se dogaja predvsem v drugih kulturah. Nasilje je normalno pri tujcih.*

Zlorabe se dogajajo povsod; ni nobene kulture ali religije, ki bi opravičevala uporabo nasilja nad ženskami.

Mit: *Nasilje je pogostejše pri nižjih slojih in manj pri izobraženih ljudeh.*

Nasilje se dogaja v vseh družbenih slojih, imajo pa moški iz višjih slojev pogosto boljše možnosti, da skrijejo svoje nasilno vedenje.

Mit: *Povzročitelji nasilja so suroveži, kriminalci, nezaposleni ljudje, zasvojenci ...*

Ljudje imajo predstavo o moškem, ki grdo ravna s svojo partnerko, kot da je to vidno navzven. Običajno pa je prav nasprotno; pokaže se, da je »moški, ki je bil vedno tako prijazen«, »toda on je tako čudovit oče«, zmožen zlorabiti lastno partnerko ali otroka.

Mit: *Nasilje nad ženskami je konflikt, ki se tiče zasebnega življenja, in policija se ne bi smela vmešavati.*

Nasilje v družini je samostojno kaznivo dejanje. To, da se dogaja za zaprtimi vrati družinskega doma, ne pomeni, da ni kaznivo.

Mit: *Kazenski pregon po navadi vodi v novo nasilje in ne reši problemov.*

Raziskave so pokazale, da je bilo manj ponovitev nasilja, če se je odzvalo in osumljenca kazensko ovadilo. Neodzivnost ne spremeni situacije.

Bezenšek - Lalić (2009: 21–22) navaja še nekaj drugih mitov, ki se vežejo na vzroke nasilja nad ženskami v družini.

Mit: *Moški se vedejo nasilno, zato ker jih »izzove« njihova partnerka* – prepričanje, da z zlorabljenim žensko gotovo nekaj ni v redu oziroma da na neki način zasluži nasilje.

Mit: *Alkohol je povzročitelj nasilja v družini* – eden izmed močnih mitov, vendar je alkohol za povzročitelje nasilja le sredstvo opogumljanja in »legitimen« izgovor. Raziskave kažejo, da osebe, zasvojene z alkoholom, tudi po zdravljenju ostanejo nasilne, če vzporedno ne obiskujejo t. i. treningov za spreminjanje svojega nasilnega vedenja v nenasilnega.

Mit: *Nasilje se dogaja samo v revnih okoljih* – v tem mitu se kažeta poenostavljanje problema nasilja in prelaganje odgovornosti na del družbenih okoliščin.

Mit: *Otroci potrebujejo očeta, čeprav je nasilen do njihove mame* – zelo pogosto prepričanje, ki še danes ženske predolgo drži v nasilnem odnosu, saj naj bi morala za dobro otrok ostati z nasilnim partnerjem. Vendar pa raziskave kažejo, da obstaja pri osebah, ki so

bile kot otroci žrtve nasilja (posredne ali neposredne), visoko tveganje, da bodo tudi povzročale nasilje ali bile žrtev nasilja v družini.

1.2.5 Teorije o nasilju v družini

O nasilju v družini je zapisanih več teorij, saj večina avtorjev utemeljeno sklepa, da gre pri nasilju v družini za »posebno« obliko nasilja, ki zahteva tudi posebne iz družine izvirajoče teorije za pojasnjevanje tega pojava (Filipčič 2002: 43).

Vsaka teorija pojasnjuje nasilje v družini z drugega zornega kota in zato kot pomembne upošteva različne dejavnike. Nekatere teorije odobravajo eno in zavračajo drugo rešitev, vendar pa sploh ni nujno, da se razlage nasilja v družini po eni ali drugi teoriji izključujejo. Za pojasnjevanje nasilja v družini je bolj smiselno združevanje teorij kot pa iskanje neke univerzalne teorije, ki bi v celoti in popolnoma pojasnila ta pojav (Filipčič 2002: 85–86).

Na kratko bom omenila samo nekaj teorij, ki v ospredje pojasnjevanja nasilja v družini dajejo vzroke, ki so tudi v praksi po navadi navedeni.

V okviru individualističnih teorij, ki pojasnjujejo nasilje v družini na podlagi lastnosti posameznikov, bioloških (pomen genov) in tudi pozneje pridobljenih (agresivna osebnost), bom poudarila *teorijo o alkoholu kot vzroku nasilja v družini*. Ravno alkohol je po splošno prevladujočem mnenju eden izmed poglavitnih vzrokov nasilja v družini oziroma nasilja na splošno.

Teorija o alkoholu kot vzroku nasilja v družini izhaja iz domneve, da zaužitje alkohola sprosti zavore, spremeni presojo in omogoči sproščanje jeze, kar privede tudi do nasilja. Vendar te splošne navedbe o psiholoških in fizioloških posledicah uživanja alkohola niso potrjene. Take psihološke spremembe so npr. zmanjšanje sposobnosti izbire za nasilen odziv, spremenjeno dojemanje ravnanja drugih (vinjene osebe ravnanja drugih dojemajo kot bolj provokativna) in zmanjšanje skrbi za poznejše posledice agresivnih dejanj. Kljub vsemu pa ostaja prepričanje laične javnosti o vzročni povezavi med alkoholom in nasiljem (tudi v družini) nespremenjeno. Kot pravi K. Filipčič (2002: 48), posledica uživanja alkohola sicer poveča verjetnost za agresivno vedenje, vendar imajo vlogo »posrednikov«. Ti »posredniki« med alkoholom in nasilnim vedenjem so lahko različni, npr.

brezposelnost, finančne težave, stres, porušeni odnosi med partnerjema, ljubosumje, statusna neenakost, občutek nemoči ..., hkrati pa so ti dejavniki lahko tudi motiv za uživanje alkohola. Vendar je dejstvo, da so nekateri moškeje alkoholiki, vendar niso nasilni v družinskih odnosih; drugi pretepajo žene in trpinčijo otroke, vendar pa niso alkoholiki. Alkoholizem in nasilje v družini sta dva ločena sindroma, ki v praksi pogosto soobstajata (Filipčič 2002: 51).

V letu 1969 sta MacAndrew in Edgerton (povzema ju K. Filipčič 2002: 49) objavila drugačno razlago vpliva alkohola in nasilnega vedenja. Po njunem mnenju je obnašanje v vinjenem stanju naučeno; ljudje se z opazovanjem naučijo, da se posameznikom oprostijo ali odpusti ravnanje, ki ga storijo pod vplivom alkohola. Nasilnež uporablja alkoholiziranost kot izgovor oziroma opravičilo za nasilno dejanje v takem stanju, kar ima za posledico, da nasilnež in njegova partnerica – žrtev nasilja menita, da bo samo s prenehanjem alkoholizma prenehalo tudi nasilje v družini.

Teorije, ki izvirajo iz socialne psihologije, so usmerjene predvsem na interakcijo med posameznikom in drugimi posamezniki, skupinami in organizacijami. Vzrok nasilja te teorije vidijo ravno v tej interakciji, na primer v določenih frustracijah ali procesu učenja. V okviru teh teorij bom poudarila dve teoriji: *teorijo socialnega učenja* in *teorijo izmenjave*.

Teorija socialnega učenja je najbolj priljubljena teorija pri razlagi nasilja v družini in jo imenujejo tudi generacijska teorija. Izhaja namreč z vidika, da svoje vedenje oblikujemo na podlagi tega, čemur smo bili izpostavljeni v otroštvu, in če je bilo nasilje uporabljeno kot običajen način komuniciranja in reševanja težav, se ta vzorec vedenja prenaša iz roda v rod. Neposredno doživljanje nasilja v otroštvu lahko zviša toleranco do nasilja, ravno tako tudi že samo opazovanje nasilja v družini. Iz tega sledi, da se nasilja naučimo v družini sami, od oseb, ki so nam najbližje, ki jih občudujemo, spoštujemo ali doživljamo kot avtoriteto. Nasilje tako postane način, ki ga tudi sami v odrasli dobi uporabimo kot odgovor na stres ali za reševanje sporov.

Iz teh izkušenj iz otroštva pa se ne naučimo samo vloge nasilneža, ampak tudi vloge žrtve. To trditev so kritizirale predvsem feministične teorije, saj bi to pomenilo, da so ženske žrtve nasilja v družini, ker si tega same želijo, saj so tako vlogo sprejele že v otroštvu.

Poleg tega naj bi taka teorija izhajala iz domnev, da se naučena vloga žrtve lahko prenaša iz roda v rod. Naslednja kritika feminističnih avtoric je, da lahko mnenje o nasilju v družini kot neizogibni socialni dediščini prejšnjih generacij vodi k razmišljanju o nesmiselnosti kakšnih koli intervencij. Tudi preveliko poudarjanje zveze med doživljanjem nasilja v družini v otroštvu in poznejšo vlogo nasilneža je lahko zavajajoče. Javnost tako lahko prehitro posplošeno sklepa, da bo vsak, ki je v otroštvu doživel nasilje, ravno tako nasilen do svojega zakonca in otrok. Vendar je zloraba v otroštvu samo eden izmed dejavnikov tveganja za razvoj nasilnih vedenj v odrasli dobi, vsekakor pa ni samoumevna, saj so poleg intenzivnosti in dolžine viktimizacije pomembni še številni drugi dejavniki, ki vplivajo na učenje nasilja (Filipčič 2002: 55–56).

Teorija izmenjave izhaja z vidika, da vse človeške interakcije vodi želja po koristi, nagradi in po ogibanju neprijetnostim, kar se lahko kaže v obsojanju posameznika, pri čemer ima glavno vlogo okolje, kaznovanju in materialnih stroških. Ljudje se zato ogibajo ravnanjem, ki jim ne prinašajo koristi, zato si prizadevajo doseči tak status ter tako oblikovati medsebojne odnose in čustveno stanje, da jim bo prineslo ugodnosti in zadovoljstvo (Filipčič 2002: 64).

Če vidik teorije izmenjave prenesemo na razlago nasilja v družini, avtorji pogosto trdijo, da nasilnež zlorablja družinske člane, zato ker to lahko počne. K zmanjševanju možnosti, da se bo žrtev branila, prispevajo različni dejavniki: varovanje zasebnosti družine, kar zmanjšuje stopnjo socialnega nadzora nad družino, spolna, starostna in ekonomska neenakost. Nasilnež se ne boji uporabiti nasilja, saj je navadno močnejši od žrtve, ima višji družbeni in ekonomski status (Filipčič 2002: 66).

Pojasnjevanje nasilja v družini prek socioloških teorij gre v smeri analiziranja pomena socialnih struktur, kot so: vrednote, norme, institucije in delovanje sistema. Izmed teh teorij bom poudarila tri: *teorijo konflikta*, *teorijo virov* in *feministično teorijo*.

Teorija konflikta izhaja iz dinamike kapitalistične ekonomije. Spremembe v družini so sledile spremembam v ekonomiji, zato so tudi razloge za nasilje v družini avtorji iskali v spremembah odnosov med posamezniki oziroma v spremenjeni vlogi družine. Vse to je posledica ekonomske neenakosti med družbenimi razredi, kar slabi socialne vezi in s tem povzroča porast kriminalitete. V družini industrijske družbe sta bila ženski namenjena

gospodinjstvo in skrb za otroke; družina je bila prostor, v katerem je moški lahko zahteval spoštovanje, ki ga ni bil deležen pri delu. V boju proti frustracijam na delu je bilo moškemu dovoljeno, da svojo jezo strese na družinske člane, saj je družina predstavljala prostor, v katerem lahko »vlada« (Filipčič 2002: 76–77).

Pri *teoriji virov* je pomembna moč, in tisti, ki jo ima več, tudi odloča, kar velja tudi za družino. Moč odločanja v družinskih odnosih je odvisna od količine in vrednosti virov, ki jih oseba ima, viri pa so lahko materialni ali organizacijski. Nasilje se kot vir moči uporabi le, kadar so drugi viri nezadostni ali jih ni. Mož, ki želi biti dominantna oseba v družini, ima pa nizko izobrazbo in nizke dohodke, poleg tega pa nima spretnosti za ohranjanje medosebnih stikov, bo nasilje uporabil za ohranjanje svojega dominantnega položaja (Filipčič 2002: 78). Teorija temelji na spoznanju, da je verjetnost nasilnega vedenja večja takrat, ko status in moč posameznika nista v sorazmerju ali ko se spreminjajo norme, ki določajo status v družini. Teza je primerna za razlago nasilja nad ženskami, predvsem v družbah, v katerih moški izgublja tradicionalno moč, medtem ko moč žensk narašča.

Feministične teorije so kritične do kulturnega ideala družine kot »zavetja pred krutim svetom«, saj zlorabe žensk ne pojmujejo kot redek in devianten pojav, ki je posledica slabega delovanja družine, ampak kot predvidljiv in običajen pojav družinskega življenja. Prav tako poudarjajo, da se zloraba žensk ne more skriti pod krinko ali opravičilo zasebnosti družine, ampak je to družbeni problem. Feministične teorije definirajo zlorabo žene kot ravnanje, ki postane razumljivo skozi socialni kontekst. Moški imajo moč nad ženskami in ravno nasilje je najpogostejše in najučinkovitejše sredstvo socialne kontrole, s katerim lahko moški ohranjajo podrejen položaj žensk. Nasilje v družini je po tej teoriji izraz socialne moči; možje pretepajo žene, da bi vzdrževali moč, do katere mislijo, da so upravičeni zaradi strukture patriarhalne družbe, ki jim daje dominanten položaj. In ravno ta socializacija spolnih vlog oblikuje stereotipe moške agresije in ženske pasivnosti, kar je pogosto primer pri nasilju nad ženskami (Filipčič 2002: 81–82).

1.2.6 Prikaz zakonske ureditve obravnave nasilja v družini in ukrepov za zaščito žrtev v drugih državah

Prikaz zakonske ureditve obravnave nasilja v družini in ukrepov za zaščito žrtev nasilja, ki jih omogoča zakonodaja posamezne države, omenjam le na kratko, in to z namenom, da

prikažem »vzornike«, ki so bili pomembni pri oblikovanju slovenske zakonodaje na področju nasilja v družini, predvsem ZPND in KZ ter Pravilnika o izreku prepovedi približevanja osebi, kraju ali območju.

Predstavitve povzemam iz Predloga ZPND z uvodom (2007)²⁰.

Švedska

Švedska je sprejela zakonske spremembe na področju obravnavanja nasilja v družini po letu 1995. Pred tem obdobjem so švedska sodišča obravnavala nasilne dogodke izolirano, ponavljajoče nasilje pa je bilo le v redkih primerih upoštevano kot oteževalna okoliščina pri določitvi sankcije. Prednost pred sodno intervencijo je imelo poravnavanje med storilcem in žrtvijo.

Leta 1996 je policija v Uppsali oblikovala zbirko podatkov – register (po vzoru Merseyside Police v Liverpoolu, Anglija) in ga imenovala Warning Bell. Ta register policiji omogoča hiter dostop do informacij, povezanih s posamičnimi dogodki nasilja v družini (podatki o žrtvah, prejšnjih dogodkih, osumljencih, že izrečenih ukrepih ali obravnavanjih). Navedeni register je v veliko pomoč policistom predvsem takrat, ko žrtev v določenem trenutku noče več sodelovati z njimi. Informacije iz registra lahko uporabi tudi sodišče pri obravnavanju posebne inkriminacije nasilja v družini. Poleg tega lahko dosežejo boljšo obravnavo primera tudi socialne službe zaradi celovitejših informacij o posamični intervenciji. Leta 1998 je bil sprejet zakon (Bill on Violence against Women), ki ima tri temeljna izhodišča:

- izboljšati obstoječo zakonodajo;
- uvesti nekatere nove oblike preventive;
- žrtvam nasilja zagotoviti boljšo obravnavo.

Leta 1998 je bila uvedena tudi možnost izreka prepovedi približevanja (Restraining Orders Act). Kazen za nespoštovanje odredbe je denarna kazen ali eno leto zapora. Leta 1998 je bil spremenjen tudi Social Service Act, ki je v posebni določbi poudaril odgovornost socialnih služb do žensk – žrtev nasilja; morajo jih podpirati in jim pomagati pri spreminjanju njihovega življenja.

²⁰ Povzeto po: Predlog ZPND z uvodom (2007). Dostopno: http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti_pdf/z_preprec_nasilja_vlada_sep07.pdf, vpogled 20. 12. 2015.

Avstrija

Avstrija je sprejela zakon o varstvu pred nasiljem v družini leta 1997 (veljati je začel 1. 5. 1997). Navedeni zakon nima lastnih, samostojnih določb, ampak je njegov osnovni namen, da spreminja določbe treh zakonov: Občega državlanskega zakonika, Zakona o izvršilnem postopku in Zakona o policiji. Zakonske spremembe imajo med drugim tudi zelo pomembno načelno vlogo: zasebnost družine se konča takrat, ko je potrebna državna intervencija v družino zaradi zagotavljanja fizične varnosti družinskega člana. Poudarjeno je bilo torej, da nasilje v družini ni problem posameznikov, ampak skrb države in njenih ustanov.

Druga pomembna novost je nov pristop policije k obravnavanju primerov nasilja v družini; nasilje v družini je ponavljajoče se, dlje časa trajajoče ravnanje; je značilnost odnosa med storilcem in žrtvijo; država mora vplivati na urejanje tega odnosa in ne samo reagirati na posamičen nasilen dogodek.

Policist na osnovi zakona iz leta 1997 ob prihodu v intervencijo izreče nasilnežu odstranitev iz stanovanja in prepoved približanja žrtvi. Nasilnež mora odrejeni ukrep spoštovati takoj, kar mora zagotoviti policija. Zakon posebej poudarja, da je pri odreditvi takšne prepovedi treba posebej paziti na to, da se pri posegu v zasebno življenje osebe, na katero se ukrep nanaša, ohranja sorazmernost. Ukrep se je najprej lahko izrekel za 7 dni, s spremembo zakona o policiji pa je bilo njegovo trajanje podaljšano na 10 dni. Policija ga izreče brez predloga žrtve, saj zakonodaja izhaja iz spoznanja številnih študij, da so žrtve nasilja v takšnem psihičnem stanju, da niso sposobne sprejemati odločitev z dolgoročnejsimi posledicami. V teh 10 dneh pa se mora žrtev sama odločiti, ali bo zahtevala izdajo sodne odločbe o prepovedi približanja. Vložitev takšne zahteve je omejena le na ožje sorodnike oz. bližnje družinske člane. O zahtevku odloča družinsko sodišče in lahko izreče prepoved približanja za tri mesece. Če je v tem času vložena razvezna tožba, ostane takšna prepoved v veljavi, dokler ni razvezni postopek končan. Analitiki avstrijske zakonodaje poudarjajo dvofaznost njihovega pristopa: najprej odloča država, kaj je v korist žrtve, nato pa mora žrtev prevzeti odgovornost za svoje odločitve. Smisel državne intervencije brez »sodelovanja« žrtve je, da se odprejo vrata v družino socialnim službam, ki med t. i. prvo fazo poskušajo opolnomočiti žrtev, jo seznaniti s pravnimi instrumenti in ji tako v varnem okolju omogočiti, da razmisli o dolgoročnem reševanju nasilnega odnosa s partnerjem. To pa je naslednja značilnost avstrijskega modela

obravnavanja nasilja v družini – tesno sodelovanje represivnih organov z organi socialnega varstva.

Navedeni zakon je tudi ustanovil interventne službe; te so dejansko nevladne organizacije, ki ob izpolnjevanju določenih pogojev sklenejo pogodbo z ministrstvom za notranje zadeve za svetovanje in nematerialno pomoč žrtvam nasilja v družini. Njihova osnovna naloga je, da so one tiste, ki poiščejo stik z žrtvijo (za katero izvejo od policije) in ne čakajo, da žrtev sama poišče pomoč pri njih. Po obvestilu policije morajo takoj stopiti v stik z žrtvijo in ji nuditi pomoč. S svojim delovanjem morajo žrtvi zagotoviti predvsem varnost in skupaj z njo oblikovati varnostni načrt. Poleg tega te službe nudijo pravno pomoč žrtvam, predvsem pri vlaganju zahtevkov na družinsko sodišče za prepoved približanja; poleg pravne pomoči nudijo tudi psihološko pomoč. Poleg pomembne vloge pri obravnavanju posamičnih primerov nasilja v družini pa imajo interventni centri pomembno vlogo tudi pri oblikovanju in povezovanju različnih organov in organizacij v mreže (policija, kazensko in civilno sodišče, socialne službe, nevladne organizacije).

Nemčija

Ena izmed ključnih točk akcijskega načrta za zaščito žensk pred nasiljem (v katerega so vključene državne ustanove in nevladne organizacije) je tudi sprejetje ali sprememba zakonodaje, ki bi omogočala hitrejša in učinkovitejša ukrepe proti nasilnežem. Zakonske reforme so bile izvedene na obeh ravneh – zvezni in deželni.

Deželni Zakon o varnosti in redu iz leta 2001 med drugim ureja naslednje:

- Policija lahko osebne podatke osumljenih oseb, ki jih pridobi pri svojem delu, zbira in uporablja, če iz okoliščin (način izvršitve dejanja, osebnost osumljenca) izhaja, da obstaja nevarnost ponovitve dejanja.
- Vse ustanove, ki sodelujejo v boju zoper nasilje (državni in nedržavni organi ter uradi), so upravičene pridobivati osebne podatke, če je to potrebno za odvrčanje nevarnosti. V vseh drugih primerih so iste ustanove upravičene pridobivati osebne podatke, če je to potrebno za odvrnitev nevarnosti v konkretnem primeru.
- V posebej določenih primerih lahko policija javno objavi osebne podatke.

- V določenih primerih (če so ogroženi varnost, življenje ali svoboda) lahko policija iz stanovanja izžene/izseli nasilno osebo in ji naloži prepoved približanja. Oboje lahko traja največ 14 dni oziroma do odločitve civilnega sodišča.
- Če obstaja »utemeljen sum«, da bo neka oseba na določenem območju izvršila kaznivo dejanje, se ji lahko za največ 10 tednov izda prepoved približanja ali zadrževanja na tem območju.

Deželni akcijski načrt proti nasilju nad ženskami je dokument, ki zajema analizo vzrokov, statistiko, finančne posledice ter predloge potrebnih ukrepov in sprememb. Med njimi podrobneje ureja:

- preventivno delovanje;
- potrebne spremembe deželne zakonodaje (preveri, kaj glede zakona o tujcih);
- senzibilizacijo na nasilje;
- izobraževanje in usposabljanje;
- ukrepi »prve pomoči«: ženske hiše;
- intervencijski uradi;
- svetovanje za prostitutke in žrtve trgovine z belim blagom;
- povezovanje in sodelovanje med ustanovami – regijsko in na deželni ravni;
- delo z nasilneži.

Zvezni akcijski načrt proti nasilju nad ženskami (1999):

- podoben deželnemu, dodano mednarodno sodelovanje;
- pri spremembah zvezne zakonodaje je predviden sistemski/celovit pristop – na vseh treh ključnih področjih – kazenskem, civilnem in upravnem;
- poudarek je na izboljšanju civilnopravnega varstva žensk pred nasiljem – izrecna zakonska ureditev posledic nasilja: a) prepoved stikov, nadlegovanja in približanja; b) nasilni partner mora ob ločenem življenju prepustiti skupno stanovanje drugemu partnerju;
- opozorilo, da sama civilnopravna ureditev ne zadošča za učinkovito varstvo – treba jo je dopolniti z ustreznimi policijskimi ukrepi.

Zvezni zakon o civilnopravnem varstvu pred nasiljem nad ženskami (Gewaltschutzgesetz) je uvedel novosti, ki so poleg uvedbe dveh novih ukrepov zahtevale tudi spremembe obstoječih zakonov: nemškega civilnega zakonika v knjigi o družinskem pravu – glede prepustitve družinskega stanovanja, zakona o ustavnem sodišču, zakona o civilnopravnih postopkih, zakona o sodnih taksah in o stroških postopka ...

Posebej zanimivi sta prvi dve določbi zakona, ki smo ju prenesli tudi v ZPND, in sicer v delu, ki se nanaša na varnostne ukrepe za zaščito žrtev nasilja:

- poškodovana oseba (poškodbe na telesu, zdravju ali svobodi) lahko od sodišča zahteva, da ukrene, kar je treba, da se nasilje ne ponovi; sodišče lahko nasilnežu naloži opustitev zlasti naslednjih ravnanj:
 - vstop v stanovanje poškodovane osebe,
 - zadrževanje v določeni bližini stanovanja poškodovane osebe,
 - zadrževanje na drugih območjih, na katerih se poškodovana oseba redno zadržuje,
 - komuniciranje in navezovanje stikov (s kakršnimi koli tehničnimi napravami) s poškodovano osebo,
 - poskusi srečanja s poškodovano osebo, razen če je to potrebno za varstvo upravičenih interesov; sodišče enako ukrepa ob resnih grožnjah s poškodbami (življenja, telesa, zdravja ali svobode) ali če nasilnež vdre v stanovanje druge osebe oziroma jo proti njeni volji nadleguje (tudi s sredstvi komuniciranja) ali jo zasleduje; odredbe morajo biti časovno omejene in se lahko podaljšujejo;
- če imata med nasilnim ravnanjem poškodovana oseba in nasilnež skupno gospodinjstvo, lahko poškodovana oseba zahteva, da se ji stanovanje, ki je bilo do takrat v skupni rabi, prepusti v izključno rabo. Trajanje odredbe mora biti časovno omejeno, če sta poškodovana oseba in nasilnež solastnika (skupna lastnika) stanovanja ali sta ga skupaj najela; če je nasilnež lastnik ali najemnik, lahko odredba traja največ šest mesecev (možnost podaljšanja za nadaljnjih 6 mesecev v izjemnih primerih).

Nemško zvezno ministrstvo je v svojem akcijskem načrtu izrecno zapisalo, da vidi težišče zakonskih ukrepov v boju zoper nasilje v družini v spremembah in izboljšanju

civilnopravnega varstva žrtev nasilja. Njegova prednost je namreč v tem, da se ne odziva le na izvršeno nasilje, ampak je usmerjeno tudi v preprečevanje prihodnjih nasilnih ravnanj.

Hrvaška

Leta 1998 je začel veljati nov Kazenski zakonik (KZ), ki je na področje nasilja v družini prinesel eno novost: inkriminiral je posilstvo v zakonski zvezi. Nasilje v družini ni bilo samostojno inkriminirano, ampak v sklopu klasičnih kaznivih dejanj; telesne poškodbe, grožnje ... Nasilje v družini je bilo opredeljeno tudi kot prekršek v Obiteljskom zakonu iz leta 1998.

Spremembe KZ, ki so stopile v veljavo 30. 12. 2000, pa so uvedle novo kaznivo dejanje: nasilniško vedenje v družini (215. a-člen) v poglavju kaznivih dejanj zoper družino: »Družinski član, ki z nasiljem, zlorabljanjem ali posebno drznim vedenjem privede drugega družinskega člana v ponižujoč položaj, se kaznuje s kaznijo zaporu od treh mesecev do treh let.«

KZ je opredelil tudi pojem družinskega člana:

- zakonec in zunajzakonski partner (tudi nekdanji);
- sorodnik v ravni črti;
- posvojitelj, posvojenec;
- sorodnik v stranski črti do vključno tretjega kolena;
- sorodniki po svaštvu do vključno drugega kolena, ki živijo v skupnem gospodinjstvu.

Spremembe KZ iz leta 2000 so uvedle tudi obveznost psihosocialne obravnave nasilneža, vendar ne kot poseben varnostni ukrep, ampak kot posebno obveznost, ki jo sodišče lahko naloži storilcu ob izreku pogojne obsodbe z varstvenim nadzorom.

1.3 Socialno delo in obravnava nasilja v družini

1.3.1 Tradicionalno socialno delo in obravnava nasilja v družini

Socialno delo in teorije v okviru socialnega dela so podvrženi spremembam, ki se dogajajo v družbi, in zahtevam, ki veljajo v skupnosti, zato lahko rečemo, da je socialno delo odvisno od ideologije, ki prevladuje. Najstarejša metoda dela z ljudmi, ki se v socialnem delu uporablja od vsega začetka, je delo s posameznikom. Govorimo o tradicionalnem socialnem delu, ki se začne s prvo strokovno intervencijo in z začetkom razvoja socialnega dela kot stroke (Payne 2001 v Bezenšek Lalić 2009: 32).

Tradicionalni model velja za prvi model socialnega dela. Razvil se je vzporedno z razvojem metode dela s posameznikom in je od začetka 20. stoletja do zgodnjih sedemdesetih let 20. stoletja veljal za edini pomembnejši model socialnega dela. V glavnem se je naslanjal na medicino, psihologijo in na sociologijo, njihov vpliv pa se je kazal tudi na terminologiji tradicionalnega socialnega dela (anamneza, diagnoza, terapija, rehabilitacija). Tradicionalno socialno delo se je osredinjalo predvsem na pomoč posameznikom pri prilagajanju na obstoječe družbene razmere. Ponujena jim je bila psihološka pomoč z namenom odpravljanja njihovih osebnostnih motenj, ki so veljale za vzrok njihovih socialnih stisk in težav. Krivda za težave je bila na strani posameznika, dejavnike, kot so družbena dogajanja, pa ta model zanemarja in s tem onemogoča socialno akcijo, kot pravi Bezenšek Lalić (2009: 38).

Tudi pojasnjevanje dinamike nasilja, pojavov agresije in nasilnega vedenja je temeljilo na prepričanju, da gre za posameznikove čustvene in duševne motnje. V socialnem delu za pomoč žrtvam nasilja v družini ni bilo ustreznih metod in tehnik; predvsem velika praznina je bila na področju zaščite žensk. Posameznik je bil obravnavan ločeno od njegovega socialnega okolja, zato tudi obravnava ni temeljila na spreminjanju ogrožajoče situacije.

Najpogostejša kritika tradicionalnega socialnega dela je v tem, da je pomoč redko dosegla marginalne, izključene skupine, in ni prispevalo k izboljšanju položaja prikrajšanih družbenih skupin, ampak je le vzdrževalo obstoječe stanje. Payne (2001 v Bezenšek Lalić 2009: 32–33) je kritiziral uporabo modela v socialnem delu, ki temelji na krivdi posameznice ali posameznika za svoje težave, dejavnike, kot so družbena dogajanja, pa

zanemarja in s tem onemogoča socialno akcijo. Ravno socialna akcija pa je v socialnem delu nepogrešljiva na prvi, začetni stopnji obravnave primerov nasilja v družini.

1.3.2 Feministično socialno delo in obravnava nasilja v družini

V osemdesetih letih 20. stoletja je pojav feminizma v sociologiji vplival tudi na socialno delo, kar je pomenilo premik od osredinjenosti na razredne razlike k razlikam med spoloma, opozarjati pa se je začelo tudi na različne oblike diskriminacije. Feminizem je tudi v socialnem delu vplival na razvoj občutljivega jezika in vrednotenje različnosti kot temeljnega načela stroke.

Zahteve žensk, ki so delale na področju socialnega varstva v vladnih in nevladnih organizacijah, po spremembah so bile izraz nezadovoljstva z delom institucij socialnega varstva in na področju duševnega zdravja. Ugotavljale so, da se vzroki neenakosti žensk in neenakopravnosti v družbi izražajo tudi prek obravnav v socialnih službah, ki je reproducirala že obstoječe družbene vzorce (Urek 1997).

Nevladne organizacije, ki se ukvarjajo s problematiko nasilja v družini, so bile tudi v Sloveniji – tako kot drugod po svetu – posledica in odziv na prazen prostor v javnem socialnem sektorju, ki je konec osemdesetih let, še bolj pa v začetku devetdesetih let prejšnjega tisočletja obstajal na področju socialnega varstva ter pomoči ženskam in otrokom, ki v družinah preživljajo fizično, spolno in psihično nasilje. Javne socialne službe v tistem času temu področju niso posvečale posebne pozornosti, zato je pomen dela nevladnih organizacij na tem področju toliko večji, saj so te spodbudile javne razprave o nasilju in pomoči žrtvam ter bistveno vplivale na večjo senzibilizacijo strokovne pa tudi širše javnosti.

V. Leskošek (1996 v Bezenšek Lalić 2009: 37) pojasnjuje razlike med tradicionalnim in feminističnem socialnem delu, ko pravi, da feministično socialno delo deluje na dveh ravneh obravnave problema, in sicer na zasebni in javni sferi, medtem ko tradicionalno socialno delo deluje le na zasebni sferi in sporoča ženskam, da so same krive za nastalo situacijo. Prav tako v okviru tradicionalnega socialnega dela socialne delavke in delavci svojo zaščitniško vlogo pogosto uporabljajo za socialni nadzor.

Da je nasilje v družini nad ženskami in otroki družbeni, ne pa individualni problem, ugotavlja tudi M. Urek (2007 v Bezenšek Lalić 2009: 34), ki pojasnjuje, da je feministično definiranje socialnih problemov osredinjeno na identifikacijo specifičnih načinov razumevanja moči, ki se zrcali skozi stvarnost družbenih odnosov, in so odločilni za stanje v družbi. Avtorica meni, da je feministična praksa, ki je usmerila socialno delo z ženskami z izkušnjo nasilja, oblikovala osnovna načela za delo z ženskami. Ta so naslednja:

- Verjeti, da ženske niso krive ali soodgovorne za nasilje moških nad njimi, hkrati pa tudi verjeti, da so ženske odgovorne zase in za svoje življenje, zato je reševanje situacije njihova iniciativa.
- Verjeti, da družbena konstrukcija spolnih vlog ustvarja nesorazmerje v porazdelitvi družbene moči med spoloma.
- Nikoli poskušati opravičiti ali braniti povzročitelja nasilja; pomembna je žrtev nasilja, ki je tudi sama verjetno dolgo časa opravičevala povzročiteljevo nasilje.
- Treba je verjeti zgodbi ženske, ki doživlja nasilje, in jo opogumljati.
- Pri definiranju problemov in iskanju rešitev je potrebna perspektiva ženske, njen pogled.
- Obravnava velja za vse ženske, ne glede na državljanstvo, narodno pripadnost, mogočo psihiatrično diagnozo, spolno usmerjenost, hendikepiranost, starost itn.
- Pomoč mora biti brezplačna.

V Sloveniji se od devetdesetih let prejšnjega tisočletja pri socialnem delu uveljavlja feministični koncept zagotavljanja socialnih pravic posameznicam. Koncept dajanja pomoči v stiski je zastarel. Skladno s tem konceptom država oziroma njene ustanove in strokovnjaki ocenijo, kdaj je posameznica v stiski, in intervenirajo, kadar in kakor se jim zdi ustrezno, tudi brez njenega soglasja. Po novem, feminističnem konceptu socialnega dela je pomoč mogoča samo v soglasju s posameznico. Nov koncept socialnega dela uvaja pojme, kot so: krepitev moči, opolnomočenje, uporabnice itn. S tem skuša natančneje opisati položaj tistih, ki iščejo pomoč. Zagotavljal naj bi bolj enakovredno in neodvisno razmerje med svetovalci in uporabnicami. Uporabnicam naj bi dajal možnost izbire, odločanja o vrsti, načinu, času in o kraju pomoči. Prav tako se uvajajo in razvijajo nove oblike psihosocialne pomoči, kot so: zagovorništvo, skupine za samopomoč, delovna rehabilitacija, skupinsko delo (Dobnikar in Veselič, 2000: 11).

1.4 Obravnava nasilja v družini in ukrepi za zaščito žrtev nasilja v slovenski zakonodaji

Vsaki žrtvi nasilja bi morala biti nudena takojšnja zaščita, vsi postopki pa bi morali biti izvedeni brez odlašanja. Če tega ni, med temi postopki vse pogosteje prihaja do sekundarne viktimizacije žrtve. K. Filipčič (v Veselič et al. (ur.) 2014: 161) pravi, da je hitrost ukrepanja organov ključnega pomena pri zaščiti žrtve, saj poleg tega, da se ji zagotovi varnost, žrtev tudi ne izgubi zaupanja v učinkovitost delovanja organov in organizacij. S tem se povzročitelju jasno pove, da država njegovega nasilnega ravnanja ne dopušča.

Družbena nesprejemljivost nasilja se kaže tudi s spremembami predpisov. Do leta 2008 v Sloveniji ni bilo v nobenem zakonu opredeljeno nasilje v družini. Tudi v Kazenskem zakoniku do leta 2008, ko je bila sprejeta njegova dopolnitev (KZ-1), ni bil opredeljen poseben člen oziroma samostojno kaznivo dejanje, ki bi neposredno inkriminiral(o) nasilje v družini²¹.

Le dve leti pred tem (leta 2006) je nasilje v družini našlo mesto tudi med prekrški, in sicer z uveljavitvijo Zakona varstvu javnega reda in miru (ZJRM-1). Leta 2008 pa je bil sprejet tudi Zakon o preprečevanju nasilja v družini (ZPND), ki je kot prvi zakon opredelil pojem nasilja v družini. Država je s sprejetjem zakonov zagotovila zaščitne mehanizme, ki so na voljo žrtvam nasilja, vključno z varnostnimi ukrepi po ZPND, uveljavljanjem ukrepov prepovedi približevanja, s primernim dostopom do varnih hiš za takojšnjo zaščito pa tudi z zagotovitvijo pravne pomoči žrtvam, zdravstvenih storitev in odškodnin. ZPND v 10. členu jasno določa, da se morajo primeri nasilja prednostno obravnavati pred vsemi drugimi nalogami. Zakon o kazenskem postopku prav tako upošteva dolžnost organov pregona, da se ustrezno odzovejo in zaščitijo žrtev nasilja ter so pri izvedbi postopkov hitri.

Slovenska zakonodaja pozna več oblik prepovedi približevanja povzročitelju nasilja žrtvi, ki se vsebinsko sicer ne razlikujejo, za njihov izrek pa so pristojni različni organi v

²¹ V nekoliko prilagojeni obliki je bilo to do spremembe KZ-1 v letu 2008 vsebovano v kaznivo dejanje Nasilništvo (299. člen): (1) Kdor drugega hudo žali, z njim grdo ravna, mu dela nasilje ali ogroža njegovo varnost in s tem v javnosti ali v družini povzroči ogroženost, zgražanje ali prestrašenost, se kaznuje z zaporom do dveh let. (2) Če dejanje iz prejšnjega odstavka stori dvoje ali več oseb ali če je prišlo do hudega ponižanja več oseb ali če storilec drugega lahko telesno poškoduje, se storilec kaznuje z zaporom do treh let.

različnih postopkih, navaja K. Filipčič (2002: 168–169). Za lažjo ponazoritev prepovedi približevanja po različnih zakonih je avtorica oblikovala spodnjo tabelo:

Pravna podlaga	Kdo predlaga izrek prepovedi	Kdo odredi ukrep	Trajanje	Posledice kršitve
Zakon o kazenskem postopku	Državna tožilka oz. tožilec	Preiskovalna sodnica oz. sodnik	Dokler ni končan kazenski postopek, največ pa 2 leti in 3 mesece	Odreditev pripora
Zakon o nalogah in pooblastilih policije	Policija ga izda po uradni dolžnosti	Policistka oz. policist za 48 ur, podaljšanje preiskovalna sodnica oz. sodnik	Do 70 dni	Denarna kazen, pridržanje
Zakon o preprečevanju nasilja v družini	Žrtev nasilja	Sodnica oz. sodnik v nepravdnem postopku	Do 1 leta	Denarna kazen

Tabela 1: Primerjava temeljnih značilnosti prepovedi približevanja po različnih zakonih (Filipčič 2002: 169)

Predstavila bom nekaj vidnejših slovenskih zakonov, v katerih je opredeljeno nasilje v družini, in na kratko opisala ukrepe za zaščito žrtev nasilja v družini, ki jih ureja slovenska zakonodaja v ZPND (ukrepi za zagotovitev varnosti žrtve) in ukrepe prepovedi približevanja po Zakonu o kazenskem postopku (ZKP) ter Zakonu o nalogah in pooblastilih policije (ZNPPol).

1.4.1 Nasilje v družini po ZPND

ZPND, sprejet leta 2008, je prvi zakon, ki opredeljuje nasilje v družini kot poseben družbeni pojav, potreben specifične obravnave. ZPND nalaga vsem organom in organizacijam (državnim organom, nosilcem javnih pooblastil, izvajalcem javnih služb in organom samoupravne lokalne skupnosti) dolžnost, da pomagajo žrtvam nasilja v družini z izvedbo vseh postopkov in ukrepov, ki so potrebni za njeno zaščito.

Njegov glavni namen je določiti vlogo ter naloge različnih organov in organizacij ter s tem zagotoviti njihovo bolj usklajeno in enotnejše delovanje pri obravnavi nasilja v družini; določa ukrepe za zaščito žrtev nasilja. Nekateri varnostni ukrepi za zaščito žrtev nasilja so določeni že tudi v drugih področnih zakonih (kot npr. Zakon o pravdnem postopku, Zakon o nalogah in pooblastilih policije, Kazenski zakonik, Zakon o kazenskem postopku), zato ukrepi v ZPND le dopolnjujejo že obstoječe ukrepe in jih nikakor ne nadomeščajo ali zmanjšujejo njihov pomen.

Namen ZPND je torej:

- opredelitev nasilja v družini;
- določitev mreže organov in organizacij, ki obravnavajo primere nasilja v družini; določena sta njihova vloga in sodelovanje med njimi;
- zakon določa tudi nekaj ukrepov za varstvo žrtev; polnoletne žrtve se same odločajo, ali jih bodo uveljavljale na sodišču.

Z zakonodajnega vidika je ZPND prvi zakon, ki je opredelil pojav nasilja, saj ga do takrat pri nas ni opredelil še noben pravni akt. Poleg treh že dlje časa poznanih in prepoznanih oblik nasilja (psihično, fizično in spolno) zakon opredeljuje še dve novi²² obliki nasilja, to sta ekonomsko nasilje in zanemarjanje dolžne skrbi. Žrtve predvsem zadnjega so najpogostejše otroci, starejši ter invalidni družinski člani in članice (Filipčič v Veselič et al. (ur.) 2014: 160).

Poleg tega ZPND podaja tudi definicijo vsake vrste nasilja, vendar moramo ob tem upoštevati, kot pravi Filipčič (v Veselič et al. (ur.) 2014: 160), da zakonsko besedilo ne more izčrpno našteti vseh mogočih posamičnih dejanj, zato mora taka splošna opredelitev služiti strokovnim delavkam in delavcem le kot temeljni okvir za odločitev, ali je v posameznem primeru podano nasilje.

3. člen

(opredelitev nasilja v družini)

(1) Nasilje v družini (v nadaljnjem besedilu: nasilje) je vsaka uporaba fizičnega, spolnega, psihičnega ali ekonomskega nasilja enega družinskega člana proti drugemu družinskemu

²² Povzeto po: K. Filipčič (v Veselič et al. (ur.) 2014: 160), ki navaja, da sta ekonomsko nasilje in zanemarjanje dolžne skrbi dve samostojni obliki nasilja, ki se pri nas v strokovni literaturi poudarjata še le v zadnjih dveh desetletjih.

članu oziroma zanemarjanje družinskega člana iz 2. člena tega zakona (v nadaljnjem besedilu: žrtve) ne glede na starost, spol ali katerokoli drugo osebno okoliščino žrtve ali povzročiteljice oziroma povzročitelja nasilja (v nadaljnjem besedilu: povzročitelj nasilja).

(2) Fizično nasilje je vsaka uporaba fizične sile, ki pri družinskem članu povzroči bolečino, strah ali ponižanje, ne glede na to, ali so nastale poškodbe.

(3) Spolno nasilje so ravnanja s spolno vsebino, ki jim družinski član nasprotuje, je vanje prisiljen ali zaradi svoje stopnje razvoja ne razume njihovega pomena.

(4) Psihično nasilje so ravnanja, s katerimi povzročitelj nasilja pri družinskem članu povzroči strah, ponižanje, občutek manjvrednosti, ogroženosti in druge duševne stiske.

(5) Ekonomsko nasilje je neupravičeno nadzorovanje ali omejevanje družinskega člana pri razpolaganju z dohodki oziroma upravljanju s premoženjem, s katerim družinski član samostojno razpolaga oziroma upravlja ali neupravičeno omejevanje razpolaganja oziroma upravljanja s skupnim premoženjem družinskih članov.

(6) Zanemarjanje je oblika nasilja, kadar oseba opušča dolžno skrb za družinskega člana, ki jo potrebuje zaradi bolezni, invalidnosti, starosti, razvojnih ali drugih osebnih okoliščin.

ZPND pri obravnavanju žrtev nasilja v družini določa naloge organov in organizacij ter nevladnih organizacij, hkrati pa obveznost sodelovanja med njimi, tj. s ciljem oblikovanja učinkovitega in koordiniranega pristopa k obravnavanju nasilja v družini in nudenja pomoči žrtvi nasilja. V 10. členu zakona je poudarjeno naslednje: dolžnost prednostnega obravnavanja primerov nasilja, zagotavljanje medsebojnega obveščanja ter pomoči z namenom preprečevanja in odkrivanja nasilja, odpravljanja vzrokov ter nudenja pomoči žrtvi pri vzpostavitvi pogojev za varno življenje.

Pomembno vlogo so dobili CSD, ki vodijo medinstitucionalno koordinacijo sodelovanja, poleg tega pa so dolžni žrtvi in povzročitelju nasilja nuditi storitve po zakonu, ki ureja socialno varstvo, s ciljem odprave neposredne ogroženosti in skrb za žrtvino dolgoročno varnost. To zakon zagotavlja prek izdelave načrta pomoči, ki ga izdelata CSD skupaj z žrtvijo ter v sodelovanju z drugimi organi in organizacijami na multidisciplinarnem timu, ki je tudi ena izmed pomembnih oblik sodelovanja.

1.4.1.1 Ukrepi za zagotovitev varnosti žrtev po ZPND

Med ukrepe za zagotovitev varnosti žrtve sodijo ukrepi zagotavljanja osebne varnosti ob vstopu v stanovanje ob prisotnosti policije, prepovedi zaradi nasilnih dejanj pa tudi prepustitev stanovanja v skupni uporabi. Čeprav so ukrepi po ZPND razmeroma novi v slovenskem pravnem sistemu, jih sodišča čedalje bolj uporabljajo za zaščito žrtve nasilja, tudi takrat, ko žrtev poda predlog za prepustitev stanovanja v skupni uporabi, pa je povzročitelj nasilja lastnik tega stanovanja.

Ukrepe lahko predlaga žrtev nasilja v nepravdnem postopku, in sicer prošnjo poda na okrožnem sodišču. Sodišče omeji trajanje ukrepa prepovedi zaradi nasilnih dejanj na največ šest mesecev, to pa se lahko na predlog žrtve podaljša še za največ šest mesecev.

Ukrepi za zagotovitev varnosti žrtve so zajeti v tretjem delu ZPND, in sicer:

- *v 18. členu: varovanje življenja in zagotavljanje osebne varnosti žrtve:* na prošnjo žrtve, ki jo poda neposredno na policiji, ji ta zagotovi varnost ob vstopu v stanovanjske prostore, v katerih prebiva, da lahko iz njih vzame stvari, ki so potrebne za zagotavljanje njenih osnovnih življenjskih potreb in osnovnih življenjskih potreb njenih otrok. Praksa kaže, da je treba po podani prošnji z žrtvijo v pogovoru narediti načrt, kaj bo vzela iz stanovanja, saj se tako lažje prepreči, da kaj pomembnega pozabi vzeti, in ji ni treba ponovno hoditi v stanovanje ter ponovno zaprosati za asistenco policije ob vstopu;
- *v 19. členu: prepovedi zaradi nasilnih dejanj:* žrtev lahko sodišču predlaga, da določi ukrepe za odvrnitev nadaljnje škode, če jo je povzročitelj nasilja telesno poškodoval ali ji je prizadejal škodo na zdravju, ali kako drugače posegel v njeno dostojanstvo, ali druge osebnostne pravice, ali ji s tem grozil, ali je protipravno vstopil v stanovanje, v katerem živi žrtev, ali drugače motil njeno mirno posest, ali jo proti njeni izrecni volji protipravno nadleguje (npr. tako, da jo zasleduje ali uporablja sredstva za komuniciranje na daljavo, ali da uporablja oziroma objavlja vse osebne podatke žrtve, sodne ali osebne zapise na svetovnem medmrežju). Ukrepe lahko sodišče izreče tudi, če je povzročitelj nasilja dejanje izvršil v stanju prehodne nerazsodnosti, razen če se dokaže, da ni po svoji krivdi prišel v takšno stanje. Ti ukrepi so predvsem: prepoved vstopa v stanovanje, v katerem živi žrtev, prepoved zadrževanja v določeni bližini stanovanja, v katerem živi žrtev, prepoved

zadrževanja in približevanja krajem, na katerih se žrtev redno nahaja (delovno mesto, šola, vrtec ...), prepoved navezovanja stikov z žrtvijo na kakršen koli način, vključno s sredstvi za komuniciranje na daljavo in prepoved vzpostavljanja vsakršnega srečanja z žrtvijo. Prepovedi, ki jih lahko sodišče izreče po 19. členu, so vsebinsko podobne prepovedi približevanja po Zakonu o nalogah in pooblastilih policije, ki jo policija izreče po uradni dolžnosti. Določba 19. člena pa omogoča žrtvi, da sodišču sama predlaga ustrezne prepovedi, in sicer zato, ker prepovedi približevanja policija ni izrekla (ker je ocenila, da niso izpolnjeni pogoji ali ker žrtev dejanja policije ni poklicala v intervencijo) ali pa se je od policije izrečena prepoved že iztekla;

- *21. členu: prepustitev stanovanja v skupni uporabi:* žrtev lahko sodišču v nepravdnem postopku predlaga, da odloči o prepustitvi stanovanja v skupni uporabi, sodišče pa lahko časovno omeji trajanje ukrepa, če sta žrtev in povzročitelj nasilja solastnika ali skupna lastnika stanovanja ali če sta ga skupaj najela. Namen ukrepa je, kot pravi K. Filipčič (2002: 166), da se prepreči, da bi se žrtev zaradi varnosti morala izseliti iz skupnega stanovanja in si iskati drugo primerno stanovanje. Če sodišče ugotovi prošnji žrtve, ji mora povzročitelj nasilja prepustiti stanovanje v izključno uporabo za največ šest mesecev, na predlog žrtve ob izpolnjevanju pogojev pa lahko sodišče navedeni ukrep podaljša še največ za šest mesecev;
- *v 22. členu: stanovanjsko varstvo v primeru nasilja ob razvezi:* ob razvezi zakonske zveze sme zakonec, nad katerim drugi zakonec izvaja nasilje ali če izvaja nasilje nad njegovimi otroki, zahtevati, da mu drugi zakonec prepusti v izključno uporabo stanovanje, v katerem skupaj živita oziroma sta živela. Kot pravi K. Filipčič (2002: 168), je smisel ukrepa preprečiti, da bi se nasilje nad zakoncem ali otroki nadaljevalo tudi po razvezi. Tudi ta ukrep je časovno omejen na šest mesecev in ga lahko sodišče na predlog žrtve podaljša še za šest mesecev.

Za žrtev je pomembna informacija tudi ta, da ima pravico, da si izbere osebo, ki jo bo spremljala v vseh postopkih, povezanih z nasiljem, zato mora žrtvino željo spoštovati tudi sodišče in spremljevalki ali spremljevalcu dovoliti navzočnost v postopku. Spremljevalka ali spremljevalec je lahko vsaka polnoletna oseba, ki v postopku ni obravnavana kot povzročiteljica nasilja (7. člen ZPND). Njen namen pa je, da žrtvi pomaga v vseh postopkih pred organi pri iskanju rešitev in ji je v psihično oporo.

Žrtev nasilja je po ZPND upravičena do brezplačne pravne pomoči (25., 26. in 27. člen ZPND), ne glede na pogoje iz Zakona o brezplačni pravni pomoči, vendar je potrebno, da pristojni CSD poda oceno ogroženosti. Ta brezplačna pravna pomoč se odobri le za postopke, ki tečejo na predlog žrtve v povezavi z varnostnimi ukrepi, kot so: prepovedi zaradi nasilnih dejanj (19. člen ZPND) in prepustitev stanovanja v skupni rabi (21. člen ZPND).

1.4.2 Nasilje v družini kot kaznivo dejanje (191. člen KZ-1)

Oprelitev nasilja v družini, kot izhaja iz ZPND, ne more biti temelj za kaznovanje storilca v kazenskem postopku, zato kazenska zakonodaja za ta namen posebej opredeljuje, kdaj je nasilje v družini kaznivo dejanje (Filipčič v Veselič et al. (ur.) 2014: 160).

Kazenski zakonik opredeljuje kaznivo dejanje kot *človekovo protipravno ravnanje, ki ga zakon zaradi nujnega varstva pravnih vrednot določa kot kaznivo dejanje in hkrati določa njegove znake ter kazen za krivega storilca* (16. člen KZ-1).

Z novelo KZ-1 v letu 2008 smo prvič v zgodovini dobili samostojno kaznivo dejanje *nasilje v družini, 191. člen*:

(1) Kdor v družinski skupnosti z drugim grdo ravna, ga pretepa ali drugače boleče ali ponižujoče ravna, ga z grožnjo z neposrednim napadom na življenje ali telo preganja iz skupnega prebivališča ali mu omejuje svobodo gibanja, ga zalezuje, ga prisiljuje k delu ali opuščanju dela ali ga kako drugače z nasilnim omejevanjem njegovih enakih pravic spravlja v skupnosti v podrejen položaj, se kaznuje z zaporom do petih let.

(2) Enako se kaznuje, kdor stori dejanje iz prejšnjega odstavka v kakšni drugi trajnejši življenjski skupnosti.

(3) Če je dejanje iz prvega odstavka storjeno proti osebi, s katero je storilec živel v družinski ali drugi trajnejši skupnosti, ki je razpadla, je pa dejanje s to skupnostjo povezano, se storilec kaznuje z zaporom do treh let.

Seveda pa je v KZ-1 še cela vrsta kaznivih dejanj, ki jih lahko uvrstimo v kategorijo »nasilja v družini«. Sem sodijo npr. še: zanemarjanje otroka in surovo ravnanje, grožnja, lahka telesna poškodba, huda telesna poškodba, posebno huda telesna poškodba, umor,

uboj, detomor, posilstvo, spolno nasilje, spolna zloraba slabotne osebe, spolni napad na osebo, mlajšo od petnajst let, itn.

1.4.3 Nasilje v družini kot prekršek (6. člen ZJRM-1)

Zakon o prekrških (ZP-1) prekršek opredeljuje kot dejanje, ki pomeni kršitev zakona, uredbe vlade, odloka samoupravne, lokalne skupnosti in je kot tako določeno kot prekršek, zanj pa je predpisana tudi sankcija (6. člen ZP-1). Nasilje v družini je od leta 2006 naprej²³ kot prekršek nasilnega in drznega vedenja zavedeno v 6. členu ZJRM-1 takole:

- (1) Kdor izziva ali koga spodbuja k pretepu ali se vede na drzen, nasilen, nesramen, žaljiv ali podoben način ali koga zasleduje in s takšnim vedenjem pri njem povzroči občutek ponižanosti, ogroženosti, prizadetosti ali strahu, se kaznuje z globo od 60.000 do 120.000 tolarjev.*
- (2) Kdor koga udari, se kaznuje z globo od 80.000 tolarjev do 150.000 tolarjev.*
- (3) Kdor se pretepa, se kaznuje z globo od 100.000 tolarjev do 300.000 tolarjev.*
- (4) Če so prekrški iz prejšnjih odstavkov storjeni proti zakoncu ali zunajzakonskem partnerju ali partnerju v registrirani istospolni skupnosti, bivšemu zakoncu ali zunajzakonskem partnerju ali partnerju v registrirani istospolni skupnosti, krvnemu sorodniku v ravni vrsti, posvojitelju ali posvojencu, rejniku ali rejencu, skrbniku ali varovancu te osebe ali proti osebi, ki živi s storilcem v skupnem gospodinjstvu, se kršitelj kaznuje z globo od 150.000 tolarjev do 300.000 tolarjev.*

Poleg izvršitvenih načinov prekrška (izzivanje, spodbujanje k pretepu, vedenje na drzen ali nasilen način idr.) iz prvega odstavka mora storilec pri drugem povzročiti občutek ponižanosti, ogroženosti, prizadetosti in strahu.²⁴ Četrty odstavek (kvalificirana oblika prekrška – zagrožena je višja globa) posebej varuje družinska, zunajzakonska in sorodstvena razmerja, ki v zakonu iz leta 1974 niso bila posebej opredeljena. Osebe so varovane v zaprtih zasebnih prostorih in tudi na javnem kraju.

²³ Do takrat je bil v veljavi Zakon o prekrških zoper javni red in mir iz leta 1974. Za primere nasilja v družini so bile najpogostejše uporabljene določbe četrtega odstavka 11. člena, ki je glasil: »... kdor na nedovoljen način občutno moti mir ali ogroža varnost kakšne osebe v zasebnem prostoru ali kdor kakor koli moti nočni mir in počitek ...«

²⁴ Pri drugem (kdor koga udari) in tretjem odstavku (kdor se pretepa) občutek ponižanosti, ogroženosti, prizadetosti ali strahu niso pogoj.

Na problem obravnave nasilja v družini kot prekrška pogosto opozarjajo nevladne organizacije, ki so nekakšen posrednik oz. povratni glas žrtev. Po njihovem mnenju je problem večplasten. V osnovi gre za napačno sporočilo povzročitelju nasilja, da njegovo dejanje (nasilje) ni tako zelo hudo, saj ga doleti »samo« globa. Če so v obravnavani skupnosti (družini) težke socialno-ekonomske razmere (npr. brezposelnost, nizki prejemki, zaposlena samo žrtev), globa močno poseže v družinski proračun, neredko pa je prav žrtev tista, ki mora na koncu globo poravnati.

Na tem mestu velja omeniti še primere, ko tožilci zavržejo policijsko ovadbo zaradi premalo znakov kaznivega dejanja. V teh primerih policija pozneje uvede postopek o prekršku in spet se zadeva konča z globo. Primeri zavržb so tudi zaradi prekvalifikacije v kakšno izmed kaznivih dejanj, za katero zakon izrecno predpisuje, da je pregon mogoč le ob izraženi volji oškodovanca (npr. kaznivo dejanje lahka telesna poškodba). Če žrtev takšnega predloga za pregon ne poda, policisti zadevo ravno tako končajo s postopkom o prekršku.

ZJRM, sprejet leta 1974, je prekrške z elementi nasilja v družini »skril« v 11. členu, kjer je navedeno: »Kdor občutno moti okolico s hrupom, ropotom ali razgrajanjem; kdor na nedovoljen način občutno moti mir ali ogroža varnost kakšne osebe v zasebnem prostoru ali kdor kakor koli moti nočni mir in počitek« (Filipčič 2002: 121).

Vzrok za izrek kazni za tak prekršek je bil torej občutno motenje miru ali ogrožanje varnosti v zasebnem prostoru, vendar pa ni nujno, da je bil ta prostor tudi dom storilca in žrtve. Prav zato je še težje razbrati, v kolikih primerih je šlo dejansko za nasilje v družini.

V 6. členu ZJRM-1 (iz leta 2006) so v prvih treh odstavkih opisani različni prekrški, ki pomenijo nasilno in drzno vedenje. Prekršek po prvem odstavku stori, kdor izziva ali koga spodbuja k pretepu ali se vede na drzen, nesramen, žaljiv ali podoben način ali koga zasleduje in s takšnim vedenjem pri njem povzroči občutek ponižanosti, ogroženosti, prizadetosti ali strahu. Kdor koga udari, stori prekršek po drugem odstavku 6. člena ZJRM-1, kdor se pretepa, pa prekršek po tretjem odstavku istega člena.

Vsi trije opisani prekrški se po določbi četrtega odstavka 6. člena kaznujejo strožje, če so storjeni proti zakoncu ali zunajzakonskem partnerju ali partnerju v registrirani istospolni skupnosti, bivšemu zakoncu ali zunajzakonskem partnerju ali partnerju v registrirani

istospolni skupnosti, krvnemu sorodniku v ravni vrsti, posvojitelju ali posvojencu, rejniku ali rejencu, skrbniku ali varovancu te osebe ali proti osebi, ki živi s storilcem v skupnem gospodinjstvu.

6. člen

(nasilno in drzno vedenje)

(1) Kdor izziva ali koga spodbuja k pretepu ali se vede na drzen, nasilen, nesramen, žaljiv ali podoben način ali koga zasleduje in s takšnim vedenjem pri njem povzroči občutek ponižanosti, ogroženosti, prizadetosti ali strahu, se kaznuje z globo od 60.000 do 120.000 tolarjev.

(2) Kdor koga udari, se kaznuje z globo od 80.000 tolarjev do 150.000 tolarjev.

(3) Kdor se pretepa, se kaznuje z globo od 100.000 tolarjev do 300.000 tolarjev.

(4) Če so prekrški iz prejšnjih odstavkov storjeni proti zakoncu ali zunajzakonskem partnerju ali partnerju v registrirani istospolni skupnosti, bivšemu zakoncu ali zunajzakonskem partnerju ali partnerju v registrirani istospolni skupnosti, krvnemu sorodniku v ravni vrsti, posvojitelju ali posvojencu, rejniku ali rejencu, skrbniku ali varovancu te osebe ali proti osebi, ki živi s storilcem v skupnem gospodinjstvu, se kršitelj kaznuje z globo od 150.000 tolarjev do 300.000 tolarjev.

1.4.4 Nasilje v družini po Zakonu o kazenskem postopku

Novela Zakona o kazenskem postopku (ZKP) iz leta 1998, ki je začela veljati januarja 1999, je prinesla tudi nekaj novosti glede položaja žrtev nasilja v družini, in sicer lahko sodišče izreče ukrep prepovedi približanja določenemu kraju ali osebi. Gre za alternativo priporu, ki je milejši ukrep in ga sodišče izreče, če so izpolnjeni pogoji zanj. Pomembna pogoja sta dva: 1) podana je ponovitvena nevarnost in 2) ponovitveno nevarnost je mogoče odvrniti s prepovedjo približanja določenemu kraju ali osebi (Filipčič 2002: 126–128).

1.4.4.1 Ukrep prepovedi približanja določenemu kraju ali osebi (195. a-člen ZKP)

Ukrep prepovedi približanja določenemu kraju ali osebi je opredeljen v določbi 195. a-člena ZKP. Sodišče lahko uporabi ta ukrep, če so podani pogoji zanj: obstaja nevarnost, da bo obdolženec uničil sledove kaznivega dejanja, vplival na priče, ponovil kaznivo dejanje, dokončal poskušeno kaznivo dejanje ali storil kaznivo dejanje, s katerim grozi.

Sodišče določi primerno razdaljo – oddaljenost od določenega kraja ali osebe, ki jo mora obdolženec spoštovati. Če to razdaljo obdolženec namerno krši, lahko sodišče zoper njega odredi pripor. Prav tako izrečenega ukrepa ne sme kršiti z ukrepom varovana oseba, saj jo lahko sodišče kaznuje z denarno kaznijo. Ukrep prepovedi približanja določenemu kraju ali osebi spada med ukrepe za odpravo ponovitvene nevarnosti in ob nasilju v družini je ponovitvena nevarnost zelo velika.

Prepoved približanja določenemu kraju ali osebi

195. a-člen

(1) Če so podane okoliščine iz 2. ali 3. točke prvega odstavka 201. člena tega zakona, vendar je nevarnost, da bo obdolženec uničil sledove kaznivega dejanja, vplival na priče, udeležence ali prikrivalce ali ponovil kaznivo dejanje, dokončal poskušeno kaznivo dejanje ali storil kaznivo dejanje, s katerim grozi, moč odvrniti s prepovedjo približanja obdolženca določenemu kraju ali osebi, uporabi sodišče ta ukrep.

(2) Sodišče določi primerno razdaljo – oddaljenost od določenega kraja ali osebe, ki jo mora obdolženec spoštovati in je namerno ne sme prekoračiti; v nasprotnem primeru lahko sodišče zoper njega odredi pripor. O tej posledici je obdolženca predhodno vselej treba obvestiti.

(3) Če razdaljo – oddaljenost, ki jo mora spoštovati obdolženec, namerno krši z ukrepom varovana oseba, jo lahko sodišče vsakokrat kaznuje z denarno kaznijo iz 78. člena tega zakona.

(4) O ukrepu iz tega člena odloči sodišče z obrazloženim sklepom; obrazložitev mora vsebovati utemeljitev suma, da je obdolženec storil kaznivo dejanje, okoliščin iz prvega odstavka tega člena in uporabe tega ukrepa.

1.4.5 Nasilje v družini po Zakonu o nalogah in pooblastilih policije

Zakon o nalogah in pooblastilih policije (ZNPPol), ki je bil sprejet februarja 2013, v 60. členu opredeljuje ukrep prepovedi približevanja določeni osebi, kraju ali območju. Ukrep prepovedi približevanja je bil uveden po zgledu drugih držav (predvsem Avstrije in Nemčije), uzakonjen pa je bil z Zakonom o spremembah in dopolnitvah zakona o policiji (Zpol-B), ki je bil 12. 8. 2003 objavljen v Ur. l. RS, št. 79/2003. Navedeni ukrep se lahko izreka od 26. 9. 2004, ko je stopil v veljavo Pravilnik o prepovedi približevanja določenemu kraju oziroma osebi (Ur. l. RS, št. 95/2004). Ukrep je v uporabi že vse od leta

2004, do danes pa je doživel kar nekaj sprememb. Do leta 2006 se je npr. izrek ukrepa vezal izključno na storitev prekrška z elementi nasilja, nato pa je bil razširjen tudi na kazniva dejanja. Zadnje spremembe v letu 2013 so dodale obveznost policiji, da o ukrepu obvesti odgovorno osebo vzgojno-varstvenega zavoda (npr. vrtec, šola), kadar se ukrep nanaša na otroka oziroma mladoletno žrtev, ki tak zavod obiskuje. Na podlagi 64. člena ZNPPol lahko policisti od maja 2013 zoper kršilce, ki kljub globi kršijo ukrep, odredijo tudi pridržanje do največ 12 ur, namen tega pa je, da bi kršilce odvrčal od ponavljanja teh kršitev.

Bistvo tega policijskega pooblastila je v zagotavljanju večje varnosti žrtev nasilja v družini, predvsem z zagotovitvijo takojšnje strokovne pomoči. Ukrep prepovedi približevanja, ki ga izreče policija, je samo eden izmed ukrepov za pomoč žrtvam, njegova pomembnost pa je predvsem v tem, da omogoči drugim ustanovam (npr. CSD, nevladnim organizacijam) vstop v družino z namenom nudenja pomoči žrtvi, kot pravi K. Filipčič (2002: 169).

1.4.5.1 Ukrep prepovedi približevanja določeni osebi, kraju ali območju (60. člen ZNPPol)

Skladno s 60. členom ZNPPol lahko policisti izrečejo ukrep prepoved približevanja, kadar gre za utemeljen sum, da je oseba storila prekršek z elementi nasilja ali je neposredno zalotena pri takem dejanju in obstajajo razlogi za sum, da bo ogrozila življenje, osebno varnost ali svobodo osebe, s katero je ali je bila v bližnjem razmerju v smislu določb kazenskega zakonika in zakona, ki ureja preprečevanje nasilja v družini.

Če policisti v postopku med posredovanjem ugotovijo razloge za sum, da je oseba storila kaznivo dejanje, ki se preganja po uradni dolžnosti ali na predlog oškodovanca, se ukrep prepoved približevanja ne izreče, ampak policisti izvedejo postopek po Zakonu o kazenskem postopku (pridržanje).

Policisti obstoj okoliščin za izrek ukrepa lahko neposredno ugotovijo na podlagi dotedanjega grdega ravnanja kršilca, iz okoliščin, ki jih neposredno zaznajo ob prihodu na kraj dogodka (ob intervenciji), pa lahko pa te okoliščine ugotavljajo tudi na podlagi zbranih obvestil od žrtev ali prič, podatkov centra za socialno delo ... Iz zbranih podatkov

morajo biti razvidne okoliščine konkretnega ogrožanja, da lahko utemeljijo razloge za odrejeni ukrep.

Tudi če se je žrtev umaknila v krizni center za žrtve nasilja, varno hišo ali pa je sama odšla k sorodnikom ali je bila hospitalizirana (kar velja tudi za storilca), je še vedno možnost, da policisti izrečejo ukrep prepovedi približevanja. Umik žrtve na varno lokacijo je namreč začasne narave; žrtev mora še vedno vsakodnevno oditi v službo, vrtec ali v šolo po otroke, po osebnih opravkih itn., kar predstavlja rizične situacije, da jo storilec lahko poišče, jo zasleduje in nad njo znova začne izvajati nasilje. Žrtev je še vedno ogrožena in zato obstajajo razlogi za izrek ukrepa tudi v takih situacijah, ko ne ostane doma.

Po izreku ukrepa policisti kršilcu na kraju ustno odredijo, da se mora takoj odstraniti s kraja oziroma območja ter da se oškodovancu ali določenemu kraju ne sme namerno približati na manjšo razdaljo od določene, prav tako ga ne sme nadlegovati po komunikacijskih sredstvih. Policistu mora izročiti tudi ključe prebivališča, v katerem živi skupaj z oškodovancem. Takoj po izreku odredbe o odstranitvi s kraja in prepovedi približevanja morajo policisti kršilca pozvati, da jim pove naslov, na katerem mu bo mogoče vročiti pisno odredbo o izrečenem ukrepu, ki jo prejme pozneje, in sicer v roku, ki ne sme biti daljši od šestih ur.

Policija o izrečenem ukrepu takoj po telefonu obvesti CSD oziroma regijsko interventno službo (RIS), ki deluje po končanem poslovnem času CSD. Obveščanje je določeno tudi v 60. členu ZNPPol: »O izrečenem ukrepu policija takoj obvesti krajevno pristojni CSD, ki oškodovanca seznani z organizacijami, ki so mu na voljo za materialno in nematerialno pomoč, in mu na njegovo željo omogoči stik s takšno organizacijo.« Če je kraj, ki se mu kršilec ne sme približati, tudi vzgojno-izobraževalni zavod, ki ga obiskuje otrok ali mladoletnik, ki je žrtev nasilja, in je tudi do njega izrečen ukrep prepovedi približevanja, policija takoj prvi delovni dan seznani odgovorno osebo vzgojno-izobraževalnega zavoda o trajanju prepovedi približevanja.

Policisti izrečejo prepoved približevanja za 48 ur, preiskovalni sodnik pa lahko ukrep potrdi, spremeni ali razveljavi. Če prepoved približevanja določenemu kraju oziroma osebi preiskovalni sodnik potrdi, lahko ukrep podaljša do skupnega trajanja 10 dni. 61. člen ZNPPol podaja razloge za možnost podaljšanja ukrepa, in sicer lahko oškodovanec

najpozneje tri dni pred iztekom ukrepa predlaga preiskovalnemu sodniku podaljšanje ukrepa iz prejšnjega člena do 60 dni, če obstajajo utemeljeni razlogi za sum, da bo kršilec nadaljeval ogrožanje tudi po preteku desetih dni. Nadzor nad spoštovanjem prepovedi približevanja izvaja policija, ki o ugotovljenih kršitvah takoj ustno obvesti preiskovalnega sodnika.

Namen ukrepa mora biti torej omogočiti žrtvi nasilja v družini ne samo kratkotrajen (10-dnevni) umik od nasilja, ampak da si žrtev v tem času pridobi socialno podporo (oblikuje podporno mrežo) in informacije, ki so pomembne za zagotovitev njene zaščite pred nadaljnjim nasiljem (opolnomočenje žrtve). Smisel policijske intervencije torej ni samo takojšnja zaščita pred nasiljem, ampak tudi omogočiti proces sprememb v življenju žrtve na dolgi rok. Učinek ukrepa je večji, čim hitreje dobi žrtev pomoč, zato je pomemben hiter in strokoven odziv CSD. V ta namen je posebna pozornost namenjena ravno interventnim službam, ki so organizirane na regijski ravni na posameznih CSD, saj se dogodki nasilja navadno dogajajo v večernih urah, ponoči oziroma ob koncih tedna.

Prepoved približevanja določeni osebi, kraju ali območju

60. člen

(prepoved približevanja)

(1) Če je podan utemeljen sum, da je oseba storila kaznivo dejanje ali prekršek z znaki nasilja ali je bila zalotena pri takem kaznivem dejanju ali prekršku, in obstajajo razlogi za sum, da bo ogrozila življenje, osebno varnost ali svobodo osebe, s katero je ali je bila v bližnjem razmerju v smislu določb kazenskega zakonika in zakona, ki ureja preprečevanje nasilja v družini (v nadaljnjem besedilu: kršitelj), kar policisti ugotovijo zlasti na podlagi dotedanjega grdega ravnanja kršitelja, iz okoliščin, ki jih neposredno zaznajo ob prihodu na kraj dogodka, zbranih obvestil od žrtev ali prič, podatkov centra za socialno delo, smejo policisti odrediti prepoved približevanja določenemu kraju oziroma osebi (v nadaljnjem besedilu: oškodovanec), ki je kršitelj namerno ne sme prekršiti. Kot kraj se določi kraj, kjer oškodovanec stanuje, dela, se izobražuje, je v varstvu ali se vsakodnevno giblje. Prepoved približevanja določenemu kraju oziroma osebi zajema tudi prepoved nadlegovanja po komunikacijskih sredstvih, na kar kršitelja policisti posebej opozorijo.

(2) Prepoved približevanja določenemu kraju oziroma osebi odredi policist tako, da kršitelju, na katerega se ukrep nanaša, v policijskem postopku z njim takoj izreče ustno odredbo, naknadno pa v roku, ki ne sme biti daljši od šestih ur, vroči še pisno odredbo o

odrejenem ukrepu. Pisna odredba mora vsebovati podatke o kršitelju, zoper katerega je ukrep odrejen (osebno ime, EMŠO oziroma za tujca rojstne podatke, državljanstvo, stalno oziroma začasno prebivališče), odrejeni ukrep (ukrep zajema tudi določitev razdalje od kraja oziroma osebe, na kateri se kršitelj ne sme gibati, vendar sme biti ta razdalja največ dvesto metrov), opis ogrožanja (način, obseg, trajanje), utemeljitev razlogov za odrejeni ukrep (prejšnji ukrepi policije, trajajoče ali prejšnje grdo ravnanje in podobno) in navedbo, da bo odredba po uradni dolžnosti posredovana v sodno presojo. Policist pozove kršitelja, naj mu pove naslov, kjer mu bo možno vročiti pisno odredbo. Če policist kršitelja ne najde na navedenem naslovu ali naslova noče povedati, mu odredbo vroči tako, da jo pritrdi na oglasno desko pristojne policijske postaje, na kar kršitelja ob izreku ustne prepovedi posebej opozori.

(3) Kršitelj, ki mu je izrečena prepoved približevanja, mora kraj oziroma območje prepovedi takoj zapustiti, policistu pa izročiti ključe prebivališča, v katerem živi skupaj z oškodovancem. Ob neupoštevanju odredbe policist kršitelja odstrani s kraja. O izrečenem ukrepu policija takoj obvesti krajevno pristojni center za socialno delo, ki oškodovanca seznani z organizacijami, ki so mu na voljo za materialno in nematerialno pomoč in mu na njegovo željo omogoči stik s takšno organizacijo. Če je kraj, ki se mu kršitelj ne sme približati, tudi vzgojno-izobraževalni zavod, ki ga obiskuje otrok ali mladoletnik, ki je oškodovanec, policija seznani odgovorno osebo vzgojno-izobraževalnega zavoda o trajanju prepovedi približevanja oziroma o ostalih podatkih iz odredbe iz drugega odstavka tega člena, ki so pomembni za zaščito otroka ali mladoletnika.

(4) Policija z odredbo iz drugega odstavka tega člena izreče prepoved približevanja določenemu kraju oziroma osebi za 48 ur in jo takoj pošlje v presojo preiskovalnemu sodniku okrožnega sodišča, ki lahko ukrep potrdi, spremeni ali razveljavi. Preiskovalni sodnik odloči o ukrepu v roku, ki ne sme biti daljši od 24 ur. Če prepoved približevanja določenemu kraju oziroma osebi preiskovalni sodnik potrdi, lahko ukrep izreče za čas do deset dni, pri čemer mora upoštevati začetek veljave ukrepa, ko ga je izrekla policija. Zoper odločbo preiskovalnega sodnika je v treh dneh dovoljena pritožba na zunajobravnavni senat okrožnega sodišča, ki o pritožbi odloči v treh dneh od prejema pritožbe. Preiskovalni sodnik vroči odločbo kršitelju na naslov, ki ga je posredoval policiji, če mu je na tem naslovu ni mogoče vročiti, se odločba pritrdi na oglasno desko okrožnega sodišča. Pritožba zoper odločbo preiskovalnega sodnika ne zadrži izvršitve. Določbe o vročanju odločbe preiskovalnega sodnika veljajo tudi za vročitev odločbe zunajobravnavnega senata.

(5) Postopek izvedbe prepovedi približevanja podrobneje predpiše minister v soglasju z ministrom, pristojnim za pravosodje, in ministrom, pristojnim za delo, družino in socialne zadeve.

(6) Nadzor nad spoštovanjem prepovedi približevanja določenemu kraju oziroma osebi izvaja policija, ki kršitelja, zalotenega na območju prepovedi približevanja, takoj odstrani s tega območja. Policija o ugotovljenih kršitvah izrečene prepovedi približevanja takoj ustno obvesti preiskovalnega sodnika.

(7) Kršitelj, ki kljub izrečeni globi zaradi kršitve prepovedi približevanja ponovno krši odrejeno prepoved, se pridrži po določbah tega zakona.

61. člen

(podaljšanje prepovedi približevanja)

Če obstajajo utemeljeni razlogi za sum, da bo kršitelj nadaljeval z ogrožanjem tudi po preteku desetih dni, za katere je bila izrečena prepoved približevanja določenemu kraju oziroma osebi, lahko oškodovanec tri dni pred iztekom ukrepa predlaga preiskovalnemu sodniku podaljšanje ukrepa iz prejšnjega člena do 60 dni. Če so izpolnjeni zakonski pogoji, preiskovalni sodnik do izteka ukrepa izda odločbo, s katero podaljša prepoved približevanja določenemu kraju oziroma osebi. Zoper to odločbo je v treh dneh dovoljena pritožba na zunajobravnavni senat okrožnega sodišča, ki o pritožbi odloči v treh dneh od prejema pritožbe. Preiskovalni sodnik pošlje odločbo kršitelju na naslov, ki ga je posredoval policiji, če mu je na tem naslovu ni mogoče vročiti, se odločba pritrdi na oglasno desko okrožnega sodišča.

1.5 Institucionalni pristop k obravnavi nasilja v družini

Učinkovit odziv na nasilje v družini zahteva usklajeno delovanje različnih akterjev – vladnih in nevladnih organizacij. Odgovornost v povezavi s tem problemom je na vseh nas, ki se vključujemo v reševanje primerov nasilja v družini. Prav tako mora biti zagotovljena podpora države, ki z oblikovanjem celovite in usklajene politike omogoči izvajanje pomoči žrtvam nasilja v družini.

Medinstitucionalni pristop se je v evropskih zakonodajah razvil konec osemdesetih in v začetku devetdesetih let prejšnjega tisočletja. Spodbujale so ga nevladne organizacije, ki so kritizirale razdrobljenost pomoči različnih državnih organov in organizacij.

Medinstitucionalni pristop predstavlja partnerstvo in skupno akcijo, ki zajema državne organizacije pa tudi nevladne organizacije. Cilj je oblikovati usklajen pristop k obravnavanju nasilja v družini.

ZPND zagotavlja takšno sodelovanje prek 1) dolžnosti sodelovanja organov in organizacij v takšnih timih, ki jih za izdelavo načrta pomoči žrtvi ob obravnavanju konkretnih primerov oblikuje center za socialno delo; 2) zaveze ministrice oziroma ministra za delo, socialne zadeve in družino, da sprejme pravila o sodelovanju različnih organov in organizacij; 3) prek dolžnosti posredovanja podatkov centrom za socialno delo.

V 10. členu ZPND nalaga organom in organizacijam ter nevladnim organizacijam dolžnost, da prednostno obravnavajo primere nasilja, zagotavljajo medsebojno obveščanje ter pomoč z namenom preprečevanja in odkrivanja nasilja, odpravljanja vzrokov ter nudenja pomoči žrtvi pri vzpostavitvi pogojev za varno življenje.

Medsebojno sodelovanje ne pomeni samo uspešnejšega odkrivanja primerov nasilja in učinkovite pomoči žrtvam, ampak tudi možnost pospeševanja postopka, pridobivanja dodatnih potrebnih informacij, preprečevanje negativnih posledic uvedbe postopka, predvsem pa zaščito posrednih žrtev nasilja, ki so najpogosteje otroci (Veselič, Matko 2014: 41).

Poleg tega, da ZPND predvideva sodelovanje organov in organizacij, predstavlja tudi pravno podlago za podzakonske akte, ki urejajo postopke. Ti podzakonski akti so pravilniki²⁵ in Resolucija o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini 2009–2014. Nacionalni program preprečevanja nasilja v družini 2009–2014 je strateški dokument, ki pokriva širok spekter problematike nasilja v družini ter določa cilje, ukrepe in ključne nosilce politik za zmanjšanje in preprečevanje nasilja v družini v RS od leta 2009 do leta 2014. Prav tako upošteva posebne potrebe žrtev in njihove osebne okoliščine, saj posebno pozornost namenja nasilju nad otroki, starejšimi, invalidi in osebami, ki ne zmorejo skrbeti same zase (Veselič, Matko 2014: 40).

²⁵ Pravilnik o sodelovanju organov ter o delovanju centrov za socialno delo, multidisciplinarnih timov in regijskih služb pri obravnavi nasilja v družini, Ur. l. RS, št. 31/09.

Pravilnik o sodelovanju policije z drugimi organi in organizacijami pri odkrivanju in preprečevanju nasilja v družini, Ur. l. RS, št. 25/10.

Pravilnik o pravilih in postopkih pri obravnavanju nasilja v družini pri izvajanju zdravstvene dejavnosti, Ur. l. RS, št. 38/2011.

Pravilnik o obravnavi nasilja v družini za vzgojno-izobraževalne zavode, Ur. l. RS, št. 104/09.

1.5.1 Vloga in naloge posameznih ustanov v predkazenskem postopku

1.5.1.1 Center za socialno delo, regijska interventna služba in naloge regijske koordinatorice za obravnavo nasilja v družini

ZPND je bil pisan z namenom preprečevanja nasilja v družini in učinkovite pomoči žrtvam nasilja, CSD pa je ob tem dobil še jasnejšo nalogo povezovanja in usklajenega dela različnih ustanov – poleg dolžnosti in odgovornosti pomagati ter ukrepati za zaščito žrtve nasilja v družini v čim krajšem času. Podrobno je to zapisano v Pravilniku o sodelovanju organov ter delovanju centrov za socialno delo, multidisciplinarnih timov in regijskih služb pri obravnavi nasilja v družini (Ur. l. RS, št. 31/2009). Pri učinkoviti in enotni pomoči žrtvam nasilja se strokovni delavci poslužujemo tudi strokovnih smernic, ki so zapisane v Strokovnih izhodiščih za delo z odraslimi žrtvami in povzročitelji nasilja v družini za strokovne delavce CSD ter Strokovnih smernicah za delo CSD pri zaščiti otrok pred nasiljem v družini²⁶. Smernice so umeščene v okvir socialnovarstvene storitve prve socialne pomoči (PSP) in izvajanje nalog za preprečevanje nasilja v družini, kar je opredeljeno v Pravilniku o standardih in normativih socialnovarstvenih storitev (Ur. l. RS, št. 45/2010) in v Katalogu javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo CSD (v nadaljevanju: Katalog).

CSD je poleg policije prva ustanova, kamor se po pomoč obrnejo žrtve nasilja v družini. Storitve CSD, do katere je upravičen kdor koli, ki se znajde v stiski, je t. i. *prva socialna pomoč*²⁷, ki zajema:

- pomoč pri prepoznavanju socialne stiske ali težave;
- oceno mogočih rešitev;
- seznanjanje upravičenca z mogočimi socialnovarstvenimi storitvami in dajtvami z obveznostmi, ki sledijo izbiri storitve ali dajatve;
- predstavitev mreže izvajalcev, ki lahko upravičencu pomagajo.

CSD²⁸ se je dolžen na vsak primer nasilja v družini, o katerem smo obveščeni, odzvati in takoj začeti postopke za zaščito žrtve nasilja v družini, predvsem na način, ki je varen za

²⁶ Povzeto po: Kaljenje, bilten SCSD, Ljubljana, december 2010.

²⁷ Povzeto po: Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. Dostopno: http://www.mdds.gov.si/si/delovna_podrocja/sociala/socialnovarstvene_storitve/svetovanje_posamezniku/, 14. 4. 2014.

žrtev. ZPND v 5. členu določa dolžnost ravnanja organov in organizacij, ki so dolžni izvesti vse postopke in ukrepe, ki so potrebni za zaščito žrtve glede na stopnjo njene ogroženosti. V obravnavi primera imajo otrokove pravice prednost pred pravicami in koristmi drugih udeležencev postopka.

Da lahko CSD začne postopke pomoči žrtvi nasilja v družini, je potrebno, da je o tem obveščen. Informacija je lahko na CSD podana na več načinov: osebno, po pošti, telefonu, anonimno ... Obveščanje med organi je zelo pomembno za učinkovito in hitro pomoč žrtvi nasilja v družini. Vsi organi so v 24 urah od seznaitve z okoliščinami nasilja v družini dolžni obvestiti center za socialno delo ali policijo (4. člen Pravilnika o sodelovanju organov ter delovanju centrov za socialno delo, multidisciplinarnih timov in regijskih služb pri obravnavni nasilja v družini; v nadaljevanju: Pravilnik o sodelovanju organov). Informacija, ki je dana po telefonu, se pošlje CSD v pisni obliki v treh dneh, razen ob neposredni ogroženosti, ko je treba tako informacijo posredovati pisno najpozneje v 24 urah. 6. člen ZPND govori o dolžnosti prijave, ki zavezuje vse organe in organizacije ter nevladne organizacije (NVO), da obvestijo CSD, pri čemer gre sklepati, da se izvaja nasilje v družini. Prijava teh služb mora biti uradna, ne anonimna. Povratno informacijo o prejemu prijave je CSD dolžen posredovati prijavitelju v petih dneh (4. člen Pravilnika o sodelovanju organov) in ga seznaiti o začelih aktivnostih. CSD in policija ob prejemu prijave nasilja v družini uskladita svoje začetne aktivnosti. Koordinacijo sodelovanja organov vodi center za socialno delo (2. člen Pravilnika o sodelovanju organov).

Če je zaznan sum, da je otrok žrtev nasilja, je zakonska dolžnost vsakogar (6. člen ZPND), še zlasti pa zaposlenih v zdravstvu in vzgojno-izobraževalnih zavodih (VIZ), da o tem takoj obvesti CSD ali policijo. Posebne skrbi pri obravnavanju nasilja in pomoči žrtvam nasilja so deležni predvsem otroci pa tudi starejše osebe in invalidi ter osebe, ki zaradi posebnih okoliščin niso sposobne poskrbeti zase. Otrok je žrtev nasilja tudi, ko je prisoten pri izvajanju nasilja nad drugim družinskim članom ali živi v okolju, v katerem se izvaja nasilje.

V postopku zaščite otroka si CSD ves čas prizadeva, da vključuje družino in z njo sodeluje pri odpravi okoliščin in posledic ogroženosti otroka, zato se naloge za zaščito otroka vodijo v smeri storitev (urejanje odnosov v družini): prva socialna pomoč, osebna pomoč, pomoč

²⁸ Povzeto po lastnem članku, Milek Ogrinc (2014: 175–189 v Veselič et al. (ur.) 2014).

družini za dom ali pa v okviru javnih pooblastil, ko je treba ukrepati v njegovo zaščito (po Zakonu o zakonski zvezi in družinskih razmerjih). Naloge so odvisne od stopnje ogroženosti otroka, ki zajema oceno, kdo je povzročitelj nasilja, sposobnosti staršev (ali nezlorablajočega starša), da zaščitijo otroka, in potreb ter sposobnosti otroka.

Naloge CSD so opredeljene v 14. členu ZPND, in sicer:

- žrtev in povzročitelj nasilja imata možnost vključitve v storitve po Zakonu o socialnem varstvu (prva socialna pomoč, osebna pomoč, pomoč družini za dom), cilja obravnave pa sta odprava neposredne ogroženosti in skrb za žrtvino dolgoročno varnost;
- povzročitelje nasilja lahko napoti v ustrezne izobraževalne, psihosocialne in zdravstvene programe;
- ustanovi multidisciplinarni tim.

Namen je preprečiti nasilje v družini in spodbuditi razvoj varnih družinskih odnosov, podpreti žrtev pri izpeljavi varnostnih ukrepov ter pomagati žrtvi nasilja pa tudi povzročitelju nasilja.

Naloge CSD ob prejeti informaciji, da je nekdo žrtev nasilja v družini²⁹:

1. Preučitev obvestila in ocena potrebe po izdelavi načrta pomoči žrtvi

Strokovni delavec nemudoma preuči okoliščine in pridobi informacije o dozdajšnji obravnavi znotraj CSD, pridobi poročila drugih organov, ki obravnavajo družino ali žrtev, za katero je bilo prejeto obvestilo. Ob neposredni ogroženosti zdravja in življenja žrtve takoj uskladi svoje začetne aktivnosti s policijo in ukrepa za zaščito žrtve: pomoč pri odhodu v krizni center za žrtve nasilja, varno hišo ali na drugo varno lokacijo oziroma napotitev v zdravstveno oskrbo.

2. Pogovor z žrtvijo

Skupaj z žrtvijo se razišče situacijo in opredeli problem nasilja, oceni se njeno psihofizično stanje, njeno socialno podporno mrežo, skupaj z njo pa se izdelava začetno oceno ogroženosti

²⁹ Povzeto po: Katalog javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo CSD, december 2015. Dostopno: http://www.scsd.si/tl_files/scsd/dokumenti/katalog_1_6_2.pdf, 3. 3. 2016).

ter individualni varnostni načrt z namenom zagotovitve njene trenutne varnosti in krepitve moči v konkretnem položaju. Poleg tega se jo seznani z vsemi pravicami in možnostmi na osnovi različnih zakonov in dogovori se nadaljnje korake. Na podlagi trenutno zbranih informacij je treba oceniti resnost grožnje in stopnjo nevarnosti ter izbrati ukrepe za zmanjševanje tveganja in jih preveriti z žrtvijo. Če so v družini mladoletni otroci, pa smo zaznalo nasilje v družini kljub zanikanju žrtve dolžni prijaviti, poleg tega pa ocenimo tudi pripravljenost in zmožnost žrtve, da bo ob strokovni pomoči zaščitila sebe in otroke.

Običajni vrstni red strokovne obravnave žrtve nasilja obsega³⁰:

- predstavitev sebe in ustanove;
- identifikacija nasilja in določitev stopnje ogroženosti žrtve;
- izvajanje nalog za preprečevanje nasilja v družini (pravilnik, katalog javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev);
- izbira mogočih oblik zaščite glede na ugotovljeno stopnjo ogroženosti žrtve;
- seznanjanje o pravicah in možnostih, ki jih ima žrtev nasilja;
- izdelava individualnega varnostnega načrta za žrtev nasilja;
- pomoč pri urejanju namestitve v varno hišo oz. v druge svetovalne programe pomoči žrtvam nasilja ...);
- povezovanje z drugimi ustanovami, ki lahko nudijo pomoč in večjo varnost žrtvi nasilja (policija, sodišče, tožilstvo, zdravstvo, druge vladne in nevladne ustanove);
- spremljanje in pomoč pri sprožitvi postopkov za uveljavitev pravic žrtve nasilja (policija, sodišče, tožilstvo ...);
- dokumentiranje in evidenca nasilja.

Pomoč žrtvi nasilja je najučinkovitejša, če je žrtev pripravljena sodelovati pri oblikovanju njene nadaljnje varnosti. Kadar žrtev nasilja ne želi našega sodelovanja in ne gre za sum kaznivega dejanja nasilja v družini, izrazimo svojo zaskrbljenost za njeno varnost in ji damo vedeti, da smo na voljo, če bi kdaj pozneje želela o tem spregovoriti, in da smo ji pripravljeni pomagati. Damo ji tudi informativne zloženke o drugih mogočih oblikah pomoči.

³⁰ Povzeto po: Strokovna izhodišča za delo z odraslimi žrtvami in povzročitelji nasilja v družini za strokovne delavce CSD, v Kaljenje, bilten SCSD, december 2010: 45–46.

3. Pogovor s povzročiteljem nasilja v okviru prve socialne pomoči

Pogovor z žrtvijo in s povzročiteljem nasilja se opravi vedno ločeno (brez prisotnosti žrtve); ob tem je treba ves čas skrbeti za varnost žrtve. Razgovor s povzročiteljem nasilja se opravi po predpisanem standardu za prvo socialno pomoč. Pri delu s povzročiteljem se kot cilj upošteva spoštovanje ničelne tolerance do nasilja in prekinitev začaranega kroga nasilja v družini z namenom prepoznavanja nasilnega vedenja, spoprijemanja z njegovo odgovornostjo za nasilno vedenje in s posledicami njegovega vedenja. Predlaga se mu vključitev v različne programe strokovne pomoči pri spreminjanju nasilnega vedenja.

Če se povzročitelj nasilja odloči za pomoč v obliki vključitve v različne programe, se spremljajo učinki in spremembe vedenja povzročitelja nasilja pa tudi njegovo pripravljenost sodelovanja.

4. Ocena ogroženosti

Za uspešno načrtovanje pomoči je treba oceniti, kakšna je stopnja ogroženosti žrtve nasilja. Stopnje ogroženosti so del širših smernic za delo na področju preprečevanja nasilja v družini.

Za odraslo žrtev: v pogovoru z žrtvijo nasilja skupaj ocenimo, kolikšna je njena ogroženost in ogroženost otrok žrtve. Odrasla žrtev nasilja sama najbolje oceni tveganje in verjetnost za nadaljnje nasilje v družini. Zato pri oceni ogroženosti žrtve upoštevamo tudi njeno oceno tveganja in na tej podlagi načrtujemo nadaljnje ukrepe. Pripravi se strokovna ocena stopnje ogroženosti – osnovna, srednja, visoka. Ocenjuje se jo na podlagi vedenja povzročitelja nasilja, psihičnega in fizičnega stanja žrtve nasilja, njenih prepričanj in podpore socialne mreže.

Za otroka žrtev: pri oblikovanju ocene ogroženosti otroka so pomembni: pripravljenost staršev za sodelovanje in reševanje problema, čustveni odnos staršev do otroka, razvojne spodbude, vzgojni slog, tip navezanosti. Pomembna je socialna podporna mreža otroku in družini pa tudi vpogled staršev za sodelovanje pri oblikovanju pomoči otroku.

Na podlagi podane ocene o ogroženosti ima žrtev pravico zaprositi za dodelitev brezplačne pravne pomoči, in sicer za postopke na sodišču, ki tečejo na predlog žrtve zaradi ukrepov

po 19. in 21. členu ZPND. Mnenje o ogroženosti osebe oblikuje pristojni center za socialno delo.

Žrtev ima možnost za zagotovitev lastne varnosti v nepravdnem postopku na sodišču vložiti predlog za izrek varnostnega ukrepa po ZPND:

- *varovanje življenja in zagotavljanja osebne varnosti žrtve, 18. člen ZPND:* to izvaja policija, ki na prošnjo žrtve zagotovi žrtvi varnost ob vstopu v stanovanjske prostore, v katerih prebiva, da lahko vzame stvari, ki so potrebne za zagotavljanje osnovnih življenjskih potreb;
- *prepovedi zaradi nasilnih dejanj, 19. člen ZPND:* sodišče na zahtevo žrtve z odločbo povzročitelju nasilja prepove: vstopiti v stanovanje, v katerem žrtev živi, zadrževanje v okolici doma, službe, šole, vrtca žrtve, navezovanje stikov z žrtvijo;
- *prepustitev stanovanja v skupni uporabi, 21. člen ZPND:* sodišče o tem odloči na podlagi vloge žrtve;
- *stanovanjsko varstvo v primeru nasilja ob razvezi, 22. člen ZPND.*

5. Načrt pomoči žrtvi – delo z žrtvijo

Po preučitvi okoliščin je CSD dolžen pomagati žrtvi po zakonu, ki ureja socialno varstvo, in oceniti, ali je treba oblikovati načrt pomoči za žrtev nasilja. Načrt se oblikuje vedno, ko je za vzpostavitev varnega okolja žrtve potrebno dlje trajajoče ukrepanje in je potrebnih več ukrepov pomoči različnih ustanov. Pripravi se načrt zmanjševanja tveganja in škode, ki je usklajen s sposobnostmi in z doživljanjem žrtve ter njenimi željami. Žrtev pri pripravi načrta aktivno sodeluje. Predvidijo se potrebni ukrepi, obravnava v različnih programih in strokovna pomoč pri različnih izvajalcih. Če je žrtev nasilja otrok, se v načrtu pomoči predvidijo tudi ukrepi za varstvo otroka po predpisih, ki urejajo družinska razmerja.

Naloga strokovnih delavcev CSD je pridobiti informacije o različnih programih za vključevanje žrtev in povzročiteljev nasilja v družini, da lahko napotimo žrtev in povzročitelja nasilja v primerne programe, ki bodo pripomogli k reševanju njihovih stisk in težav. Poleg takojšnje pomoči žrtvi nasilja v družini je naša naloga poskrbeti tudi za njeno dolgotrajno varnost in delati na tem, da se prepreči nadaljnje nasilje. CSD v timskem sodelovanju z različnimi službami in v sodelovanju z žrtvijo nasilja oblikuje zanjo najučinkovitejši načrt pomoči.

6. *Multidisciplinarni tim*

CSD povabi organe in organizacije k sodelovanju v timu, te pa zagotovijo sodelovanje svojega predstavnika. Sklic multidisciplinarnega timskega sestanka (MDT) je možnost, ki jo ima vsaka ustanova, ki da pobudo na CSD; na sestanku tudi sodeluje in prispeva k zagotovitvi celovite pomoči ter zaščiti žrtve nasilja.

Naloga MDT je, da se načrtuje aktivnosti za povečanje varnosti žrtve nasilja in s tem zmanjševanje tveganja za ponovitev nasilja, usmerjajo se aktivnosti centra in drugih organov, ki sodelujejo pri obravnavi, in sicer na način, da med seboj delujejo usklajeno, enotno in učinkovito. O nalogah in članih MDT je več zapisanega v poglavju o timskem delu in nalogah članov tima za zaščito žrtev nasilja v družini.

Da se žrtev čim hitreje odloči za prekinitev nasilnega odnosa ter zaprosi za pomoč ustanov, je zelo pomembno, da jim zaupa. To pa je veliko lažje, če ima dovolj informacij o tem, kako ji lahko različne službe pomagajo.

Kako lahko žrtvam nasilja v družini pomaga CSD in kakšna je njegova vloga v sodelovanju z drugimi ustanovami:

- *Pomoč CSD:* takoj ko je CSD seznanjen o tem, da je nekdo žrtev nasilja v družini, vzpostavi z njim stik; opravi se pogovor, preveri trenutno situacijo in skupaj z njo načrtuje potrebne korake za zagotovitev njene nadaljnje varnosti skladno z nalogami preprečevanja nasilja v družini. Poleg tega, da strokovni delavec v sodelovanju z žrtvijo nasilja raziskuje najučinkovitejše načine za njeno zaščito, lahko žrtvi tudi pomaga pri oblikovanju različnih dopisov, vlog, npr. pomoč pri oblikovanju predloga za podaljšanje ukrepa prepovedi približevanja žrtvi, izpolnitev vloge za uveljavljanje denarnih sredstev, oblikovanje mnjenja za sprejem otroka v vrtec ali pridobitev neprofitnega stanovanja v razpisih občine itn., lahko pa žrtev dobi tudi pomoč pri vzpostavitvi stika in oblikovanju različnih dopisov, če sama tega ni vešča, še za različne druge situacije, v katerih se znajde pri urejanju svoje varnosti in nadaljnjega samostojnega življenja pri različnih institucijah. Če je za zaščito žrtve potrebna njena namestitev v varno okolje (krizni center za žrtve nasilja, varne hiše, materinski dom ...), ji strokovni delavec pomaga z informacijami o mogočih namestitvah, po telefonu lahko preveri razpoložljivost

prostega mesta za namestitev in ji pomaga pri načrtovanju umika v varno okolje. Če je o nasilju obveščena interventna služba, strokovni delavec v čim krajšem času vzpostavi stik z žrtvijo in skupaj z njo oceni njen trenutni položaj ter ji, če je to potrebno, pomaga pri nastanitvi v varno okolje (žrtvi posreduje informacije, vzpostavi stik s kriznim centrom za žrtve nasilja (KCŽ), organizira prevoz ...). Če gre za potrebo po namestitvi mladoletnika ali otroka v krizni center za otroke in mladostnike (KCM), strokovni delavec poskrbi tudi za namestitev. Veljavni ZZZDR (Ur. l. RS, št. 69/2004) vsebuje vrsto določb, ki so namenjene varstvu otrok pred nasiljem staršev. Tako v 119. členu zakon določa, da je center za socialno delo dolžen storiti potrebne ukrepe, ki jih zahtevata vzgoja in varstvo otroka ali varstvo njegovih premoženjskih koristi. Zakon s to določbo centru za socialno delo daje splošno pooblastilo, da izvede potrebne ukrepe za varstvo koristi otrok.

V okviru nekaterih CSD delujejo tudi krizni centri za žrtve nasilja v družini, varne hiše, materinski domovi ter krizni centri za otroke in mladostnike, v katerih sta žrtvi nasilja omogočena celosten, multidisciplinarni pristop in pomoč. V najslabšem položaju se znajdejo tujke žrtve nasilja, ki nimajo urejenega statusa v Sloveniji (so brez stalnega prebivališča, državljanstva Slovenije), saj po trenutno veljavni zakonodaji niso upravičene do denarne pomoči, prav tako je problem ureditve začasnega prebivališča. Na CSD so upravičene do storitve prve socialne pomoči in pomoči žrtvi nasilja v družini (oprava razgovora, pomoč pri nudenju informacij in urejanju varne namestitve, naloge v okviru načrta pomoči žrtvi in sodelovanje z drugimi službami, prijava nasilja). Če imajo te žrtve nasilja tudi mladoletnega otroka, ki je državljan Slovenije, lahko na CSD vložijo vlogo za denarno pomoč za otroka. Tujke žrtve nasilja v družini, ki imajo dovoljenje za stalno prebivanje v Sloveniji, so upravičene do vseh vrst denarnih pomoči, in sicer pod pogoji, ki veljajo tudi za državljane Slovenije.

- *Sodelovanje s policijo:* o izrečenem ukrepu prepovedi približevanja povzročitelju nasilja po Zakonu o nalogah in pooblastilih policije policija takoj obvesti krajevno pristojni center za socialno delo ali regijsko interventno službo zunaj poslovnega časa CSD, ki v čim krajšem času vzpostavi stik z žrtvijo nasilja, skupaj z njo preveri njeno varnost in izdela individualni varnostni načrt, žrtvi posreduje potrebne informacije za zagotovitev njene nadaljnje zaščite in ji pomaga pri

ureditvi varne namestitve, če je to potrebno. Če je potrebno za vzpostavitev varnega okolja žrtve dlje časa trajajoče ukrepanje, se skupaj z žrtvijo nasilja oblikuje načrt pomoči žrtvi. Načrt pomoči se nadalje oblikuje tudi v okviru multidisciplinarnega tima, katerega član je tudi predstavnik policije in se je na povabilo CSD nanj dolžen tudi odzvati. Policija ob obravnavi nasilja v družini CSD pisno obvesti o zaznavi nasilja v družini, kar je za CSD pomembna informacija za začetek dela za zaščito žrtve nasilja, prav tako pa tudi za povabilo povzročitelju nasilja na razgovor. V obvestilu policija običajno zaprosi za poročilo o morebitni obravnavi družine na CSD, ki ga potrebujejo za uspešno izpeljavo preiskovalnega postopka in podajo kazenske ovadbe na sodišče. Če je treba opraviti razgovor z mladoletnikom oz. otrokom v okviru preiskovalnega postopka, policija zaprosi za sodelovanje strokovnega delavca CSD, da to skupaj opravi s kriminalistom, saj se s tem zagotovi, da otrok ni izpostavljen večkratnim pogovorom različnih služb, prav tako pa je dolžnost strokovnega delavca, da v takih primerih, ko obstaja sum storitve kaznivega dejanja staršev nad otrokom, ščiti otrokove pravice. Policija in CSD sta se dolžna med seboj obveščati o vseh prijavah ali informacijah, ki izražajo sum, da je nekdo žrtev nasilja v družini, in uskladiti svoje začetne aktivnosti za zaščito žrtve nasilja (dolžnost prijave – 6. člen ZPND, 4. člen in 5. člen Pravilnika o sodelovanju organov).

- *Sodelovanje z zdravstvom:* žrtve nasilja utrpijo tudi kratkotrajne ali dolgotrajne fizične oziroma psihične posledice na zdravju, zato je zelo pomembno sodelovanje zdravstvenih ustanov pri nudenju pomoči žrtvam nasilja v družini. Žrtvi lahko v okviru svojih nalog omogočijo psihološko podporo, svetovanje ali ji posredujejo informacije o drugih oblikah pomoči. Skladno z Zakonom o preprečevanju nasilja v družini so dolžni o zaznavi suma nasilja v družini obvestiti pristojni CSD, če gre za življenjsko ogroženost žrtve nasilja v družini ali njenih otrok, pa so dolžni o tem takoj obvestiti policijo (5. člen Pravilnika o pravilih in postopkih pri obravnavanju nasilja v družini pri izvajanju zdravstvene dejavnosti). Zdravnik oz. pediater ali drug zdravstveni delavec je vključen v obravnavo žrtve nasilja tudi kot član multidisciplinarnega tima pri pristojnem CSD, kjer je njegova naloga, da seznani žrtev z vsemi oblikami pomoči, ki jih lahko dobi v okviru zdravstvene službe, ter aktivno sodeluje pri oblikovanju varnega načrta pomoči žrtvi nasilja v družini. Za potrebe pomoči žrtvi nasilja, izdelave načrta pomoči žrtvi ali za obravnavanje povzročitelja nasilja lahko CSD pri izvajanju teh nalog pridobijo podatke od

izvajalcev zdravstvenih dejavnosti o zdravstvenem stanju in invalidnosti (30. člen in 32. člen ZPND).

- *Sodelovanje s sodiščem*: veljavni Zakon o pravdnem postopku (Ur. l. RS, št. 73/2007) v 411. členu določa, da lahko sodišče med postopkom v zakonskih sporih in sporih iz razmerij med starši in otroki na predlog stranke ali po uradni dolžnosti izda začasne odredbe o varstvu in preživljanju skupnih otrok pa tudi začasne odredbe, s katerimi se enemu ali obema od staršev prepove pravico do osebnih stikov. Če sodišče v postopkih, ki se tičejo urejanja oz. prekinitve stikov otroka s staršem zaradi nasilja v družini, ugotavlja potrebo po razjasnitvi situacije v smislu ogroženosti otroka, zaprosi CSD za mnenje oz. poročilo, če ga seveda že predhodno ni prejelo od CSD. ZPND uvaja brezplačno pravno pomoč žrtvi v tistih sodnih postopkih, ki tečejo na njen predlog zaradi predlaganega izreka ukrepov prepovedi nasilnih ravnanj in ureditev stanovanjskih razmer. Temelj za dodelitev brezplačne pravne pomoči ni premoženjsko stanje prosilke oziroma prosilca, ampak njena oziroma njegova ogroženost zaradi nasilja v družini in zato potreba po izreku ukrepov za zagotovitev varnosti. Mnenje o tem poda center za socialno delo na podlagi izdelane ocene ogroženosti (26. člen ZPND).
- *Sodelovanje z vzgojno-izobraževalnimi zavodi (VIZ)*: CSD pri obravnavi nasilja v družini sodeluje tudi s šolami in z vrtci, saj mladoletni uživajo posebno varstvo pred nasiljem. Otrok je žrtev nasilja, tudi če je prisoten pri izvajanju nasilja nad drugim družinskim članom ali živi v okolju, v katerem se nasilje izvaja (4. člen ZPND). Če je žrtev nasilja otrok, imajo koristi in pravice otroka prednost pred koristmi in pravicami drugih udeležencev postopka. CSD ima dolžnost, da z ustreznimi metodami dela z družino in uporabo javnih pooblastil zagotovi zaščito otroka pred ogrožanjem, je nosilec obravnave ter ima povezovalno in usklajevalno vlogo. VIZ imajo dolžnost obveščanja CSD ali policije, kadar sumijo, da je otrok žrtev nasilja, prav tako so strokovni delavci šol in vrtcev člani multidisciplinarnega tima, v katerem se oblikuje načrt pomoči. Če od CSD za oblikovanje načrta pomoči otroku potrebujemo poročilo šole ali vrtca, zanj lahko zaprosimo, in sicer podatke glede vključitve v VIZ ter podatke iz zbirke podatkov o otrocih in mladostnikih, ki potrebujejo pomoč in svetovanje (32. člen ZPND).
- *Sodelovanje z nevladnimi organizacijami (NVO)*: pri nudenju pomoči žrtvam nasilja v družini imajo NVO zelo pomembno vlogo in so zato nujni sodelavci CSD. Poleg tega, da v okviru svojih programov zagotavljajo zaščito in

psihosocialno pomoč žrtvam, organizirajo programe za delo s povzročitelji nasilja, tudi sodelujejo z različnimi organi in organizacijami pri obravnavi primerov nasilja v družini ter se neposredno vključujejo v izvedbo ukrepov za zaščito žrtev (17. člen ZPND). NVO so dolžni obveščati CSD ali policijo, ko pri svojem delu izvedo za okoliščine, na podlagi katerih je mogoče sklepati, da je nekdo žrtev nasilja v družini in gre za sum kaznivega dejanja, CSD pa jim je v petih dneh dolžen posredovati povratno informacijo o prejemu prijave ter o opravljenih začetnih aktivnostih. Informacija je lahko posredovana tudi po telefonu, saj je namen čim hitrejšega povezovanja in učinkovitega sodelovanja obeh služb za zagotovitev varnosti žrtvi nasilja. Poleg prijavljanja ima NVO možnost tudi podati pobudo za sklic multidisciplinarnega tima na pristojnem CSD ter na njem aktivno sodelovati pri oblikovanju načrta pomoči žrtvi nasilja (6. člen Pravilnika o sodelovanju organov). Če CSD oceni, da potrebuje podatke pri načrtovanju pomoči žrtvi nasilja ali pri obravnavi povzročitelja nasilja o vključitvi osebe v socialnovarstvene storitve oziroma programe ter o obravnavah nasilja v družini, lahko zaprosi NVO, da jim te podatke posreduje (32. člen ZPND).

Vloga in naloge regijske koordinatorice za obravnavo nasilja v družini

ZPND v 16. členu določa Regijsko službo za koordinacijo in pomoč žrtvam, vendar to ne predstavlja nove ustanove oz. organizacije, ampak deluje v okviru centra za socialno delo. Nekaj njenih nalog opravljajo regijske koordinatorice za obravnavo nasilja v družini. Poleg njih so v regijsko službo vključeni tudi krizni centri in interventne službe.

Regijska služba opravlja več vlog:

- analitična vloga – spremljanje nasilja v družini v določeni regiji, njegovo analiziranje (kar zajema ne samo značilnosti samega pojava, ampak tudi značilnosti oziroma strokovnosti obravnavanja);
- koordinacijska vloga – na ravni regije bo ta služba povezovala dejavnosti organov in organizacij ter tako skrbela za uveljavljanje timskega obravnavanja;
- operativna vloga – izvajanje interventne službe.

V okviru preprečevanja nasilja v družini je v Sloveniji na 12 centrih za socialno delo zaposlena tudi regijska koordinatorica za obravnavo nasilja v družini, ki deluje na območju celotne regije in tako pokriva več CSD.

Naloge regijske koordinatorice za obravnavo nasilja v družini so³¹:

a) Podpora strokovnim delavcem pri obravnavi nasilja v družini

Namen naloge: nepretrgano zagotavljanje strokovne podpore pri izvajanju nalog, povezanih s problematiko družinskega nasilja v vseh fazah strokovne obravnave – v delo z žrtvijo in s povzročiteljem nasilja pa tudi v delo s celotno družino, v kateri je prisotno nasilje. Kdaj in na kak način se vključi regijski koordinator v obravnavo, predlaga strokovni delavec v dogovoru z direktorjem lokalnega centra za socialno delo in po predhodni predstavitvi primera na lokalni ravni regijskemu koordinatorju (seznanitev z opravljenim strokovnim delom, vodeno dokumentacijo, s strokovno oceno in z razlogi za vključitev regijskega koordinatorja).

Opravila:

- spremljanje problematike nasilja in posredovanje informacij;
- pomoč pri organizaciji medinstitucionalnih strokovnih skupin za obravnavo nasilja;
- sodelovanje v medinstitucionalni strokovni skupini in podpora strokovnim delavcem, na predlog strokovnega delavca vključitev v različne faze strokovne obravnave in neposrednega dela z žrtvijo, povzročiteljem nasilja in dela s celotno družino;
- organizacija in vzdrževanje mreže socialnovarstvenih storitev s področja nasilja.

b) Organizacija in vzdrževanje mreže socialnovarstvenih storitev s področja nasilja

Namen naloge: zagotavljanje vključevanja pluralnih izvajalcev socialnega varstva pri obravnavi problematike nasilja. Nepretrgano zagotavljanje podpore pri organizaciji in vzdrževanju medinstitucionalnega sodelovanja v smislu organizacije in vzdrževanja mreže programov na področju obravnave nasilja v družini. Spodbujanje in implementacija novih programov.

³¹ Povzeto po: Katalog javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo CSD, december 2015. Dostopno: http://www.scsd.si/tl_files/scsd/dokumenti/katalog_1_6_1.pdf, 21. 12. 2015.

Opravila:

- zbiranje informacij o programih preprečevanja in obravnave nasilja v družini;
- zagotavljanje izmenjave informacij o dejavnostih in programih med nevladnimi organizacijami in javnimi službami;
- priprava protokolov sodelovanja med različnimi službami ter programi preprečevanja in obravnave nasilja v družini;
- posredovanje iniciativ za oblikovanje lokalnih politik preprečevanja in obravnave nasilja v družini;
- izdelava predlogov za izobraževanje in izdelava naročil za izvedbo izobraževalnih programov.

c) Organizacija in vodenje regijske interventne službe

Namen naloge: vodenje in organiziranje regijske interventne službe, priprava in načrtovanje izvajanja nalog interventne službe.

Opravila:

- sestava razporeda stalne pripravljenosti strokovnih delavcev v interventni službi za najmanj tri mesece naprej;
- pomoč, strokovna podpora strokovnim delavcem v interventni službi pri izvajanju njihovih nalog;
- evalvacija strokovnega sodelovanja in izdelava ocene na podlagi zbranih podatkov po končanem izvajanju strokovne podpore pri izvajanju nalog interventne službe;
- vodenje sestankov glede izvajanja nalog interventne službe in zagotavljanja strokovne podpore;
- usposabljanje strokovnih delavcev za izvajanje nalog interventne službe.

Regijska koordinatorica za obravnavo nasilja v družini je lahko tudi članica multidisciplinarnega tima; na podlagi predloga CSD in v sodelovanju s strokovnim delavcem CSD lahko zagotovi povzročitelju nasilja v družini storitev prve socialne pomoči v primerih izreka ukrepa prepovedi približevanja (15. člen Pravilnika o sodelovanju organov) in se vključi v različne faze strokovne obravnave in neposrednega dela z žrtvijo, sodeluje pri usposabljanju strokovnih delavcev ter tudi pri načrtovanju politike s področja nasilja v družini na državni ravni.

Od leta 2010 po vseh regijah v Sloveniji deluje *regijska interventna služba (RIS)*, ki je organizirana pri CSD za določeno regijo in se izvaja po pogodbi z Ministrstvom za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. RIS zagotavlja ustrezno strokovno obravnavo zunaj poslovnega časa CSD, vse konce tedna in praznike, aktivira pa se na klic policije v vseh nujnih primerih nasilja v družini in ogroženosti otroka. Organizacijo RIS vodi regijska koordinatorica, ki koordinira delo, vodi evidenco, razpored dežurnih in dokumentacijo interventne službe.

RIS izvaja naloge posredovanja v vseh nujnih in neodložljivih primerih nasilja v družini zunaj poslovnega časa CSD³²:

- opravi, ki zmanjšujejo ogroženost žrtve nasilja v družini (namestitev na varne lokacije);
- pomoč odrasli žrtvi nasilja ob izreku ukrepa prepovedi približevanja;
- takojšnjo pomoč mladoletni žrtvi nasilja;
- namestitev in pomoč mladoletnemu povzročitelju nasilja;
- naloge v povezavi z zaščito ogroženega otroka/mladostnika;
- prisotnost pri zaslišanju mladoletnega tujca brez spremstva in druge naloge skladno z Zakonom o tujcih – 2;
- pomoč in morebitna namestitev, če gre za osebo z odvzeto poslovno sposobnostjo, s podaljšano roditeljsko pravico ali če gre za starejšo osebo.

Strokovni delavec med stalno pripravljenostjo zagotavlja dosegljivost na mobilni telefon, ki je namenjen izključno izvajanju RIS, in začne delovanje ob klicu policije. Številka RIS ni javna, zato mora vsakdo, ki meni, da je nekdo ogrožen oziroma je žrtev nasilja, najprej poklicati policijo, ta pa se po prejetih informacijah odloči za vključitev RIS.

Po prejemu obvestila strokovni delavec v RIS nemudoma oceni situacijo ter se avtonomno odloča o potrebnih dejanjih in ukrepih v okviru zakonskih pristojnosti. Intervencijo opravi na terenu ali po telefonu. Za vsako opravljeno intervencijo pripravi pisno poročilo, ki ga prvi delovni dan posreduje krajevno pristojnemu CSD, ta pa nadaljuje obravnavo in pomoč žrtvi nasilja v družini. Osnovni nameni intervencije so: vzpostavitev čimprejšnjega stika z žrtvijo, zagotovitev ustrezne pomoči, pogovor, podaja informacij glede zaščite ali po potrebi urejanje varne namestitve.

³² Delno povzeto po: Kaljenje, št. 10, bilten SCSD, Ljubljana, december 2010, str. 168.

1.5.1.2 Policija

Policija je najpogostejše prva, ki jo žrtve družinskega nasilja prosijo za pomoč. Razlogov za to je več, med drugim tudi ta, da je policija ena redkih služb, ki je vedno dosegljiva, saj so klici za pomoč običajno v večernih oz. nočnih urah. Poleg tega žrtve menijo, da bodo varne pred agresivnejšim le z avtoritativnim in represivnim posegom tretje osebe, saj se za razkritje nasilja odločijo ob konkretnem nasilnem dejanju, s katerim je ogroženo njihovo ali otrokovo življenje (Filipčič 2002: 251).

Za posredovanje policije običajno zaprosijo žrtve same, včasih pa tudi sosede, ki pokličejo policijo zaradi hrupa in vpitja v sosednjem stanovanju. Kot navaja Miklič (v Veselič et al. (ur.) 2014: 192), žrtve v skoraj polovici primerov kaznivo dejanje nasilja v družini najprej naznanijo policiji.

Ob intervenciji v družini, v kateri se izvaja nasilje, je naloga policije, da prepreči nadaljnje ogrožanje varnosti žrtve in ukrepa zoper povzročitelja nasilja. Včasih se ob intervenciji tudi zgodi, da se odločitve žrtve nasilja spremenijo. Žrtev, med drugim tudi zaradi strahu pred partnerjem, stopi na njegovo stran in njegova dejanja opravičuje ali celo zanika, tako da policist ostane »sam«. V takih primerih je najboljša rešitev, da policist povabi žrtev na podrobnejši informativni razgovor na policijsko postajo. Če je žrtev ob nasilju utrpela poškodbe, se ji izda poškodbeni list in se jo napoti v zdravstveno ustanovo oziroma se jo tja odpelje.

Tako kot je v družbi dolgo veljalo prepričanje, da je nasilje v družini problem *med štirimi stenami*, se je tudi na področju delovanja represivnih organov nasilje v družini predolgo vrednotilo kot prekršek (Miklič v Veselič et al. (ur.) 2014: 190).

Leta 2008 je bil v Sloveniji sprejet ZPND, ki opredeljuje oblike nasilja v družini ter določa naloge in sodelovanje državnih organov in nevladnih organizacij pri zaščiti žrtev nasilja v družini. Istega leta se je v Kazenskem zakoniku opredelilo nasilje v družini kot samostojno kaznivo dejanje (191. člen KZ-1), ki se preganja po uradni dolžnosti³³.

³³ Povzeto po: Kline (v Veselič et al. (ur.) 2014: 202): storilec kaznivega dejanja nasilja v družini se preganja po uradni dolžnosti in ne na predlog žrtve, kar pomeni, da je dolžnost policije in tožilstva, da raziščeta takšna kazniva dejanja, tudi če žrtev tega ne želi.

Policija je leta 2010 sprejela Pravilnik o sodelovanju policije z drugimi organi in organizacijami pri odkrivanju in preprečevanju nasilja v družini (Ur. l. RS, št. 25/10), pri čemer je podrobneje opredeljeno sodelovanje policije z drugimi službami, ko gre za obravnavo nasilja v družini, od samega odkrivanja, medsebojnega obveščanja, sodelovanja in usklajenega delovanja, prav tako pa tudi opredeljuje izobraževanje policistk in policistov s področja nasilja v družini.

Policija ima možnost, da žrtev nasilja v družini zaščiti tudi tako, da povzročitelju nasilja izreče ukrep prepovedi približevanja, ki je z dopolnitvami iz leta 2012 opredeljen v Zakonu o nalogah in pooblastilih policije (ZNPPol). Kot pravi Miklič (v Veselič et al. (ur.) 2014: 193), je bistveni pomen policijskega ukrepa prepovedi približevanja določeni osebi, kraju ali območju (60. člen ZNPPol) t. i. *rdeči karton* povzročitelju nasilja, saj skupnega prebivališča ne zapušča žrtev, ampak povzročitelj nasilja.

Če obstaja sum kaznivega dejanja nasilja v družini, lahko policija ob podanih pogojih po ZNPPol izreče povzročitelju nasilja ukrep prepovedi približevanja, če so izpolnjeni pogoji po Zakonu o kazenskem postopku zoper osumljenega, pa lahko odredi pridržanje, ki traja največ 48 ur. Osumljenega morajo v tem roku izročiti preiskovalnemu sodniku, ki lahko zoper njega odredi pripor ali ukrep prepovedi približanja določenemu kraju ali osebi po ZKP.

V času, ko je osumljeni umaknjen iz družine, pa lahko žrtev stori prve, nujne korake, da se umakne iz nasilne zveze ter zaščiti sebe in svoje otroke. Pri tem ukrepu policija obvesti CSD ali regijsko interventno službo, ta pa takoj stopi v stik z žrtvijo, preveri njeno trenutno varnost, poda informacije glede zaščite pred nadaljnjim nasiljem, če je potrebno, pa tudi uredi nastanitev na varno lokacijo. Če žrtev ob odhodu od doma ni vzela svojih osebnih stvari in osebnih stvari otrok (osebni dokumenti, pripomočki za osebno higieno, obleke, šolske potrebščine za otroke in podobno), lahko pozneje zaprosi policijo za spremstvo do stanovanja, zakonska podlaga pa je v 18. členu ZPND.

Policija prav tako poda predlog za uvedbo postopka o prekršku oziroma kazensko ovadbo, če obstaja sum storitve kaznivega dejanja. Prav tako policija sodeluje v multidisciplinarnih timih, v katerih je pomemben člen pri načrtovanju in zagotavljanju žrtvine nadaljnje varnosti.

1.5.1.3 Tožilstvo

Tožilka oziroma tožilec ima pomembno vlogo pri zagotavljanju žrtvine varnosti, saj sodelovanje z njo oziroma njim lahko poveča žrtvine možnosti za dolgoročnojšo zaščito pred nasiljem. Žrtev nasilja je ključna priča, da se je kaznivo dejanje res zgodilo, zato je njeno sodelovanje s tožilstvom nujno.

Naloga tožilstva je, da preganja storilce kaznivih dejanj. Za žrtev nasilja v družini je to še posebej pomembno, ker se jo s tem razbremeni odgovornosti, da sama preganja povzročitelja nasilja, ob tem pa je to tudi sporočilo države, da nasilje ni dopustno.

N. Obran (2014: 41) navaja naloge, ki jih lahko državna tožilka oziroma tožilec izvede v povezavi s pregonom kaznivega dejanja:

- ukrene, kar je treba za odkrivanje kaznivih dejanj in izsleditev storilcev ter za usmerjanje predkazenskega postopka;
- zahteva preiskavo;
- vloži in zastopa obtožnico oziroma obtožni predlog pred pristojnim sodiščem;
- vlaga pritožbe zoper nepravnomočne sodne odločbe in izredna pravna sredstva zoper pravnomočne sodne odločbe.

Čeprav se običajno žrtev nasilja z državno tožilko oziroma tožilcem sreča šele na glavni obravnavi, se lahko nanjo oziroma nanj obrne vedno, ko potrebuje kakšne informacije o svoji kazenski zadevi, če želi predlagati zaslišanje priče, predložiti dokazno gradivo ali pa jo obvestiti o povečani ogroženosti, saj lahko tožilka oziroma tožilec predlaga tudi pripor ali prepoved približevanja povzročitelju nasilja.

Državna tožilka oziroma tožilec je lahko v predkazenskem postopku član multidisciplinarnega tima, v katerem se koordinira delo posameznih služb za zaščito in pomoč žrtvi nasilja ter za preprečitev nadaljnjega nasilja. Izjemnega pomena je izobraževanje tožilk in tožilcev s pravnega in psihološkega vidika, saj je pomembno, da prepoznajo vse zakonske znake nasilja, vse njegove oblike, tudi prikrita, pa tudi posledice pri žrtvah (Kline v Veselič et al. (ur.) 2014: 203–204).

Ko državna tožilka oziroma tožilec od policije prejme kazensko ovadbo, ta lahko (Obran 2014: 42):

- na sodišče vloži neposredno obtožnico;
- zahteva preiskavo;
- vrne ovadbo policiji v dopolnitev;
- ovadbo odstopi v postopek poravnavanja;
- s soglasjem oškodovanke odloži pregon;
- ovadbo zavrže.

Čeprav lahko državna tožilka oziroma tožilec s soglasjem oškodovanke in osumljenca ovadbo ali obtožni predlog za kaznivo dejanje odstopi v postopek poravnavanja ali pa s soglasjem oškodovanke odloži pregon, to ob nasilju v družini ni sprejemljivo. Če izhajamo iz specifičnosti kaznivega dejanja nasilja v družini in poznamo značilnosti žrtev nasilja, vemo, da gre pri nasilnem odnosu za neenakomerno porazdelitev moči in žrtev je v takih primerih vedno v slabšem položaju, ko gre za uveljavljanje njenih pravic. Poleg tega odložen pregon in sklenjena poravnava nimata enakega učinka na povzročitelja nasilja, saj ta ne dobi jasnega sporočila, da je on odgovoren za svoje vedenje, vsekakor pa to ne more biti opravičilo za njegovo nasilno vedenje. Po mnenju N. Obrana (2014: 43) in izkušenj, ki jih imajo pri delu z žrtvami nasilja v družini v Društvu za nenasilno komunikacijo, ravno to, da povzročitelj nasilja ne dobi tega jasnega sporočila, poveča možnost ponovitve nasilja.

1.5.1.4 Vzgojno-izobraževalni zavodi

Po sprejetju ZPND v letu 2008 so tudi na področju šolstva začeli intenzivneje delati na obravnavi nasilja v družini, predvsem, ko gre za otroka, ki je žrtev nasilja v družini. Konec leta 2009 je minister, pristojen za šolstvo, sprejel Pravilnik o obravnavanju nasilja v družini za vzgojno-izobraževalne zavode, ki je v veljavi od 2. 1. 2010 (Ur. l. RS, št. 104/09). Kot navaja Rustja (v Veselič et al. (ur.) 2014: 237), pravilnik sestavljajo tri temeljna poglavja: ravnanje v VIZ ob zaznavi nasilja, pomoč otroku, ki je žrtev nasilja, in sodelovanje z drugimi organi.

Pravilnik določa ravnanja zaposlenih v VIZ, ko zaznajo sum storitve nasilja v družini nad otrokom (če so pri otroku opažene spremembe; otrok se je zaupal o nasilju; informacije so prišle od tretje osebe; delavec oziroma delavka v VIZ je priča nasilju). Potrebni sta

takojšnja obravnava in pomoč otroku, prav tako je pomembno obveščanje CSD oziroma policije, ko gre za poškodbe pri fizičnem ali spolnem nasilju ali hudi psihični stiski otroka zaradi nasilja v družini.

VIZ je dolžen pomagati otroku tudi v okviru internega tima, vodja tima pa je hkrati član multidisciplinarnega tima, če ga skliče CSD. Sklic MDT lahko predlaga tudi VIZ. Vodja internega tima v VIZ je običajno tudi član MDT in je zadolžen za medsebojno obveščanje ter prenos informacij. VIZ imajo pomembno vlogo pri zaščiti otrok žrtev nasilja v družini in njihovo sodelovanje z različnimi službami pri pomoči otroku je nepogrešljivo.

Novost, ki jo je prinesel v letu 2013 dopolnjeni ZNPPol, ki v 60. členu govori o ukrepu prepovedi približevanja, je obveznost policije, da o ukrepu obvesti odgovorno osebo VIZ (npr. vrtec, šola), kadar se ukrep nanaša na otroka oziroma mladoletno žrtev, ki tak zavod obiskuje. S tem navodilom je še dodatno poskrbljeno za večjo zaščito žrtev nasilja v družini, saj imajo VIZ nalogo, da vsako kršitev ukrepa povzročitelja nasilja takoj sporočijo policiji, ta pa prepreči morebitno nadaljnje povzročanje nasilja.

1.5.1.5 Zdravstvo

Poleg otrok so najpogostejše žrtve nasilja v družini ženske, ki imajo zaradi preživljanja nasilja v partnerskih in sorodstvenih odnosih številne psihosocialne, zdravstvene, materialne in druge posledice. Nasilje ima močen učinek in dolgotrajen vpliv na zdravje. Poškodbe v nekaterih primerih vodijo v trajno invalidnost. Psihične in duševne težave se pojavljajo kot depresija, nočne more, strah, sram, jeza, občutek ogroženosti in nezaupanje.

Nasilje v družini je tudi zdravstveni problem in je zato udeležba zdravstvene stroke nujna pri učinkovitejšem prepoznavanju, obravnavi ter pri pomoči žrtvam nasilja v družini. S sprejetjem ZPND sta bila zdravstvu naložena naloga ustrezne obravnave žrtev nasilja in medsektorsko sodelovanje. Leta 2011 je začel veljati Pravilnik o pravilih in postopkih pri obravnavanju nasilja v družini pri izvajanju zdravstvene dejavnosti (Ur. l. RS, št. 38/2011), ki obravnava postopke prepoznavanja nasilja v družini v okviru zdravstva, postopke obravnave žrtev nasilja in določa izobraževanja zdravstvenih delavcev na področju nasilja v družini.

Leta 2015 so bile sprejete Strokovne smernice za obravnavo nasilja v družini pri izvajanju zdravstvene dejavnosti, ki so namenjene zlasti zdravstvenim delavcem, ki prihajajo v stik z žrtvami nasilja v družini, da se opremijo z veščinami, znanjem in z gotovostjo pri ugotavljanju in prepoznavanju žrtev. Kot izhaja iz Strokovnih smernic za obravnavo nasilja v družini pri izvajanju zdravstvene dejavnosti, sta osnovni nalogi zdravstvenih delavcev pomoč in zaščita žrtev nasilja, ne pa pregon in kaznovanje povzročiteljev nasilja oziroma razsojanje o krivdi ob nasilju v družini. Žrtve nasilja pogosto ne potrebujejo zdravstvene obravnave le zaradi neposrednih posledic nasilja v družini, prav tako večkrat poiščejo zdravstveno pomoč, preden se nasilje prepozna in ustrezno obravnava. Prepoznavna in obravnava nasilja v družini je pomembna tudi med zdravstvenimi delavci, saj je lahko to edini stik žrtve s pristojnimi službami na področju nasilja v družini. Vse to je mogoče ob ustrezni seznanjenosti, ozaveščenosti in izobraževanju zdravstvenega osebja.

Poročilo o nacionalni raziskavi o nasilju v zasebni sferi in v partnerskih odnosih v Sloveniji³⁴ navaja, da ima nasilje v družini posledice za telesno, še pogostejše pa nevidne posledice za duševno zdravje žensk. Ženske, ki doživljajo nasilje, so manj zdrave od žensk v splošni populaciji. 44,6 odstotka žrtev nasilja v omenjeni raziskavi je svoje zdravje označilo kot slabo in zelo slabo v primerjavi s 6,9 odstotka iz splošne populacije. Večkrat doživljajo stres, tesnobo, prebavne motnje, izgubo teka, želodčne težave, glavobol, imajo stalno bolečino v predelu telesa, čutijo utrujenost, vrtoglavico, tresenje rok, motnje spanja, slabo zbranost, nespečnost, strah, depresivnost ter pogostejše in resnejše mislijo na samomor. Kazalniki slabega zdravja so se pokazali v pogostejšem jemanju zdravil za lajšanje psihičnih težav, močna korelacija pa se je pokazala tudi med doživljanjem nasilja in pogostostjo uživanja alkohola. Od tistih, ki gredo k zdravniku, jih le malo več kot polovica pove, kako so poškodbe nastale. Večina jih o vzrokih nastanka poškodb spregovori šele po več obiskih.

Bolj specifično se z nasiljem v družini v okviru zdravstvene obravnave ukvarjajo strokovnjakinje v okviru Delovne skupine za nenasilje v zdravstveni negi pri Zbornici zdravstvene in babiške nege Slovenije – Zvezi strokovnih društev medicinskih sester, babic in zdravstvenih tehnikov Slovenije ter na Katedri za družinsko medicino Medicinske

³⁴ Povzeto po: Leskošek, V., Urek, M. in Zaviršek, D. (2010). *Nacionalna raziskava o nasilju v zasebni sferi in v partnerskih odnosih. Končno poročilo 1. faze raziskovalnega projekta*. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo. Dostopno: http://skei.si/uploads/skei/public/_custom/SplosniPodatki.pdf, 29. 12. 2015.

fakultete v Ljubljani. Delovna skupina za nenasilje v zdravstveni negi je v letu 2009 izvedla pilotni projekt, ki vključuje raziskavo o zaznavanju nasilja v družini ginekoloških pacientk v UKC Ljubljana in Splošni bolnišnici Jesenice.

I. Š. Cvetežar idr. (2009)³⁵ poročajo, da jih je raziskava naučila, da so pacientke pripravljene spregovoriti o svojih izkušnjah z nasiljem ob ustrezni klimi, empatiji, zavzetosti in poznavanju osnov svetovalnega zaupnega pogovora na strani zdravstvenih delavk in delavcev. Meni, da je včasih povsem dovolj, da jih o morebitnih izkušnjah z nasiljem samo povprašajo.

Da bi bila obravnava žrtev nasilja v družini kakovostna tudi v zdravstvenem sistemu, zdravniki potrebujejo informacije in izobraževanja na temo nasilja v družini in pomoči žrtvam nasilja. Vsekakor so za izboljšanje kakovosti dela zdravnikov na področju obravnave nasilja v družini in pomoči žrtvam nasilja veliko pripomogle strokovne smernice za obravnavo žrtev družinskega nasilja, ki še jasneje določajo postopek obravnave, prijave nasilja, sodelovanje s strokovnjaki drugih sektorjev, postopek zavarovanja dokazov in sodelovanje v timu, ko se oblikuje načrt pomoči za žrtev nasilja.

1.5.1.6 Nevladne organizacije

V šestdesetih in sedemdesetih letih prejšnjega stoletja so ženska gibanja v ZDA in Evropi začela govoriti o nasilju nad ženskami, nanj opozarjati, ozaveščati žrtve, seznanjati in izobraževati, iskati možnosti za zaščito žrtev, ustanavljati prva zatočišča za ženske in spodbujati ženske za sporočanje o nasilju.

Nova znanja in novi pristopi na področju nasilja nad ženskami in nasilja v družini tudi v Sloveniji izhajajo iz znanj in delovanja nevladnih organizacij (v nadaljevanju: NVO).

V prvih letih so NVO organizirale predvsem neinstitucionalno pomoč ženskam, ki doživljajo nasilje, danes pa so različne NVO razvile že vse mogoče oblike pomoči zanje (telefonsko in individualno svetovanje, skupine za samopomoč, zagovorništvo, zatočišča).

³⁵ Povzeto po: Cvetežar, I. Š., Lešnik - Mugnaioni, D., in Ažman, M. (2009). Odnos do nasilja nad ženskami v ginekoloških ambulantah. 7. kongres zdravstvene in babiške nege Slovenije. Dostopno: <http://zbornica-zveza.si/sl/o-zbornici-zvezi/organi/delovne-skupine/ds-za-nenasilje/dejavnosti/dejavnost-v-letu-2009>, 7. 7. 2015.

Njihova pomembna naloga je tudi opozarjanje na neprimerna ravnanja ustanov, zato sta še toliko večjega pomena sodelovanje NVO z drugimi vladnimi organi in organizacijami ter skupno izobraževanje.

Da so NVO pomemben partner pri obravnavi nasilja v družini, je določeno tudi v zakonodaji, in sicer ZPND v 1. odstavku 10. člena opredeljuje vlogo ne samo organov in organizacij, ampak tudi nevladnih organizacij: »Organi in organizacije ter nevladne organizacije so dolžne v okviru z zakoni in drugimi predpisi, določenimi nalogami in pooblastili, prednostno obravnavati primere nasilja, zagotavljati medsebojno obveščanje in pomoč, z namenom preprečevanja in odkrivanja nasilja, odpravljanja vzrokov ter nudenja pomoči žrtvi pri vzpostavitvi pogojev za varno življenje.«

V 17. členu ZPND določa naloge NVO:

- Nevladne organizacije s področja obravnave in zaščite proti nasilju v okviru svojih programov nudijo zaščito in psihosocialno pomoč žrtvam, organizirajo programe za obravnavo povzročiteljev nasilja ter sodelujejo z organi in organizacijami z različnih področij (policija, tožilstvo, sodišče, center za socialno delo, zdravstvene organizacije, vzgojno-izobraževalni zavodi).
- Nevladne organizacije sodelujejo z organi in organizacijami pri obravnavanju posameznih primerov žrtev in povzročiteljev nasilja. Nevladne organizacije se v okviru programov, ki jih izvajajo, vključujejo tudi v neposredno izvedbo ukrepov za zaščito žrtve.

NVO so povabljene k sodelovanju na MDT, saj so pomemben člen pri načrtovanju in zagotavljanju žrtvine nadaljnje varnosti, predvsem pa takrat, ko žrtev zaradi zagotavljanja večje varnosti prebiva na varni lokaciji (krizni center za žrtve nasilja, varna hiša).

NVO, kot so varne hiše in materinski domovi, sodijo v mrežo javnih socialnovarstvenih programov, ki dopolnjujejo socialnovarstvene storitve. Ti programi so namenjeni reševanju socialnih stisk uporabnic, pomoči in podpori žrtvam nasilja pri reševanju težav. NVO so pomembne pri razvoju programov pomoči ter politike in zakonodaje na področju obravnave nasilja nad ženskami, nasilja nad otroki in nasilja v družini (Veselič, Matko 2014: 47–48).

NOV s svojimi programi zagotavljajo³⁶:

- zaupno, anonimno in brezplačno telefonsko svetovanje za osebe, ki doživljajo nasilje;
- osebno svetovanje in drugo psihosocialno pomoč za osebe, ki doživljajo nasilje;
- varno namestitev v varni hiši in/ali v kriznem centru za osebe, ki doživljajo nasilje;
- namestitev v materinskem domu za mame z otroki in nosečnice v socialni in ekonomski stiski;
- skupine za samopomoč za osebe, ki doživljajo nasilje;
- spremstvo v ustanove in zagovorništvo za osebe, ki doživljajo nasilje;
- svetovanje za osebe, ki povzročajo nasilje, in treninge socialnih veščin za moške, ki povzročajo nasilje nad ženskami;
- druženje – individualno pomoč otrokom in mladim, ki doživljajo nasilje;
- svetovanje za žrtve trgovine z ljudmi, krizno namestitev za žrtve trgovine z ljudmi in pomoč tem žrtvam pri organizaciji njihovega povratka domov;
- pomoč in podporo žrtvam trgovine z ljudmi pri (ponovni) socialni in delovni vključitvi;
- delavnice za učenke in učence osnovnih ter dijakinje in dijake srednjih šol;
- izobraževanje, ozaveščanje in seznanjanje strokovne, zainteresirane in širše javnosti;
- organizirajo in izvajajo družbene akcije, sodelujejo z mediji, izdajajo publikacije idr.

1.5.2 Medinstitucionalno sodelovanje in povezovanje pri obravnavi nasilja v družini

Multidisciplinarni pristop se je v evropskih zakonodajah razvil konec osemdesetih in začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja; kot pravi K. Filipčič (v Veselič et al. (ur.) 2014: 161–162), se je to zgodilo predvsem na pobudo nevladnih organizacij, ki so kritizirale razdrobljenost pomoči različnih državnih organov in organizacij. Ko govorimo o multidisciplinarnem pristopu, mislimo na skupno sodelovanje NVO in tudi državnih organizacij s ciljem usklajenega pristopa k obravnavanju nasilja v družini. Tak koordiniran pristop vseh sodelujočih vodi k zagotavljanju učinkovitejše pomoči žrtvam nasilja.

³⁶ Povzeto po: Veselič, Matko 2014: 48.

ZPND določa obvezno sodelovanje organov in organizacij ter NVO prek:

- medsebojnega obveščanja in posredovanja podatkov centrom za socialno delo;
- ustanovitve multidisciplinarnih timov in sodelovanja pri pripravi načrta pomoči.

V 10. členu ZPND nalaga organom in organizacijam ter nevladnim organizacijam dolžnost, da prednostno obravnavajo primere nasilja, zagotavljajo medsebojno obveščanje ter pomoč z namenom preprečevanja in odkrivanja nasilja, odpravljanja vzrokov ter nudenja pomoči žrtvi pri vzpostavitvi pogojev za varno življenje. Medsebojno sodelovanje ne pomeni samo uspešnejšega odkrivanja primerov nasilja in učinkovite pomoči žrtvam, ampak tudi možnost pospeševanja postopka, pridobivanja dodatnih potrebnih informacij, preprečevanje negativnih posledic uvedbe postopka, predvsem pa zaščito posrednih žrtev nasilja, ki so najpogostejše otroci (Veselič, Matko 2014: 41).

Da je temelj sodelovanja medsebojno obveščanje organov in organizacij, ko izvejo za nasilje v družini, meni tudi K. Filipčič (v Veselič et al. (ur.) 2014: 162), kar pa ne zajema samo prijavljanja primerov CSD ali policiji (6. člen ZPND), ampak tudi obveščanje o vseh načrtovanih in že izvedenih ukrepih za pomoč žrtvi nasilja z namenom njihovega usklajevanja. Dokument, ki ta pretok informacij še jasneje določa, je Pravilnik o sodelovanju organov in delovanju centrov za socialno delo, multidisciplinarnih timov in regijskih služb pri obravnavi nasilja v družini (Pravilnik o sodelovanju organov), ki v 4. členu določa: »Vsi organi so ob zaznavi nasilja v družini dolžni v štiriindvajsetih urah od seznanitve z okoliščinami obvestiti CSD.« Prav tako je v Pravilniku o sodelovanju organov določen način, kako se informacija o nasilju posreduje in kaj mora vsebovati, hkrati pa zavezuje CSD, da v petih dneh poda povratno informacijo organu, ki je posredoval prijavo o zaznavi nasilja, in sicer o prejemu prijave ter začetnih opravljenih aktivnostih.

Ko CSD začne obravnavo žrtve nasilja, izdelava oceno ogroženosti, in če oceni, da je treba narediti načrt pomoči, skliče multidisciplinarni tim (MDT). Načrt pomoči žrtvi vsebuje naloge različnih organov in organizacij, dogovorjenih in usklajenih na MDT, zato CSD pozove k sodelovanju vse tiste organe, organizacije in NVO, ki bodo lahko s svojim konkretnim delom, z informacijami in s sodelovanjem pomagali žrtvi. ZPND izrecno nalaga odgovornim osebam organov in organizacij, da so na povabilo CSD dolžne zagotoviti svojega predstavnika na MDT. Člani tima niso stalni, ampak so povabljeni predstavniki različnih ustanov, tj. glede na obravnavan primer. Najpogostejše so člani MDT

predstavniki in predstavnice policije, sledijo jim predstavniki in predstavnice šolstva, NVO in zdravstva, redkeje pa tožilstva in lokalne skupnosti (Filipčič v Veselič et al. (ur.) 2014: 162–163).

Kot pravi O. Bezenšek Lalič (2009: 48), različnost strokovnega znanja, načinov zbiranja informacij, različnost nalog in vlog posameznih služb onemogočajo individualistični pristop. Medresorsko sodelovanje je izjemno pomembno pri reševanju kompleksne problematike. Vloga CSD je, da koordinira in povezuje službe, kot nosilec primera pa tudi vodi in spremlja ves potek obravnave ter o tem vodi ustrezno dokumentacijo. Da ima CSD osrednjo vlogo pri koordinaciji medinstitucionalnega sodelovanja, določa tudi Pravilnik o sodelovanju organov in delovanju CSD, MDT in regijskih služb pri obravnavi nasilja v družini (Ur. l. RS, št. 31/09), ki določa postopke medsebojnega obveščanja, vlogo CSD pri obravnavi nasilja v družini, organiziranost in način dela MDT, organiziranost regijskih služb za pomoč žrtvam nasilja ter izobraževanje strokovnih delavcev. Čeprav je jasno določeno, da je nosilec primera CSD, bi bilo njegovo delovanje neuspešno, če zaposleni v drugih organih in organizacijah ne bi prepoznavali nasilja v družini, poznali njegove temeljne značilnosti in sodelovali s CSD. Ravno zato je izobraževanje tako pomembno.

Poleg tega, da ZPND predvideva sodelovanje organov in organizacij, predstavlja tudi pravno podlago za podzakonske akte, ki urejajo postopke. Ti podzakonski akti so pravilniki in Resolucija o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini 2009–2014.

10. člen ZPND v tretji točki določa dolžnost ministrov, pristojnih za delovanje policije, zdravstvenih organizacij, socialnovarstvenih zavodov in vzgojno-izobraževalnih zavodov, da določijo pravila in postopke, ki zagotavljajo usklajeno delovanje organov in organizacij pri obravnavi primerov nasilja. Sprejeti so bili naslednji pravilniki:

- Pravilnik o sodelovanju organov ter o delovanju centrov za socialno delo, multidisciplinarnih timov in regijskih služb pri obravnavi nasilja v družini, Ur. l. RS, št. 31/2009;
- Pravilnik o obravnavi nasilja v družini za vzgojno-izobraževalne zavode, Ur. l. RS, št. 104/2009;
- Pravilnik o sodelovanju policije z drugimi organi in organizacijami pri odkrivanju in preprečevanju nasilja v družini, Ur. l. RS, št. 25/2010;

- Pravilnik o pravilih in postopkih pri obravnavanju nasilja v družini pri izvajanju zdravstvene dejavnosti, Ur. l. RS, št. 38/2011.

Nacionalni program preprečevanja nasilja v družini 2009–2014 je strateški dokument, ki pokriva širok spekter problematike nasilja v družini ter določa cilje, ukrepe in ključne nosilce politik za zmanjšanje in preprečevanje nasilja v družini v RS od leta 2009 do leta 2014. Prav tako upošteva posebne potrebe žrtev in njihove osebne okoliščine, saj posebno pozornost namenja nasilju nad otroki, starejšim, invalidom in osebam, ki ne zmorejo skrbeti same zase (Veselič, Matko 2014: 40).

Sodelovanje organov in organizacij ter NVO je nujno za uspešnost postopka v vseh fazah obravnave posameznega primera nasilja. Kot je navedeno v poročilu Pravno-informacijskega centra (2011 v Veselič et al. (ur.) 2014: 41), enkratna obravnava največkrat ne zadostuje, saj je treba žrtev in tudi storilca spremljati in izmenjevati informacije o tekočem dogajanju ter spremembah, če naj bi se postopek uspešno končal. Medsebojno sodelovanje namreč ne pomeni samo uspešnejšega odkrivanja primerov in učinkovitejše pomoči žrtvam, ampak tudi možnost pospeševanja postopka, pridobivanja dodatnih pomembnih informacij, preprečevanje negativnih posledic uvedbe postopka, predvsem pa zaščito posrednih žrtev, ki so najpogostejše otroci.

Sistemska obravnavanja nasilja v družini je naravnana k celovitemu pregledu pristojnosti in učinkovitemu sodelovanju različnih ustanov. Državi, ki sta poleg usklajenih zakonodajnih sprememb med prvimi uspešno uvedli celovitejše in sistemske rešitve problematike nasilja v družini tudi z medinstitucionalnim sodelovanjem, sta Avstrija in Nemčija. Poleg sprememb zakonodaje je državam v velik izziv prav zagotavljanje njenega učinkovitega izvajanja. Kot dober ukrep v tem pogledu se je izkazala ustanovitev posebnega organa, v Avstriji npr. intervencijski centri za preprečevanje nasilja v družini. Ti dajejo žrtvam nasilja v družini pomoč in podporo ter povezujejo vse vključene akterje – policijo, sodstvo, organizacije za mladostnike, zavetišča za ženske idr. Intervencijski center kot nevladna organizacija tesno sodeluje z državnimi organi (predvsem s policijo), ki zagotavljajo pomoč osebam z izkušnjo nasilja, in tako pripomore k izvajanju ukrepov, ki se nanašajo na pravice žrtev nasilja. Druga funkcija, ki jo ti centri opravljajo, pa je pomoč in podpora žrtvam med sodnim procesom (Rezolucija o Nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini 2009–2014 (ReNPPND0914), Ur. l. RS, št. 41/2009).

1.5.2.1 Dolžnost prijavljanja

Država je prek svojih ustanov (predvsem CSD) dolžna pomagati žrtvam nasilja v družini, ob tem pa se mora upoštevati, da imajo polnoletne osebe pravico odločati o svojem življenju in varovati svojo zasebnost pred posegi države. Takšni posegi v zasebnost so dovoljeni le, ko je oseba žrtev kaznivega dejanja, ki se preganja po uradni dolžnosti.

Na teh izhodiščih se ZPND glede obveščanja CSD o primerih nasilja v družini vsebinsko navezuje na kazensko zakonodajo, in sicer določba 145. člena ZKP določa: »Vsi državni organi in organizacije z javnimi pooblastili so dolžni naznaniti kazniva dejanja, za katera se povzročitelj preganja po uradni dolžnosti, če so o njih obveščeni ali če kako drugače zvedo zanje.«

ZPND v 6. členu, prvi odstavek, določa dolžnost prijave in k obveščanju CSD zavezuje organe in organizacije ter NVO, ne pa tudi posameznikov in posameznice: »Organi in organizacije ter NVO, ki pri svojem delu izvedo za okoliščine, na podlagi katerih je mogoče sklepati, da se izvaja nasilje, so dolžni o tem takoj obvestiti CSD, razen v primeru, če žrtev temu izrecno nasprotuje in ne gre za sum storitve kaznivega dejanja, ki se preganja po uradni dolžnosti.« Prijava teh služb mora biti uradna, ne anonimna.

Pravilnik o sodelovanju organov še natančneje opredeljuje rok za obveščanje CSD, in sicer v 4. členu, prvi odstavek: »Vsi organi so ob zaznavi nasilja v družini dolžni v štiriindvajsetih urah od seznanitve z okoliščinami obvestiti CSD.«

Po 6. členu ZPND so organi in organizacije ter nevladne organizacije dolžni obvestiti CSD o vseh primerih nasilja v družini, ki predstavljajo kaznivo dejanje, ki se preganja po uradni dolžnosti. ZPND določa dolžnost prijave nasilja policiji le, če je žrtev nasilja otrok.

K. Filipčič (v Veselič et al. (ur.) 2014: 163) govori o le eni izjemi, ki jo pozna ZPND, ko dolžnosti prijave ni, in to kadar žrtve prijavi izrecno nasprotuje in ne gre za kaznivo dejanje, ki se preganja po uradni dolžnosti. Vendar je KZ-1 iz leta 2008 bistveno zožil krog takšnih kaznivih dejanj, saj gre tu le za kazniva dejanja, ki se preganjajo na zasebno tožbo ali predlog. V letu 2008 je KZ-1 namreč uvedel samostojno kaznivo dejanje, imenovano nasilje v družini (191. člen), ki se preganja po uradni dolžnosti. Zaradi številnih nejasnosti

je Vrhovno sodišče v septembru 2009 s sprejetjem treh odločb³⁷ razjasnilo težave in sprejelo naslednja stališča:

- Kaznivo dejanje nasilje v družini po 191. členu KZ-1 je navadno podano, kadar je podana določena *kontinuiteta ravnanja* storilca. Posamezen, enkraten ali izoliran primer uporabe fizične sile zoper družinskega člana ali članico navadno pomeni kakšno drugo kaznivo dejanje.
- Vsako nasilno dejanje mora pomeniti spravljanje žrtve v *podrejen položaj*. To ne pomeni samo, da ena oseba ne upošteva volje oziroma zahteve druge, ampak pomeni tudi ravnanje, ko izvajanje nasilja žrtev spravi v ponižujoč, podrejen položaj, ko se žrtev storilcu uklanja, oziroma položaj, ko postane žrtev objekt izvajanja nasilja, ki se mu ne zna ali ne more izogniti. Tak položaj storilec ustvari, ko pri žrtvi povzroči nemoč, strah, vznemirjenje itn. večje intenzitete in trajanja.

Dolžnost organov in organizacij ter nevladnih organizacij glede prijavljanja nasilja v družini je po 6. členu ZPND odvisna predvsem od tega, ali je žrtev otrok ali polnoletna oseba. ZPND je priznal avtonomijo polnoletne žrtve pri odločanju o tem, ali se njena izkušnja z nasiljem razkrije, vendar – kot pravi K. Filipčič (v Veselič et al. (ur.) 2014: 163) – gre tukaj le za lažje oblike nasilja, torej za tisto kaznivo dejanje, ki se preganja na zasebno tožbo ali predlog. Kljub temu pa je dolžnost države in njenih organov, da žrtev seznani o mogočih oblikah pomoči in ustvarjajo pogoje, da se žrtve odločajo za takšno pomoč (k temu pripomorejo predvsem izobraževanje in senzibilnost strokovnjakov, zmanjšanje stigmatizacije žrtev v družbi, pravna pomoč žrtvam).

Ko je žrtev nasilja otrok, pa ZPND v celoti sledi dolžnosti prijavljanja, in sicer v drugem odstavku 6. člena: »Vsakdo, zlasti pa strokovni delavci oziroma delavke v zdravstvu ter osebje vzgojnovarstvenih in vzgojno-izobraževalnih zavodov, mora ne glede na določbe o varovanju poklicne skrivnosti takoj obvestiti CSD, policijo ali državno tožilstvo, kadar sumi, da je otrok žrtev nasilja.«

Nasilje v družini je le ena izmed oblik ogroženosti otroka. Zakon o socialnem varstvu je že leta 1992 v 91. členu določil, da morajo organi, zavodi in druge organizacije, ki pri svojem delu ugotovijo ogroženost otroka oziroma mladoletnika ali osebe, ki ji je odvzeta poslovna sposobnost, o tem obvestiti CSD. Sposobnost otroka glede odločanja o svojem življenju ali

³⁷ Povzeto po: Filipčič (v Veselič et al. (ur.) 2014: 172), odločbe Vrhovnega sodišča: I Ips 56/2009, I Ips 117/2009 in I Ips 194/2009.

možnosti zapustiti nasilno razmerje je bistveno drugačna kot pri odraslih osebah, zato je dolžnost prijave določena strožje.

ZPND je naložil dolžnost prijave tudi posameznikom z določbo, da je *vsakdo* dolžen prijaviti nasilje CSD. V praksi se še vedno dogaja, da je manj prijav od občanov, pa naj bodo to sosede ali sorodniki žrtve nasilja v družini. Razlogi za njihov molk in pasivnost so različni; Kanduč (2003: 205) jih našteva kar nekaj: pogosto so v dilemi, ali in kako naj ukrepajo, nekateri zato ne storijo nič, ker menijo, da se jih stvar ne tiče, nekateri se bojijo nasilneža in ne naredijo nič, nekateri se držijo ob strani, ker jih je strah, da bi s svojim posegom sporno situacijo še poslabšali, nekateri simpatizirajo z nasilnežem, nekateri oklevajo, ker niso prepričani, kdo je dejansko kriv, itn.

Kot navaja K. Filipčič (v Veselič et al. (ur.) 2014: 164), je zakon posebej poudaril, da se zaposleni v zdravstvu in vzgojno-izobraževalnih zavodih ne morejo sklicevati na varovanje poklicne skrivnosti kot razlog za opustitev prijave. Takšna zakonska dolžnost prijavljanja torej razrešuje strokovnjake, zaposlene v različnih organih in organizacijah, varovanja podatkov o primerih nasilja v družini kot poklicne skrivnosti.

CSD je s sprejetjem ZPND dobil pomembno dolžnost, in sicer nudenje pomoči žrtvi nasilja v družini, treba pa se je zavedati, da lahko CSD pomaga le tistim žrtvam, za katere izve. Prijavitvena dolžnost organov in organizacij ima tudi preventivni namen, saj povzročitelj nasilja ponavlja svoja dejanja tudi zato, ker se počuti varnega – prepričan je, da ga žrtev ne bo prijavila policiji ali CSD niti ne kdo drug, ki bi prepoznal nasilje.

1.5.2.2 Timsko delo in naloge članov tima za zaščito žrtev nasilja v družini

Timsko delo je metoda dela, ki je nujno potrebna pri obravnavi nasilja v družini, kar je določeno tudi v ZPND, ki v 14. in 15. členu opredeljuje naloge CSD. V 14. členu ZPND so opredeljene naslednje naloge CSD:

- pomaga žrtvi in povzročitelju nasilja skladno z zakonom, ki ureja socialno varstvo (prva socialna pomoč, osebna pomoč, pomoč družini za dom); cilja obravnave sta odprava neposredne ogroženosti in skrb za žrtvino dolgoročno varnost;
- povzročitelja nasilja lahko napoti v ustrezne izobraževalne, psihosocialne in zdravstvene programe;

- za obravnavanje nasilja v družini ustanovi multidisciplinarni tim (MDT).

14. člen ZPND določa nalogo CSD, da po oceni situacije skupaj z žrtvijo oblikuje načrt pomoči, in sicer z namenom vzpostavitve varnega okolja žrtve. Če je potrebno dlje trajajoče ukrepanje oziroma je potrebnih več ukrepov pomoči za zagotovitev varnosti žrtve, se načrt pomoči pripravi v okviru MDT. Pravilnik o sodelovanju organov (Ur. l. RS, št. 16/08) med drugim določa tudi organiziranost, sestavo in način dela MDT za obravnavanje nasilja v družini.

Naloga CSD je, da povabi organe in organizacije k sodelovanju v timu, te pa so se dolžne odzvati na vabilo in zagotoviti sodelovanje svojega predstavnika, ki bo član tima. Sklic multidisciplinarnega timskega sestanka je možnost, ki jo ima vsak organ, ki da pobudo na CSD, na sestanku tudi sodeluje ter prispeva k zagotovitvi celovite pomoči in zaščite žrtve nasilja. 6. člen Pravilnika o sodelovanju organov navaja možnost, da pobudo za oblikovanje tima lahko da vsak organ, ki je naveden v 1. členu tega pravilnika (državni organi, nosilci javnih pooblastil, izvajalci javnih služb, organi samoupravnih lokalnih skupnosti in nevladne organizacije). Ta določba je odgovor na kritike, da je sklic tima predvsem samostojna odločitev CSD, da na tim ne povabijo vseh, ki bi morali biti vključeni v primer, in sami odločajo, koga bodo povabili k sodelovanju, da je tim le oblika dela, ki samo okrepi že vnaprej sprejete odločitve CSD itn.

Timsko delo mora biti ob nasilju v družini usmerjeno k cilju povečanja varnosti žrtve nasilja in s tem zmanjševanju tveganja za ponovitev nasilja ter oblikovanja aktivnosti vseh organov, da med seboj delujejo usklajeno, enotno in učinkovito.

MDT se lahko skliče zaradi (7. člen Pravilnika o sodelovanju organov):

- izmenjave informacij za razjasnitev okoliščin;
- usklajevanja aktivnosti;
- seznanitev žrtve z vsemi oblikami pomoči, ki jih nudijo organi;
- izdelave načrta pomoči žrtvi;
- nujenja najustreznejše zaščite žrtvi;
- sprejemanja odločitev z namenom izvajanja pomoči.

MDT sestavlja skupina strokovnjakov iz različnih organizacij (policija, zdravstvo, VIZ, NVO ...) in žrtev nasilja v delu, ko se oblikuje načrt pomoči zanj. S CSD sodeluje v timu nosilec primera, ki je tudi vodja tima, in še en delavec centra, član tima pa je lahko tudi regijski koordinator za preprečevanje nasilja v družini. Na sejo tima se lahko povabi tudi strokovnjaka s posebnim znanji, ki pripomore k boljši obravnavi žrtve oz. pomaga pri razjasnitvi določenih vprašanj, ni pa član tima. Prav tako lahko na sejo tima, na kateri se sprejme načrt pomoči, z žrtvijo pride spremljevalec³⁸. Ta možnost je za žrtev zelo pomembna, saj so v postopkih pred različnimi organi zelo ranljive in jim spremstvo druge osebe predstavlja podporo, povečanje občutka varnosti, hkrati pa tudi pridobijo na moči, da lahko hitreje končajo postopke.

Načrt pomoči žrtvi, ki se izdelava na MDT v sodelovanju z žrtvijo, mora biti usklajen z njenimi sposobnostmi in željami ter zajema seznam aktivnosti in ukrepov. V načrtu pomoči morajo biti jasno opredeljeni: oblike pomoči, način spremljanja, trajanje in cilji obravnave (10. člen Pravilnika o sodelovanju organov).

Delovanje MDT:

- tim je ustanovljen, ko se sreča na svoji prvi seji; ta mora biti sklicana v čim krajšem času;
- vabljeni člani tima se srečujejo na sejah, lahko pa komunicirajo tudi na drug primeren način (po telefonu, elektronski pošti ...), odvisno od okoliščin primera;
- na sejah tima se piše zapisnik, ki vsebuje mnenje in sprejete sklepe tima in ga prejme vsak član tima;
- tim zagotavlja enotno, usklajeno in učinkovito delovanje sodelujočih organov;
- delo tima se konča, ko je načrt pomoči žrtvi realiziran oz. je žrtvi zagotovljena varnost.

³⁸ 7. člen ZPND: spremljevalec žrtve je lahko vsaka polnoletna oseba, ki v postopku ni obravnavana kot povzročitelj nasilja, žrtev pred postopkom ali v postopku izjavi, da želi, da jo določena oseba spremlja in je prisotna v vseh postopkih, povezanih z nasiljem. Naloga spremljevalca je, da pomaga žrtvi pri zaščiti njene integritete v postopkih pred organi in organizacijami, pomaga pri iskanju rešitev in nudi psihično oporo žrtvi.

Naloge članov MDT po Pravilniku o sodelovanju organov:

- dolžni so se udeleževati timskih sestankov na povabilo CSD oziroma komunicirati med seboj na način, kot se ga dogovorijo (po telefonu, elektronski pošti ...) (9. člen);
- na sejah tima se člani med seboj obveščajo o vseh aktivnostih, ki jih sami in njihovi organi izvajajo za pomoč žrtvi (11. člen);
- oblikovanje načrta pomoči v sodelovanju z žrtvijo, pri čemer se opredelijo naloge in vloge vključenih organov (10. člen);
- preverjanje poteka načrta pomoči in uresničevanje svojih sklepov (11. člen);
- vse podatke, ki jih pridobijo pri obravnavanju posameznega primera, morajo varovati kot zaupne (12. člen).

Vzpostavljanje sodelovanja med ustanovami mora temeljiti na medsebojnem zaupanju in usmerjenosti v skupni cilj, da se žrtvi nasilja ponudi učinkovito pomoč oziroma zaščito pred nasiljem, zato je timsko delo z žrtvami nasilja v družini toliko pomembnejše. Zavedati se moramo, da žrtev s tem pridobi na zaupanju v delovanje sistema, kar posledično vodi tudi v zmanjševanje neprijavljanja nasilja pristojnim ustanovam. Prav tako je timsko delo v pomoč strokovnim delavcem na CSD, ki obravnavajo primere nasilja v družini, saj si s to metodo dela člani tima porazdelijo naloge in vzpostavi se enakovredno sodelovanje z drugimi službami. Da je vse to mogoče, je zelo pomembno, da člani tima dobro poznajo svoje delo, pristojnosti in meje, prav tako pa, da vsaj okvirno tudi poznajo delo drugih sodelujočih.

Poleg MDT delujejo na CSD tudi interni timi, v katerih se obravnavajo primeri nasilja v družini. V nasprotju z MDT, kjer je namen nudenje pomoči žrtvi nasilja v družini ter oblikovanje zanjo najučinkovitejšega načrta pomoči, so interni timi znotraj CSD namenjeni bolj pomoči strokovnemu delavcu, ki dela z žrtvijo nasilja ali povzročiteljem nasilja. Prav tako so člani na MDT iz različnih ustanov, v internih timih pa so člani strokovni delavci CSD.

Timsko delo pri obravnavi nasilja v družini je torej ne samo zakonska obveza, ampak način dela, ki omogoča kakovostnejšo pomoč žrtvam nasilja in hkrati odgovornejše ravnanje vseh nas, ki smo vključeni v delo z njimi. Prepoznavanje nasilja, sporočanje o nasilju in

hitrost reševanja primera nasilja nam morajo biti vodila pri obravnavi nasilja, timsko delo pa mora spodbujati partnerski odnos med ustanovami, saj vsi sledimo istemu cilju najučinkovitejše pomoči žrtvi nasilja v družini.

2 PROBLEM IN HIPOTEZE

2.1 Opredelitev problema in teza

ZPND, ki je bil sprejet v letu 2008, je prvi zakon v Republiki Sloveniji, ki ureja področje nasilja v družini in s tem priznava, da nasilje v družini obstaja in je družbeni problem in ga je zato treba obravnavati. Ko govorimo o nasilju v družini, govorimo o vrsti nasilnih vedenj, ki jih izvaja en partner, pogosteje moški, nad drugim partnerjem, pogosteje žensko, da bi si pridobil oziroma zadržal nadzor. To je tudi ugotovitev Nacionalne raziskave o nasilju v zasebni sferi in partnerskih odnosih, ki je bila izvedena v Sloveniji v letu 2010 in ki razkriva, da je večina žrtev nasilja v družini žensk, kar 92 odstotkov povzročiteljev nasilja pa je moških.

Da gre v večini primerov za ženske žrtve nasilja v družini, opažam tudi sama pri delu na CSD, kjer se pogosto srečujemo s problemom nasilja nad ženskami v družini in iskanju najučinkovitejših načinov zaščite skupaj v sodelovanju z žrtvijo nasilja. V raziskavi želim prikazati doživljanje, stiske in težave, s katerimi se srečujejo ženske žrtve nasilja v družini, ko se odločijo spregovoriti o nasilju, kakšen je njihov odnos do ponujene pomoči ustanov, prav tako pa tudi predstaviti vlogo medinstitucionalnega sodelovanja pri obravnavi nasilja v družini ter naloge oziroma možnosti, ki jih ima posamezna ustanova pri nudenju pomoči žrtvam nasilja. Poudarek je na delu oz. nalogah, ki jih imamo strokovni delavci na CSD pri nudenju zaščite ter pomoči žrtvi nasilja v družini ter nalogah regijske koordinatorice za obravnavo nasilja. Raziskala sem, na kak način se ugotovitve o stvarnih problemih žensk, ki so žrtve družinskega nasilja, navezujejo na zakonodajno ureditev reševanja in preprečevanja nasilja v družini, ali je to dovolj oziroma kje so pomanjkljivosti do zdaj ponujene pomoči države.

Z delom želim prikazati učinke na novo sprejete zakonodaje s področja preprečevanja nasilja v družini, ki poleg obveznega medinstitucionalnega sodelovanja pristojnih ustanov določa tudi mogoče represivne ukrepe za učinkovitejšo zaščito žrtev družinskega nasilja. Poleg tega me zanima, ali se je raven zaščite žrtev v zadnjem obdobju, tudi z ustreznimi zakonskimi rešitvami, dvignila in ali država s svojim posegom oziroma intervencijo v družino dovolj zaščiti žrtev nasilja.

Teza

Sprejetje ZPND in kazenske zakonodaje na področju obravnave nasilja v družini je prispevalo k večjemu prepoznavanju problematike nasilja med strokovno in laično javnostjo. Menim, da je zakonodajna ureditev tega področja, ki je bilo dolga leta skrito za »štirimi stenami« zasebne sfere, prispevalo k učinkovitejši obravnavi nasilja in pomoči žrtvam nasilja v družini. Pozitivni učinki so vidni v večjem številu prijav nasilja, strokovnejši obravnavi primerov nasilja v vseh ustanovah, ki delajo z žrtvami nasilja, v medinstitucionalnem sodelovanju organov in organizacij ter NVO pa tudi oblikovanju učinkovitejših načrtov pomoči za žrtev nasilja.

2.2 Hipoteze

Hipoteze:

H 1: Ženske, ki so žrtve nasilja v družini, so še vedno premalo seznanjene o mogočih vrstah pomoči, ki jih nudijo posamezne ustanove, zato se za prijavo nasilja ne odločajo.

H 2: Medsebojno sodelovanje pristojnih ustanov izboljšuje kakovost pomoči žrtvi nasilja v družini.

H 3: Na novo sprejeta zakonodaja, ki ureja zaščito žrtev nasilja v družini, s svojimi ukrepi dovolj ščiti žrtve nasilja v družini.

3 METODOLOGIJA

3.1 Vrsta raziskave in spremenljivke

Raziskava je temeljila na kvalitativnem pristopu k raziskovanju (šest intervjujev). S kvalitativnim raziskovanjem sem pridobila podatke, s katerimi lahko odgovorim na vsa tri vprašanja, in sicer ob tem, da sem na zadnje vprašanje dobila podatke za odgovor tudi s pomočjo pregleda in predstavitve zakonodajne ureditve raziskovane problematike. Metoda raziskovanja je poleg opravljenih individualnih intervjujev vključevala še pregled spisovne dokumentacije intervjuvank, ki jo hranimo na CSD.

Za obdelavo intervjujev sem uporabila kvalitativno analizo, tako da sem analizirala zbrano gradivo z opisom skupnih značilnosti in interpretirala dobljene odgovore. Ob tem sem upoštevala, da sem se v raziskavi usmerila na stvarne probleme žensk z izkušnjo nasilja v družini, jim prisluhnila in skušala razumeti njihov lastni pogled na položaj, kar je tudi prvo načelo kvalitativne metodologije (Mesec 1998: 28).

3.2 Merski instrumenti in viri podatkov

Za merski instrument sem uporabila delno strukturiran intervju. Predhodno sem oblikovala listo vprašanj, ki so mi bila vodilo za intervju in ki se vsebinsko vežejo na doživljanje žensk žrtev družinskega nasilja, preden so se odločile za prijavo nasilja, njihove stiske, ravnanja in načini obvladovanja tega življenjskega položaja, na probleme, s katerimi so se srečevale na poti razkrivanja njihove »skrivnosti«, ukrepanje pristojnih ustanov ob podani prijavi, način, kako so ukrepanje ustanov doživljale same ...

Vir podatkov v raziskavi so predstavljali podatki, pridobljeni na osnovi šestih intervjujev z ženskami žrtvami nasilja v družini, ki so bile pripravljene sodelovati v raziskavi in s katerimi se je na CSD oblikoval načrt pomoči pri trajnejši zaščiti pred nasiljem.

3.3 Populacija in vzorčenje

Populacijo predstavljajo ženske žrtve nasilja v družini, ki so pomoč med drugim poiskale tudi na CSD in s katerimi je bil oblikovan načrt pomoči pred nadaljnjim nasiljem. Vse

ženske so bile žrtve nasilja partnerja oziroma ožjega družinskega člana. Vse živijo na območju, ki ga pokriva pristojnost Centra za socialno delo Domžale (občine Domžale, Lukovica, Moravče, Trzin in Mengeš).

Vzorec zajema šest žensk, žrtev nasilja v družini, ki so poiskale pomoč po podani prijavi nasilja tudi na CSD in s katerimi se je naredil načrt pomoči pri zagotavljanju večje varnosti in so se strinjale za sodelovanje pri raziskavi. Vse so želele ostati anonimne, zato njihovih imen v zapisu intervjujev nisem uporabila, ampak sem jih poimenovala: žrtev 1, žrtev 2, žrtev 3, žrtev 4, žrtev 5 in žrtev 6. Opravila sem šest intervjujev, saj sem opazila, da je za žrtve nasilja značilen ponavljajoč se vzorec ravnanja in odzivanja na nasilje (krog nasilja), zato sem se odločila, da novih enot ne bom iskala, ker nisem dobila nobenih novih informacij.

3.4 Zbiranje podatkov

Intervjuje sem opravila individualno z vsako posebej, in sicer v času, ko je tekla obravnava na CSD. Zbiranje primarnih podatkov (intervjuji) je potekalo od oktobra 2011 do oktobra 2014.

Z žrtvijo 1 je bil opravljen intervju v oktobru 2011.

Z žrtvijo 2 je bil opravljen intervju v septembru 2013.

Z žrtvijo 3 je bil opravljen intervju v oktobru 2013.

Z žrtvijo 4 je bil opravljen intervju v maju 2012 in januarja 2014, ko se je nasilje ponovilo.

Z žrtvijo 5 je bil opravljen intervju v septembru 2012 in januarja 2013, ko se je nasilje ponovilo.

Z žrtvijo 6 je bil opravljen intervju v oktobru 2014.

Intervjuje sem izvajala v svoji pisarni na Centru za socialno delo Domžale, trajali pa so v povprečju eno uro in pol. Pregledala sem tudi spisovno dokumentacijo žrtev nasilja, s katerimi sem opravila intervju, ki se vodi na CSD in ki vsebuje naloge pri oblikovanju pomoči v sodelovanju z žrtvijo nasilja.

3.5 Obdelava podatkov

Za obdelavo podatkov, pridobljenih z intervjuji, sem uporabila kvalitativno analizo. Na osnovi analize individualnih intervjujev z ženskami, žrtvami nasilja v družini, ki sem jo oblikovala sama iz vsebine dela socialne delavke, ko se začne postopek od same prejete informacije o nasilju v družini naprej, sem analizirala doživljanje stisk žensk, ki so žrtev nasilja v družini prek svojega partnerja, njihova ravnanja in načine obvladovanja tega življenjskega položaja, težave, s katerimi so se srečevale na poti razkrivanja njihove »skrivnosti«, ukrepanje pristojnih ustanov, na način, kot so to doživljale same ... Intervju je sestavljen iz splošnega dela in dveh pomembnejših delov: življenja žrtve pred razkritjem nasilja v družini in obdobja iskanja pomoči po podani prijavi nasilja. Ravno izkušnje žrtev lahko pokažejo na učinkovitost sistema pomoči žrtvi nasilja v družini, ali jo dovolj ščiti in ali je sodelovanje med ustanovami dovolj dobro ali so še potrebne spremembe. Imena intervjuvank sem zaradi varstva osebnih podatkov izpustila, saj so želele ostati anonimne in sem jih zato poimenovala z: žrtev 1, žrtev 2, žrtev 3, žrtev 4, žrtev 5 in žrtev 6 (na zapisih intervjujev).

Raziskala sem, kakšno vlogo ima medinstitucionalno sodelovanje pristojnih ustanov pri obravnavi nasilja v družini, ali je to v pomoč žrtvi nasilja in ali jo ukrepi, ki jih predvideva zakonodaja, dovolj zaščitijo pred nadaljnjim nasiljem. Podatke sem dobila iz primerjave dobljenih ugotovitev intervjujev z žrtvami nasilja v družini, z lastnim videnjem stanja pri delu z žrtvami in z rešitvami, ki jih ponujata ZPND in Pravilnik o sodelovanju organov ter druga veljavna zakonodaja s področja ukrepanja za zaščito žrtev nasilja v družini.

Pri kvalitativni analizi podatkov sem delala po načelih (Mesec 1998): prosto pripisovanje pojmov ali poimenovanje (odprto kodiranje). Na podlagi analize sem pripravila poskusno teorijo.

4 REZULTATI

1. Splošni del intervjuja

Tabela 2: Zakonski stan anketirank

Zakonski stan	Število
Poročena	1
Zunajzakonska skupnost	4
Samska/Razvezana	1

Od šestih anketirank štiri živijo s partnerjem v zunajzakonski skupnosti, ena je poročena, ena pa je razvezana in je do nje nasilen polnoleten sin.

Tabela 3: Stopnja izobrazbe anketirank

Izobrazba	Število
OŠ	2
Srednja šola, gimnazija	4

Dve anketiranki imata končano OŠ, štiri pa so pridobile poklic in imajo srednješolsko izobrazbo.

Tabela 4: Status anketirank

Status	Število
Upokojena	1
Nezaposlena	5

Ena izmed anketirank je invalidsko upokojena in prejema pokojnino, preostale so brez zaposlitve; ena je na porodniškem dopustu, ena dela na kmetiji, tri pa so prijavljene na zavodu za zaposlovanje in so prejemnice denarne socialne pomoči.

2. Življenje pred razkritjem nasilja (prvi del intervjuja)

Tabela 5: Katerih oblik nasilja ste bili deležni?

Oblike nasilja	Število odgovorov
Psihično	6
Fizično	6
Ekonomsko	2

Vse anketiranke so povedale, da so bile na začetku zveze s partnerjem deležne psihičnega nasilja, ki se je nato stopnjevalo tudi v fizično nasilje. Dve izmed njih sta bili žrtvi tudi ekonomskega nasilja, saj sta bili izsiljevani, da izročita svoj denar povzročitelju nasilja.

Izjave:

»Že ves čas najine zveze je bil nasilen do mene, dolgo časa le psihično, potem pa se je to stopnjevalo tudi v fizično nasilje.«

»Sprva me je le verbalno napadal, da nisem nič vredna, da ne znam poskrbeti za otroka, da naj izginem iz stanovanja, da če ne grem sama, me bo on vrgel čez balkon ...«

»Ko je rabil denar za nakup droge, me je z vpitjem, grožnjami, kaj vse mi bo naredil, če mu ne dam denarja, prisilil v to, da sem mu denar dala, čeprav sem ga nujno potrebovala za nakup hrane za otroka.«

»Ker mu nisem hotela dati denarja, mi je vzel mobilni telefon in mi naredil velike stroške na računu ... ko sem mu rekla, da bo račun on plačal, ga je to močno razjezilo, najprej me je zmerjal s prasico, potem me je še udaril po glavi.«

Tabela 6: Ali ste kdaj zaradi poškodb poiskali zdravniško pomoč?

Ali ste kdaj zaradi poškodb poiskali zdravniško pomoč?	Število odgovorov
Da.	1
Ne.	5

Le ena anketiranka se je odločila, da je zaradi poškodb poiskala pomoč pri zdravniku. Druge niso nikoli šle k zdravniku zaradi poškodb.

Izjave:

»Poškodb sem imela kar nekaj ... modrice, praske, bolečine po telesu, kjer me je tepel ... ampak nisem šla nikoli k zdravniku zaradi tega.«

»Nisem šla k zdravniku, čeprav sem bila vsa modra po nogah od brc ... nisem hotela, da me sprašuje, od česa sem taka.«

»Šla sem k zdravnici, ko sem imela zatečeno roko, ker me je tako močno prijel, in ji povedala, da sem psihično že čisto uničena zaradi nasilja, ki ga izvaja partner nad mano. Hotela sem, da ga povabi na pogovor in ga napoti k psihiatru, saj ne jemlje terapije že dalj časa.«

Tabela 7: Ali ste zdravniku kdaj povedali za nasilje?

Ste povedali kdaj zdravniku za nasilje?	Število odgovorov
Da.	1
Ne.	5

Pet anketirank je odgovorilo, da niso zdravniku nikoli povedale o nasilju, katerega žrtev so, ena pa mu je povedala, vendar je dobila le tablete za pomiritev.

Izjave:

»Svoji zdravnici sem zaupala, da partner izvaja psihično nasilje nad mano in me podi od doma, otroka pa ne bi smela vzeti s sabo. Je rekla, da ga bo povabila, meni pa je napisala recept za tablete za pomiritev.«

»Nisem si upala tega povedati, saj imava skupnega zdravnika.«

»Prej nisem nikoli zdravniku povedala o nasilju, šele zdaj sem mu povedala, po podani prijavi, ker mi je moral napisati poškodbeni list, ki sem ga nesla na policijo.«

»Nisem povedala, ne upam, samo še slabše bo doma.«

Tabela 8: Kakšna je bila vaša socialna mreža in kdo vam je bil pripravljen pomagati?

Vaša socialna mreža (kdo vam je pomagal?)	Število odgovorov
Sorodniki (mama, hči, sestrčna, zet)	4

Prijatelji	1
Sodelavci	1
Nihče	1
Drugi (sosed)	1

Večina anketirank je povedala, da so imele med doživljanjem nasilja majhen krog ljudi v svoji socialni mreži in da so jim pomagali predvsem ožji družinski člani (mama, hči) ter drugi bližnji sorodniki (sestrična, zet). Če so imele v svoji socialni mreži še druge osebe (prijatelji, sodelavci, sosedi), ki so jim zaupale o nasilju, so jim bili tudi ti v podporo. Ena je povedala, da ni imela nikogar v svoji socialni mreži, ki bi ji bil pripravljen pomagati.

Izjave:

»Nimam podpore staršev, sosedom nič ne povem, saj slišijo sami, pa nihče nič ne reče ... prijateljev nimam dosti, še to so bolj njegovi prijatelji kot moji.«

»Njegovi starši živijo z nami, vse vejo, pa nič ne naredijo, da bi ga ustavili ... saj je bil nasilen tudi njegov oče. Sosedje slišijo, ampak nimamo z njimi nobenih kontaktov, smo bolj sami zase. Hčerki mi pomagata, kolikor moreta, me nagovarjata, da pokličem policijo, ko nori. Sestrična mi pomaga, sem šla že dvakrat k njej za nekaj dni.«

»Hči in njen mož me podpirata, da se mu uprem, da pokličem policijo, prideta kdaj k meni in mu povesta, da naj preneha z nasiljem.«

»Sosed sem zaupala, kaj se mi dogaja, me razume, saj je bil tudi njen mož nasilen in je šla stran od njega.«

Tabela 9: Kakšna so bila vaša ravnanja, da bi se zaščitili pred nasiljem?

Vaša ravnanja za zaščito pred nasiljem?	Število odgovorov
Sem bila tiho, se umaknila ...	5
Sem jokala, ga prosila, da neha ...	3
Sem ga mirila, umirila otroka ...	1
Dala zahtevan denar..	2

Anketiranke so povedale, da je bil njihov prvi odziv ta, da so bile tiho in se trudile, da ne bi sprožile še hujšega nasilja. Tudi jok in prošnje niso pomagale; kjer so zahtevali denar, se je nasilje prenehalo šele, ko so ga izročile.

Izjave:

»Denar sem si šla tudi sposodit, samo da bi imela mir, da me ne bi tepel, včasih je vzel še tisto, kar je bilo nujno za nakup hrane in plačilo položnic, tudi moj jok in prošnje, da naj ta denar pusti pri miru, niso pomagale.«

»Še največkrat sem bila tiho in se poskušala kam umakniti, šla sem ven kaj delat ...«

»Največkrat sem popustila iz strahu in mu dala zahtevan denar; bila sem tiho in šla v svojo sobo.«

»Umaknila sem se z otroki v sobo, tiho sem bila, ko vpije in me žali, vem, da bo samo še huje, če kaj rečem, potem me še udari.«

»Največkrat sem bila tiho in ga mirila, šla sem takoj umirit otroka, se umaknila v drugo sobo, če je jokal.«

Ali ste se bali za svoje življenje ali življenje svojih otrok?

Vse anketiranke so povedale, da so se kdaj zbale za svoje življenje, predvsem takrat, ko jim je povzročitelj nasilja začel groziti z ubojem, da bo uporabil orožje ..., in takrat, ko je bil močno pod vplivom alkohola.

Izjave:

»Ko mi je začel groziti, da me bo ubil, če mu ne dam denarja, sem verjela, da bo to tudi naredil.«

»Nikoli ne vem, kaj bo naredil, nič mu ni prav, kar naredim, če mu ni všeč, kar skuham, ponori ... meče stvari okoli, me buta ob steno ... bojim se ga vedno.«

»Ko je začel še bolj piti, vsak dan, je bilo res hudo ... držal mi je škarje pod vratom in vpil ... takrat sem se res ustrašila za življenje.«

»Ko pije, nima občutka, kam in kako močno me udari, takrat se bojim, da me lahko tudi ubije.«

»Ob zadnjem dogodku sem se res ustrašila, saj je bil pijan in je rekel, da je nabavil pištolo in mi bo naredil luknjo v glavi.«

»Ko mi je vsakodnevno začel govoriti, da sem ničvredna, da ne znam skrbeti za otroka, da naj raje grem iz stanovanja, če ne, mi bo on pomagal čez balkon ... takrat sem se ustrašila za svoje življenje in da mi bo vzel otroka.«

Tabela 10: Ali ste kdaj razmišljali o prijavi nasilja ali odhodu in kaj vas je odvrčalo od tega koraka?

Ali ste kdaj razmišljali o prijavi/ odhodu (kaj vas je odvrčalo od tega koraka)?	Število odgovorov
Da. (Verjela, da se bo spremenil, nima denarja, ne ve, kam bi šla z otroki, ne verjame, da ji bo kdo res lahko pomagal.)	5
NE (Pomoč partnerju, ohranitev družine.)	1

Večina jih je povedala, da so že večkrat razmišljale o prijavi nasilja in odhodu, vendar tega niso storile zaradi različnih razlogov. Ena anketiranka ni razmišljala o odhodu, ker je želela partnerju pomagati, da se vključi v zdravljenje, in ohraniti družino. Druge pa so povedale, da se niso odločile, da bi res zapustile partnerja, zaradi naslednjih vzrokov: ker je verjela, da se bo partner spremenil; ker nima denarja, da bi kam šla na svoje z otroki; ker je težko zapustiti okolico, v kateri so otroci v šoli in imajo prijatelje; ker ni vedela in verjela, da ji bo kdo res lahko pomagal.

Izjave:

»Najprej nisem, ker sem mu želela pomagati, da gre na zdravljenje ... pa da ohranim družino.«

»Večkrat sem pomislila, da bi šla, samo vedno je obljubljal, da se bo spremenil, in se je potem nekaj časa tega tudi držal. Samo kam naj grem, saj nimam denarja niti za položnice niti za najemnino, pa otroci tudi veliko rabijo ... tukaj imajo prijatelje, šolo ... težko je to vse zapustiti.«

»Prijavila sem ga že prej enkrat na policijo, pa ni bilo nič bolje, dobil je kazen – položnico, ki pa sem jo morala jaz plačati, je rekel: ti si klicala, zdaj pa še plačaj. Kam pa naj grem s tremi otroki pa brez zaposlitve sem.«

»Sem že večkrat poklicala policijo in so ga vedno odpeljali, se pogovorili z njim, potem je bilo bolje za nekaj časa ... dokler mu spet ni zmanjkalo denarja ali pa se je kje zadolžil in je rabil vrniti denar. Samo težko je reči sinu, naj kar gre od doma ... mama sem.«

»Sem šla že dvakrat k sestrični za nekaj dni, pa je bilo potem nekaj časa bolje. Doma imamo kmetijo, otroci so že veliki in radi imajo živali, ne bi šli z mano kam drugam. Pa tudi nisem vedela niti verjela, da bi mi kdo lahko pomagal.«

Tabela 11: Kakšne informacije ste imeli glede možnosti zaščite, o mogoči pomoči različnih služb?

Ali ste imeli kakšne informacije o zaščiti in pomoči različnih služb?	Število odgovorov
Imela sem informacije o CSD (lahko pomagajo v stiski, denarna pomoč ...).	5
Imela sem informacije o policiji (pridejo na dom, se pogovorijo s teboj ...).	4
Imela sem informacije o NVO (o možnosti namestitve v varno hišo, svetovanje po telefonu).	3
Imela sem informacije o drugih službah (zdravnik lahko napoti povzročitelja na zdravljenje ...).	1
Nisem imela nobene informacije.	1

Večina jih je imela splošne informacije o mogoči pomoči na CSD (ti pomagajo v stiski, dobiš denarno pomoč) ter na policiji (ko pokličeš, pridejo hitro na dom, se pogovorijo s teboj), slišale so že o možnosti namestitve v varno hišo in svetovanjih po telefonu, glede pomoči zdravstvene službe pa je ena omenila, da lahko zdravnik napoti povzročitelja na zdravljenje. Ena ni imela nobene informacije o mogoči pomoči različnih služb. Informacije so imele iz prejšnjih lastnih izkušenj ali pa so jih dobile od svoje socialne mreže (sosea, ki je tudi bila žrtev nasilja v družini, sodelavka ...).

Izjave:

»Nisem vedela, kdo mi lahko pomaga, nimam nikogar, ki bi mi lahko kaj povedal, na računalniku pa se ne najdem. Sama nikamor ne grem, včasih kaj slišim po televiziji ali pa se v šoli pogovarjajo o nasilju in prinese kakšne liste o tem.«

»Sem bila že pred leti na CSD, samo ne vem, ali mi lahko pomagajo, nisem pa se vključila v nobeno svetovanje, saj se ni doma nič spremenilo na bolje, pa tudi policije se nič ne boji. O drugih pomočeh ne vem veliko. Vem, da moram poklicati policijo vsakič, ko je nasilen, da bodo prišli na dom. Samo doma si jaz ne upam v pričo moža nič povedati.«

»Sem že bila na CSD in policiji ob prejšnjih prijavah, vem, kaj lahko naredijo, pa tudi vem, da se lahko umaknem v varno hišo, če bi bilo potrebno.«

»On se ne zdravi zaradi psihičnih težav, pa bi se moral, zato sem šla k zdravnici, saj ga ona lahko napoti k psihiatru. Sodelavka mi je večkrat rekla, naj grem še na CSD, saj mi bodo znali pomagati v stiski. Kako, pa nisem vedela.«

»Sosedica mi je povedala, kje mi lahko pomagajo in kako, saj je ona že šla skozi to.«

3. Življenje po prijavi nasilja (drugi del)

Kaj je bil razlog, da ste se odločili za prijavo nasilja in komu ste nasilje prijavili (CSD, policija, zdravniku, v šoli ...)?

Vse anketiranke so podale prijavo na policiji, in sicer ob nasilnem dogodku, ko jim je povzročitelj zagrozil, da jih bo ubil, vrgel čez balkon, jih poškodoval, pretepal v alkoholiziranem stanju ... to je bil tudi razlog, zakaj so takrat poklicale policijo, saj je bilo večino močno strah za svoje življenje.

Izjave:

»Ko mi je rekel, da me bo vrgel čez balkon, če ne grem sama ven in pustim otroka pri njem, sem se odločila, da grem na policijo in povem o nasilju.«

»Grozil mi je čedalje pogosteje, me klical in govoril, naj pridem nazaj k njemu, če tega ne bom naredila, bo nabavil pištolo in mi naredil luknjo v glavi. Ko je prišel močno pijan na moja vrata doma, sem poklicala policijo in podala prijavo.«

»Peljali smo se z avtom in začel mi je govoriti, da me bo ubil, da imam druge in ne priznam, ščipal me je in udaril z roko po obrazu ... otrok je vse to gledal, zelo sem se

ustrašila, da bo nama kaj naredil, zato sem se po prihodu domov takoj odpeljala na policijo.«

Tabela 12: Vaše doživljanje, stiske ob podaji prijave, vaša pričakovanja ...?

Stiske ob prijavi?	Število odgovorov
Bala sem se, da mi ne bodo verjeli.	5
Da bodo rekli, da sem sama kriva.	1
Da ne bodo nič ukrepali, naredili.	2
Da me ne bodo resno vzeli.	3

Večina jih je povedala, da je bil njihov največji strah, da jim ne bodo verjeli in jih resno vzeli ter da ne bodo nič ukrepali po podaji prijave.

Izjave:

»Bala sem se, da jim to ne bo pomembno, da mi ne bodo verjeli.«

»Sprasevala sem se, ali mi bodo verjeli, ali bom znala povedati vse to, da me bodo resno vzeli.«

»Najbolj me je bilo strah, da ne bodo nič naredili, ko bom podala prijavo ... potem bi bilo še huje zame doma.«

Tabela 13: Ali vam je vaša socialna mreža (sorodstva, prijateljev ...) stala ob strani ob prijavi? Na kak način so vam pomagali?

Pomoč socialne mreže ob prijavi (kako so vam pomagali)	Število odgovorov
Da. (Opора, nasveti, ponudili bivanje pri njih ...)	5
Ne. (Ni imela nikogar.)	1

Le ena anketiranka je odgovorila, da ni imela nikogar, ki bi ji stal ob strani, vse druge pa so navedle, da so imele podporo svojih bližnjih (mama, oče, hči); predvsem so jim bili v

oporo v postopkih, jih spodbujali, da poda prijavo, šli z njo na policijo, ji ponudili možnost, da prebiva pri njih.

Izjave:

»Hči je vztrajala, da ga prijavim, je tudi ona podala prijavo na policiji, kaj vse mi dela.«

»Mami je šla z mano na policijo, ko sem podala prijavo, potem me je z otrokom odpeljala k sebi domov, kjer sem lahko ostala.«

»Starši me razumejo in me podpirajo, da grem stran, če se bom tako odločila. K njim sicer ne morem, imajo majhno stanovanje, so mi pa v oporo, to mi veliko pomeni.«

»Nimam nikogar, starši ne živijo tukaj in nimam z njimi stika. Sem šla po podani prijavi v Krizni center za žrtve nasilja.«

Tabela 14: Kako ocenjujete pomoč ustanov (CSD, regijska interventna služba, policija, zdravstvo ...), predvsem njihov odnos ob prijavi?

Kakšen/-na je bil/-a odnos/pomoč ustanov ob prijavi?	Število odgovorov
Policija (Strokovni, hitri, so me poslušali, resno vzeli, pomirili, omogočili pogovor s policistko ...)	5
CSD/RIS (Spodbudne besede, prijaznost, mi verjeli, dali veliko informacij, mi pomagali pri namestitvi v KCŽ ...)	5
Zdravstvo (So me pomirili, verjeli.)	1
Drugi (NVO; spodbuda, podpora, da zmorem, prijaznost ...)	3

Vse anketiranke so imele dobre izkušnje z ustanovami, ki so se vključile v pomoč, saj so dobile občutek, da se jim verjame, njihov pristop so ocenile kot korekten, hiter, prijazen, spodbuden, znali so jih pomiriti in dati podporo. Ena anketiranka je pohvalila odnos interventne službe CSD, ki se je hitro vključila v pomoč pri organizaciji namestitve in jo z razumevajočim pogovorom razbremenila trenutne stiske.

Izjave:

»Tako sem se boljše počutila, ko se je z mano pogovorila policistka, bila je razumevajoča, me pomirila, da sem ravnala prav, da sem jih poklicala.«

»Nisem vedela, da dežurajo ponoči tudi delavci interventne službe CSD, bila sem zelo presenečena nad tem, ko me je delavka poklicala takoj po pogovoru na policiji in me vprašala, ali potrebujem njeno pomoč pri namestitvi na varno. Vzela si je čas in me poslušala, imela sem občutek, da me razume, da mi verjame ... prav rabila sem tak prijazen pogovor.«

»Policisti so zelo hitro prišli na dom, ko sem jih poklicala, in me odpeljali na postajo ... tam sem lažje o vsem povedala.«

»Na policiji so me pomirili, videli so, da sem v šoku ... povedali so mi, da me bo poklicala še delavka CSD v interventni službi, to je bilo dobro, saj se verjetno ne bi oglasila na neznano številko, bala bi se, da me kliče partner. Tudi ta delavka mi je bila v oporo, veliko informacij mi je povedala, da mi je bilo lažje.«

»V kriznem centru za žrtve sem dobila podporo, da sem ravnala prav, delavke tam so razumevajoče, niso silile vame z vprašanji ... ko sem rabila pogovor, so me poslušale in mi vlile upanje, da bom zmogla urediti svoje življenje tudi brez partnerja.«

Ali ste imeli občutek, da vas zaposleni v ustanovah, ki so delali z vami, razumejo, da vam verjamejo?

Vse anketiranke so dobile občutek, da so jih zaposleni v ustanovah poslušali in jim verjeli.

Izjave:

»Bilo mi je težko govoriti o nasilju, a so mi vsi dali občutek, da je prav, da vse povem, in so to tudi resno vzeli.«

»Ja, verjeli so mi, ne vem pa, kaj lahko naredijo, da ne bo več nasilen ... vsi se ga bojijo.«

»Nisem pričakovala, da bo vse tako hitro potekalo ... pogovor s policistom me je pomiril, bil je isti policist, ki je že enkrat prej z mano govoril. Bilo mi je veliko lažje, saj sem vedela, da mi verjame in bo ukrepal.«

»Na CSD sem povedala, česa me je strah, tudi to, da bo on poskušal krivdo za nasilje prepisati meni, zato sem bila vesela, da so mi verjeli in mi pomagali pri vseh postopkih.«

Ali ste od ustanov prejeli dovolj informacij, ki so bile pomembne za vas po podani prijavi?

Vse anketiranke so poročale, da so dobile veliko informacij o tem, kako lahko povečajo svojo varnost, in možnosti, ki jih imajo posamezne ustanove, da pomagajo.

Izjave:

»Veliko informacij sem dobila ... še dobro, da so mi dali tudi zloženke o različnih pomočeh, saj bi veliko stvari pozabila.«

»Policist mi je vse razložil in tudi socialna delavka na CSD, nanju sem se lahko obrnila, ko me je kaj skrbelo in nisem vedela, kaj naj naredim.«

»Kar nekaj stvari sem že vedela, mi je pa bilo v pomoč, da je socialna delavka vse zapisala v zapisnik in sem lahko še enkrat prebrala, kam se lahko vse obrnem po pomoč.«

»Lažje mi je bilo, ko sem dobila v pogovoru s strokovno delavko interventne službe, odgovore na moja vprašanja glede ukrepa prepovedi približevanja, ki ga je izrekla policija partnerju.«

Tabela 15: Ali je bil v vašem primeru na CSD sklican multidisciplinarni sestanek (MDT) za oblikovanje načrta pomoči in ali vam je bil MTD v pomoč pri iskanju rešitve, zaščite pred nadaljnjim nasiljem?

Ali je bil sklican MDT? Vam je bil v pomoč pri iskanju rešitev/zaščite?	Število odgovorov
Da. (Dobila informacije, občutek varnosti, denarna pomoč.)	4
Ne. (Dobila pomoč pri socialni delavki, ki jo je obravnavala.)	2

Štiri anketiranke so povedale, da je bil na CSD sklican MDT z namenom oblikovanja načrta pomoči zanje. Poleg žrtve so na timu sodelovali predstavniki različnih služb (policija, zdravnik, svetovalke NVO, šolska svetovalna delavka ...), ki so ji dali informacije o mogočih pomočeh, razložili so ji, kakšni so nadaljnji postopki, ji dali občutek večje varnosti, dobila je denarno pomoč ... Pri dveh anketirankah, pri katerih ni bil sklican MDT, je bil narejen individualni varnostni načrt pomoči na CSD in je žrtev dobila pomoč socialne delavke, s katero sta bili dlje časa v stiku.

Izjave:

»Imeli smo skupen sestanek (policija, šolska svetovalna delavka, svetovalka NVO, CSD) in dobila sem veliko informacij o postopkih naprej, kako mi bodo pomagali, dobila sem tudi enkratno denarno pomoč na centru, saj sem bila skoraj brez denarja za preživetje.«

»Timski sestanek je predlagala policija, saj so partnerja že nekajkrat obravnavali zaradi nasilja. Dobila sem večjo sigurnost, da bom od zdaj naprej bolj varna, saj so se vsi potrudili in mi pomagali. S socialno delavko se še zdaj srečujeva in pogovarjava, kaj lahko še naredim, da se zaščitim.«

»Veliko se nas je zbralo na sestanku in skupaj smo naredili načrt moje varnosti, na koga se lahko obrnem in kaj naj naredim, če bo kršil ukrep prepovedi približevanja. To mi je vlilo upanje, da bo zdaj mož spoznal, da ne bom več molčala, in bo prenehal z nasiljem.«

»Ni bil sklican skupni sestanek, tega nisem niti rabila, saj sva s socialno delavko naredili načrt pomoči zame in sva bili na nekaj dni v navezi, tudi po preteku ukrepa. Ukrepa ni kršil in zdaj imam mir pred njim.«

»Ne, sem pa hodila dolgo časa k socialni delavki in sem dobila vse potrebne informacije od nje. Pomoči drugih institucij nisem rabila.«

Tabela 16: Ali ste se vključili v kakšno svetovalno obravnavo za žrtve nasilja v družini (na CSD ali pri NVO)?

Ali ste se vključili v svetovanje/kje (na CSD ali pri NVO)?	Število odgovorov
Da. (Pri NVO.)	2
Ne.	4

Samo dve sta se odločili, da sta se po podani prijavi nasilja vključili v svetovalno obravnavo pri eni izmed nevladnih organizacij, ki nudijo pomoč žrtvam nasilja. Ena je to možnost dobila že med prebivanjem v kriznem centru za žrtve nasilja.

Izjave:

»Nisem se odločila za svetovanje, saj imam dojenčka in nimam varstva. Sem dobila pa veliko informacij, kje si lahko poiščem pomoč, ko bom imela možnost.«

»Nisem še o tem razmišljala, saj mi zdaj veliko pomaga in stoji ob strani moj novi partner.«

»Sem dobila zloženko od ene svetovalnice in sem jih poklicala. Bila sem že nekajkrat tam na pogovoru in svetovalka mi pomaga pri dopisih za postopke na sodišču.«

»V svetovanje sem se vključila že, ko sem bila v kriznem centru za žrtve, še zdaj hodim na pogovore. To mi pomaga, da vidim, kaj se mi je dogajalo in kako lahko to spremenim.«

»Nisem še pripravljena govoriti o teh stvareh.«

Ali je bil v vašem primeru od policije izrečen kak ukrep zoper povzročitelja nasilja in ali menite, da vam je bilo to v pomoč pri zaščiti pred nasiljem?

Vse anketiranke so povedale, da je policija po njihovi podaji prijave nasilja ukrepala tako, da so povzročitelju nasilja izrekli ukrep prepovedi približevanja žrtvi, enega so pridržali in ga privedli k preiskovalni sodnici; ta je odločala o nadaljnjih ukrepih zoper njega. Vse so poročale, da jim je ta ukrep policije omogočil trenutno varnost in čas, da so v miru, brez strahu, razmislile in si pridobile informacije o nadaljnjih korakih za varno življenje.

Izjave:

»Policisti so mu izrekli ukrep prepovedi približevanja ... vem, da to pomeni samo začasno varnost mene in otrok, je pa olajšanje, ker veš, da so verjeli tebi in je on kriv za nasilje.«

»Da, policisti so ga pridržali in jaz sem si končno odpočila od vsega, mirno grem po stanovanju in gledam TV. O vsem je lažje razmišljati, če nisi skozi v strahu, kaj ti bo danes naredil.«

»Ukrep, ki so mu ga izrekli policisti, me je tisti dan sigurno rešil, da me ni še bolj poškodoval. Če ga ne bi izrekli, verjamem, da bi se mi maščeval, ker sem klicala na policijo.«

»Po ukrepu sem bila brez skrbi, da me bo spet nadlegoval. Šla sem do socialne delavke in se pozanimala glede postopkov na sodišču glede stikov.«

Tabela 17: Kakšni so vaši občutki po prijavi v primerjavi s prej?

Kakšni so vaši občutki po prijavi v primerjavi s prej?	Število odgovorov
Odleglo mi je, da sem povedala.	5
Ni me več tako strah kot prej.	4
Imam več zaupanja v službe.	3

Vse anketiranke so poročale o olajšanju, ko so končno zmogle in podale prijavo o nasilju, ki so ga bile deležne. Zaradi dobrega odziva služb, ki so jim dale občutek, da jih bodo zaščitili, so se tudi pomirile, lažje so tudi razmislile o korakih naprej.

Izjave:

»Ko sem spregovorila o nasilju, mi je bilo lažje, pa tudi, da so mi vse službe priskočile na pomoč, to je dober občutek ... ko smo se dobili vsi skupaj na sestanku, veš, da ti bodo res pomagali.«

»Zdaj me ni več tako strah kot prej ... vem, da me je partner ustrahoval, da ne bi nikomur povedala. Dobila sem pomoč različnih služb in verjamem, da bi mi vedno pomagali, če bi bila v stiski.«

»Odleglo mi je ... dala sem strah iz sebe.«

»Zdaj me ni več tako groza, ko sem povedala ... imam več moči, vem, na koga se lahko obrnem, če potrebujem pomoč.«

»Breme je padlo z mojih ramen ... veliko lažje živim vsak dan posebej.«

POSKUSNA TEORIJA

Nasilje v družini se dogaja med različnimi družinskimi člani in v vseh oblikah družinskih skupnosti. Najpogosteje žrtve na začetku doživljajo psihično nasilje, to pa se stopnjuje v fizično nasilje. Ženske, žrtve nasilja, v družini so ob pomoči tudi ustrežnejše zakonodaje na področju obravnave nasilja v družini pripravljene prej spregovoriti o nasilju, predvsem če imajo dovolj informacij o mogoči pomoči in ukrepanju posameznih služb. To zmanjša tudi njihove stiske, s katerimi se srečujejo ob odločanju, kdaj in komu zaupati o nasilju. Prepričanje, da bodo slišane in da se bo nekaj spremenilo za zagotovitev njihove varnosti tudi prek ustanov, zagotavlja žrtvi, da se splača čim prej povedati in se zoperstaviti nasilju. Pomoč različnih služb mora biti usklajena in naravnana na dejanske težave, kot jih doživlja žrtev nasilja. Zato ima medinstitucionalno sodelovanje pomembno vlogo pri učinkoviti dolgotrajni zaščiti žrtev nasilja. Predvsem strokovni delavci na CSD in zaposleni na policiji morajo imeti veliko strokovnega znanja o delu z žrtvami nasilja v družini, saj ravno njihov prvi stik z žrtvijo in odnos do nje veliko prispevata k temu, da bo žrtev vztrajala v postopkih in bila pripravljena narediti korake k varnejšemu življenju. Povezovanje in usklajeno delovanje različnih služb ter zakonska podlaga, ki omogoča različne ukrepe za

večjo varnost žrtev, zagotavlja večje zaupanje pri žrtvah, da sistem pomoči deluje. Ali je to že doseženo in ali zdajšnji sistem pomoči dovolj zaščiti žrtve nasilja v družini? Kje lahko še iščemo rešitve za izboljšavo položaja žrtev nasilja?

Raziskava je pokazala, da so ženske, ki doživljajo nasilje v družini, vedno deležne tudi psihičnih oblik nasilja, kar se stopnjuje naprej v fizično nasilje. Razne oblike odvisnosti in izguba dohodka povzročitelja pomenijo dodatno grožnjo, da bo žrtev deležna nasilja – ekonomskega, psihičnega in fizičnega. Večina anketirank je povedala, da so se v stiski najprej obrnile na svojo ožjo socialno mrežo, saj je bil njihov krog ljudi, s katerimi so imele stik, zelo omejen. Da bi spregovorile o nasilju, se niso odločale nikoli na začetku, ko se je nasilje začelo. Tudi poškodbe jih niso prepričale, da bi si poiskale zdravniško pomoč ali o tem spregovorile z zdravnikom. Prav tako so povedale, da so imele o mogočih pomočeh različnih služb le splošne informacije, kam se lahko obrnejo, niso pa bile prepričane, ali jim lahko kdo resnično pomaga in na kak način. Pomanjkanje teh informacij je tudi eden izmed razlogov, da o nasilju niso spregovorile prej, ampak so iskale svoje načine preživetja ob nasilnežu. Kot velik razlog ostajanja je vsekakor ekonomska odvisnost, strah, da ne bodo mogle same preživeti otrok in sebe. Šele ko je bilo nasilje podprto z grožnjo z ubojem ali s poškodbo, so se odločile za prijavo nasilja, in sicer so nasilje prijavile na policiji, od katere so tudi pričakovale takojšnjo zaščito. Kljub strahovom, ali jim bodo zaposleni na različnih ustanovah resnično verjeli, so bile njihove izkušnje z njimi dobre; pomoč so ocenile kot strokovno in hitro, odnos pa kot prijazen in spodbujajoč, prav tako jim je v pomoč načrt pomoči, ki ga soustvarijo skupaj z drugimi člani MDT.

V poskusni teoriji bi lahko rekli, da je zaupanje žrtev nasilja v to, da jim bodo ustanove dejansko pomagale ter da bodo prej prijavile nasilje, odvisno predvsem od dobre seznanjenosti o mogočih pomočeh in strokovnega odnosa zaposlenih. Ravno sodelovanje med različnimi službami omogoča kakovostnejšo pomoč žrtvam nasilja v družini. Žrtve so poročale, da so bile povsod slišane, da so jim verjeli in da so tudi ukrepali za njihovo zaščito. Pomoč in informacije so dobile z več strani, kar jih je pomirilo, zmanjšalo strah pred povzročiteljem nasilja in hkrati spodbudilo, da vztrajajo v postopkih. Sodelovanje žrtve na MDT, kjer so zbrani predstavniki različnih služb s ciljem oblikovanja načrta pomoči zanjo, pomeni aktivno vključenost žrtve pri iskanju rešitev, hitrejši dostop do

različnih pomoči oziroma informacij in hkrati pospešitev postopkov pri različnih ustanovah.

Prav tako lahko v poskusni teoriji rečemo, da je država s sprejetjem zakonodaje za zaščito žrtev nasilja v družini pripomogla k boljšemu položaju žrtev nasilja – od prepoznavanja nasilja, prijavljanja, sodelovanja ustanov, učinkovitejšega ukrepanja pa do konkretne pomoči žrtvi nasilja. Zakonodaja je omogočila izrek več varnostnih ukrepov za zaščito žrtev nasilja v družini, poleg tega pa se je na podlagi potreb po čim hitrejši in učinkoviti pomoči žrtvam ustanovila regijska interventna služba CSD, katere naloga je vzpostavitev takojšnjega stika z žrtvijo, jo seznanimi o mogoči pomoči in postopkih ter ji po potrebi urediti namestitev na varni lokaciji.

5 RAZPRAVA

Namen magistrskega dela je bil, da preverim, ali se je položaj žensk, žrtev nasilja, s sprejetjem zakonodaje za zaščito žrtev nasilja v družini izboljšal, ali jim sodelovanje različnih ustanov in varnostni ukrepi pomagajo pri večji zaščiti in ali so žrtve dovolj seznanjene o mogoči pomoči, da se lahko čim prej odločijo spregovoriti o nasilju. Predvsem me je zanimalo, ali so ukrepi in pomoč različnih organov ter organizacij pri obravnavi nasilja v družini ter zaščiti žrtev nasilja v družini učinkoviti oziroma ali so potrebne spremembe v sistemu, da bo deloval bolje.

Z raziskavo sem potrdila hipoteze, da so ženske, žrtve nasilja v družini, še vedno premalo seznanjene o mogočih vrstah pomoči, ki jih nudijo posamezne ustanove, zato se za prijavo nasilja ne odločajo tako hitro; da medsebojno sodelovanje pristojnih ustanov izboljšuje kakovost pomoči žrtvi nasilja v družini in da na novo sprejeta zakonodaja, ki ureja zaščito žrtev nasilja v družini, s svojimi ukrepi dovolj pomaga pri zaščiti žrtev nasilja v družini, vendar je potrebno kontinuirano prilagajanje zakonodaje dejanskemu stanju oziroma potrebam žrtev nasilja v družini.

Še pred dvema desetletjema se v družbi ni govorilo o nasilju v družini niti se ga ni priznavalo kot resen družben pojav. Šele prve akcije nevladnih organizacij, ki delujejo na področju obravnave nasilja v družini, so opozorile na problematiko nasilja v družini in zahtevale takojšen pristop k reševanju tega pojava. Napredek na področju zaznave nasilja v družini je bilo zaznati šele z njihovimi aktivnostmi ter s sodelovanjem med centri za socialno delo in nevladnimi organizacijami, kar je bilo nadgrajeno še s sprejetjem Zakona o preprečevanju nasilja v družini (ZPND) leta 2008.

ZPND je prvi zakon, ki je opredelil pojav nasilja v družini in družinske člane, ki jih zakon šteje kot žrtve nasilja v družini. Pomembno je, da se nasilje v družini ne veže samo na določeno skupino žrtev in da se ne omejuje na ozko pojmovano družinsko okolje (Veselič, Matko 2014: 29). Kot izhaja iz raziskave, so ženske žrtve nasilja v družini ne glede na njihov stan; nasilje se dogaja tako v zakonski zvezi in zunajzakonski skupnosti ali samskim, ko so žrtve nasilja nekdanjega partnerja, otroka itn. Zato menim, da je treba opredelitev družinskih članov po ZPND zastaviti širše in jo vseskozi prilagajati dejanskemu stanju v družbi, saj živimo v času, ko se oblikujejo vedno nove oblike družinskega življenja.

Raziskava je potrdila, da je psihično nasilje najbolj razširjena oblika nasilja in da je pogosto povezana s fizičnim nasiljem. Ob začetku izvajanja nasilja povzročitelj s psihičnim nasiljem, ki ga izvaja nad žrtvijo, veča svojo moč in nadzor, kar se običajno stopnjuje naprej v različne oblike fizičnega nasilja, spolno nasilje ... Tudi K. Filipčič (2002: 94) opozarja, da so poleg vidnih posledic nasilja, kot so poškodbe, še pogostejše posledice, ki v okolici ne vzbudijo suma; gre za t. i. psihične učinke: povečana stopnja anksioznosti, depresije, strah, negotovost, izguba samozavesti ...

Ravno zato menim, da je treba vse oblike nasilja kazensko preganjati z enako resnostjo ter žrtvi ponuditi učinkovito pomoč in zaščito. To se je pokazalo ravno pri spremembi 135. člena KZ v letu 2012, ki govori o kaznivem dejanju grožnje; odgovornost za pregon je država naložila žrtvi. Kaznivo dejanje grožnja govori o ustrahovanju povzročitelja nasilja, ko žrtvi resno zagrozi, da bo napadel njeno življenje, telo, prostost ali uničil njeno premoženje velike vrednosti, ali pa, da bo ta dejanja storil zoper njeno bližnjo osebo, kar govori o hudem psihičnem nasilju nad žrtvijo. Ta je namreč morala pregon za to kaznivo dejanje začeti na zasebno tožbo in s tem sama sprožiti postopke na sodišču, prav tako pa tudi kriti vse stroške postopka. Ob taki zakonodajni odločitvi države in neukrepanju ustanov ob grožnjah povzročitelji nasilja dobijo sporočilo, da je njihovo ravnanje sprejemljivo, dovoljeno. Žrtve nasilja se v praksi zaradi različnih razlogov niso odločale za zasebne tožbe, pa čeprav je šlo za grožnje z ubojem. Lahko rečem, da država ni poskrbela za zaščito žrtev, ampak jih je prepustila samim sebi in s tem samo še podaljšala njihovo pot iz nasilja. Šele s spremembo 135. člena KZ v letu 2015 se je vrnilo stanje izpred leta 2012, in sicer se pregon za kaznivo dejanje grožnje ne začne več na zasebno tožbo, ampak na predlog, potem pa je naprej po uradni dolžnosti pregonljivo kaznivo dejanje. S tem se žrtev razbremeni odgovornosti za umik predloga, postopki pa tečejo naprej neodvisno od predloga.

Nasilje je proces, v katerem povzročitelj s svojim nadzorom postopno oži žrtvin življenjski prostor in hkrati širi svoj obseg zlorab. Posledica tega je vse manjša socialna mreža, ki jo ima žrtev, saj ji povzročitelj postopoma omejuje vse stike z drugimi ljudmi. Tudi raziskava je potrdila, da imajo žrtve nasilja, ko si iščejo pomoč in zaupno osebo, ki bi jim stala ob strani pred prijavo nasilja in po njej, zelo ozek krog oseb v svoji socialni mreži. To so predvsem njihovi ožji družinski člani, nekaj manj pa druge osebe, s katerimi imajo še stik (sosed, prijateljica, sorodnica ...). Zato je toliko pomembnejša dobra seznanjenost žrtve o

mogoči pomoči različnih služb. Ali je teh informacij dovolj v družbi in kaj lahko naredimo, da bodo te še dostopnejše ljudem, ki doživljajo nasilje v družini ali pa poznajo koga, ki je žrtev tega? Ali žrtve nasilja v družini ne prijavljajo, ker nimajo dovolj informacij? Ali je dovolj poudarjeno, katere pomoči ponuja katera služba? Ali je samo pomanjkanje informacij vzrok za tišino ali so še drugi razlogi? To vprašanje in še več vprašanj si postavljamo, ko želimo ugotoviti, zakaj žrtve ne prijavljajo nasilja. Poleg že znanih razlogov o molku in neprijavljanju nasilja (ekonomska odvisnost, strah pred povzročiteljem, čustvena navezanost, pritiski okolice ...) je dejstvo, da žrtev potrebuje veliko informacij in usmerjanje v organizacije, ki ji lahko ponudijo pomoč. Potrebuje občutek, da ji nekdo verjame, ji dvigne samozavest, da bo lažje vztrajala v vseh postopkih. Zaupanje v ustanove, da bo dobila pomoč in podporo, je zelo pomembno. ZPND s tem namenom omogoča žrtvi, da si izbere osebo, ki jo lahko spremlja v vseh postopkih, povezanih z nasiljem. V 7. členu omenjeni zakon to osebo poimenuje spremljevalec, čigar naloga je pomagati žrtvi pri zaščiti njene integritete v postopkih pred organi in organizacijami, pomaga ji pri iskanju rešitev in ji je v psihično oporo. V praksi to nalogo v veliki meri opravljajo svetovalke v NVO, ki se srečujejo predvsem na sodiščih z nerazumevanjem njihove vloge, npr. ne dobijo dovoljenja za spremljanje žrtve na sodnih obravnavah, zato bo treba o tej pravici žrtve še več govoriti in ozaveščati strokovnjake različnih služb. Spremlstvo se je po izkušnjah NVO pokazalo za koristno pri opolnomočenju žrtve nasilja, povečanju občutka varnosti in pri preprečevanju sekundarne viktimizacije. Spremljevalec je eden izmed mogočih načinov seznanjanja žrtve nasilja, predvsem takrat, ko se ta znajde v različnih postopkih na sodišču.

Raziskava je pokazala, da so ustrezne informacije, ki jih ima žrtev ali njena socialna mreža, zelo pomembne, ko se žrtev odloča, kdaj in komu bo prijavila nasilje. Rezultati kažejo, da se za prijavo odločijo zelo pozno, ko nasilje traja že dlje časa in so prisotne že resne grožnje z ubojem ali s poškodovanjem žrtve. Informacije, ki so jih imele pred prijavo nasilja, so bile predvsem splošne; vedele so, na katere ustanove se lahko obrnejo po pomoč, nekoliko manj pa so vedele, katere vrste pomoči jim te službe lahko zagotovijo. Po podani prijavi in v postopkih, ki so sledili na policiji in CSD, so prejele veliko informacij o mogoči pomoči, varnih namestitvah, o postopkih glede nadaljnje zaščite, ki jih lahko sprožijo na sodišču, itn., zato so jim bile zelo dobrodošle zloženke, v katerih so bile te informacije tudi zapisane. Ob tem se sprašujem, ali bi se žrtve prej odločale o prijavi, če bi natančneje vedele, kako vse jim lahko službe pomagajo in kakšni postopki jih čakajo po

podaji prijave. Menim, da gre pri prijavljanju tudi za težavo v pričakovanjih žrtve, da se bo po prijavi vse hitro uredilo, potem pa se zave, da jo čakajo še dolgotrajni sodni postopki (kazenski, razveza ...) in težave pri ureditvi samostojnega življenja (neurejeno stanovanjsko varstvo, umik v drug kraj, kar jo umakne tudi od njene socialne mreže ...).

Prijavljanje nasilja v družini kot dolžnost organov in organizacij ter nevladnih organizacij je določena v 6. členu ZPND, ki pravi, da so ti, ko pri svojem delu izvedo za okoliščine, na podlagi katerih je mogoče sklepati, da se izvaja nasilje, dolžni o tem takoj obvestiti CSD, razen če ne gre za sum storitve kaznivega dejanja, ki se preganja po uradni dolžnosti. Še bolj obvezujoče je prijavljanje, ko gre za otroke, žrtve nasilja, v družini, v kateri se ta dolžnost razširi na vsakogar, še zlasti pa so dolžni nasilje nad otrokom prijaviti strokovni delavci v zdravstvu, VIZ in vzgojno-varstvenih zavodih, ne glede na določbe o varovanju poklicne skrivnosti, in sicer o tem obvestijo CSD ali policijo.

Tako kot so povedale anketiranke, je tudi dejansko v praksi dela na CSD, da žrtve nasilje prijavljajo večinoma policiji, ta pa potem posreduje informacijo CSD ali zunaj poslovnega časa obvešča regijsko interventno službo CSD, ki takoj stopi v stik z žrtvijo in začne postopke zaščite. Tudi obveščanje o zaznavi nasilja v družini med službami ima zakonsko podlago v ZPND, in sicer v 10. členu, v katerem sta poleg medsebojnega obveščanja določena tudi zagotavljanje medsebojne pomoči in prednostna obravnava primerov nasilja v družini.

Od sprejetja ZPND naprej je opazen napredek pri sodelovanju služb, pri čemer imamo veliko vlogo tudi regijske koordinatorice za obravnavo nasilja v družini, saj sta naši nalogi spodbujanje in krepitev medinstitucionalnega sodelovanja pri zaščiti žrtev nasilja v družini. V Sloveniji nas je dvanajst koordinatoric in pokrivamo vsaka svojo regijo, v katero je zajetih več CSD. Poleg naloge zagotavljanja strokovne podpore delavcem na CSD v regiji pri obravnavi primerov nasilja v družini, razvijanja protokolov sodelovanja med organi in organizacijami ter NVO je ena pomembnejših nalog tudi vodenje regijske interventne službe (RIS), ki po mojem mnenju opravlja eno pomembnejših nalog pri zagotavljanju hitre in učinkovite pomoči žrtvam nasilja v družini. RIS posreduje v vseh nujnih primerih obravnave nasilja v družini ter ogroženosti mladoletnih otrok in oseb, ki jim je odvzeta poslovna sposobnost ali podaljšana roditeljska pravica, ali če gre za starejšo osebo brez svojcev in se znajde v hudi stiski, na podlagi obvestila policije. Največkrat se RIS v praksi

vključuje ob nasilju v družini, ko policija povzročitelju nasilja izreče ukrep prepovedi približevanja, hkrati pa se žrtvi zagotovi pomoč tudi na CSD. Z vsako žrtvijo se opravi pogovor (na policijski postaji ali po telefonu – glede na oceno situacije), skupaj z njo se oceni njeno trenutno varnost in uredi glede namestitve žrtve v varno okolje, če je to potrebno. Zelo pomembno se mi zdi, da žrtev dobi pomoč in informacije o mogoči pomoči ter seznanitev s postopki, in sicer takoj ob intervenciji policije, saj je takrat najranljivejša in potrebuje spodbuden pogovor, občutek skrbi zanj in pomoč pri urejanju zadev, ki jih takrat sama ne zmore opraviti (npr. klic v krizni center za žrtve nasilja glede možnosti namestitve, zagotovitev prevoza ...). Poleg tega v vsakoletnih poročilih o delu RIS opažam, da je skoraj v osemdesetih odstotkih vseh primerov nasilja v družini, v kateri je bil izrečen ukrep prepovedi približevanja, obvestilo prejela ravno RIS. To je razumljivo, saj se dogodki nasilja običajno zgodijo v nočnih urah ali ob koncih tedna, s čimer delovanje RIS omogoča žrtvam nasilja, da se jim takoj pomaga, pozneje, med delavnikom CSD, pa se pomoč še nadaljuje.

O pozitivnih učinkih sodelovanja različnih služb pri zagotavljanju pomoči in zaščite žrtvi nasilja so spregovorile tudi anketiranke, ki so dobro ocenile postopke in odnos zaposlenih do njih v različnih ustanovah. Kljub strahu, da jim ne bodo verjeli ali da se jim ne bo zdelo dovolj resno, da bi ukrepali zoper povzročitelja, so dobile dobre izkušnje. Prav tako jim je v pomoč oblikovanje načrta pomoči na CSD, kjer so aktivno vključene in imajo možnost, da ves čas obravnave ocenjujejo svojo ogroženost glede na odzive povzročitelja in posledično preoblikujejo načrt pomoči z namenom povečanja njihove varnosti. Velik prispevek k učinkovitejši in hitrejši pomoči imajo tudi MDT, kjer poleg žrtve pri pripravi načrta pomoči sodeluje več strokovnjakov iz različnih služb. Zakonsko je to urejeno v ZPND, ki določa obvezno sodelovanje organov in organizacij ter NVO prek medsebojnega obveščanja in posredovanja podatkov centrom za socialno delo ter z ustanovitvijo multidisciplinarnih timov. Tak koordiniran pristop vseh sodelujočih izboljšuje kakovost pomoči žrtvi nasilja v družini, kar se je potrdilo tudi v raziskavi. Anketiranke so povedale, da so na MDT dobile veliko konkretnih informacij, kam se lahko takoj obrnejo po pomoč, katere postopke morajo sprožiti, kako se bo postopalo naprej, če bo prišlo do kršitve ukrepa povzročitelja nasilja ... vse to jim je pomagalo pri večjem občutku varnosti in je predstavljalo spodbudo, da še naprej vztrajajo v postopkih. Tudi za strokovne delavce posameznih ustanov ima medsebojno sodelovanje pozitivne učinke, saj se uskladijo njihove naloge, izmenjava informacij omogoči enoten pogled na situacijo žrtve, odziv na

obvestilo o nasilju v družini je hiter, prav tako se oblikuje enoten strokoven pogled na položaj žrtve, da se ji verjame in odgovornost za nasilje pripiše tistemu, ki nasilje izvaja. S tem se poveča zaupanje žrtve v sistem pomoči, pomoč ustanov in navsezadnje v državo.

V praksi lahko rečem, da se je medinstitucionalno sodelovanje močno izboljšalo s sprejetjem ZPND in z določitvijo koordinacijske vloge medinstitucionalnega sodelovanja CSD, tudi prek obravnave primera nasilja v družini na MDT. Vloga, sestava in način dela MDT so opredeljeni v Pravilniku o sodelovanju organov ter o delovanju centrov za socialno delo, multidisciplinarnih timov in regijskih služb pri obravnavi nasilja v družini. Pomembna dolžnost vabljenih organov je, da se odzovejo na vabilo k sodelovanju na timu in da določijo svojega predstavnika, ki bo član tima. Ravno v tem delu je v praksi še vedno zaznati težave, ki jih bo treba še z večjo resnostjo odpraviti in zagotoviti prisotnost vseh ustanov (predvsem zdravstva) na timu, saj je cilj zagotoviti čim učinkovitejšo pomoč žrtvi nasilja v družini pa tudi omogočiti programe pomoči za povzročitelje nasilja, pri čemer je predhodno potrebna poglobljena zdravstvena obravnava zaradi težav z odvisnostmi oziroma psihiatričnih diagnoz.

V zadnjem desetletju je Slovenija naredila velik korak naprej pri zaščiti in pomoči žrtvam nasilja v družini, tudi s sprejetjem ustrezne zakonodaje. Pomembni zakoni, ki urejajo možnost zaščite žrtve nasilja v družini z ukrepi, so: ZPND (ukrepi za zagotovitev varnosti žrtve) in ukrepi prepovedi približevanja po Zakonu o kazenskem postopku (ZKP) ter Zakonu o nalogah in pooblastilih policije (ZNPPol). KZ je opredelil samostojno kaznivo dejanje nasilje v družini. Pozitivne spremembe se opazajo tudi v drugih zakonih, ki upoštevajo položaj žrtve nasilja v družini in ji na svoj način pomagajo pri izboljšanju položaja (npr. Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev, področje uveljavljanja pravic iz javnih sredstev, npr. denarna socialna pomoč, otroški dodatek ...), ki je v vlogi omogočil, da se navede, da je nekdo žrtev nasilja v družini in brez dohodkov, kar se upošteva pri upravičenosti do denarne pomoči z naslednjim mesecem, to se upošteva za tri mesece pri vseh pravicah, za nadaljnjo upravičenost do denarne pomoči pa mora žrtev izkazati zanimanje, da bo spremenila svoj položaj in si urejala samostojno življenje (npr. s sprožitvijo razveze). Lahko rečem, da imamo podlago v zakonodaji, da z ukrepi zaščitimo žrtev nasilja v družini, da bi še izboljšali položaj žrtve nasilja, pa ne smemo obstati na mestu, ampak se moramo prilagajati problemom, kot jih doživljajo žrtve, in jim s tem omogočiti hitrejši izstop iz nasilnega odnosa. Odgovornost vseh nas, ki delamo z žrtvami nasilja, je, da še naprej aktivno iščemo rešitve za učinkovitejšo pomoč žrtvam nasilja ter

jim zagotovimo pogoje za varno življenje. Potrebne bodo spremembe tudi v medijskem poročanju o pojavu nasilja v družini z namenom večjega ozaveščanja javnosti, poleg tega pa vsebine naravnati v smeri, da krivdo za nasilje prepišejo povzročitelju nasilja in hkrati seznanijo žrtve nasilja v družini o mogoči pomoči različnih služb. Žrtve imajo pravico do zaščite in pomoči.

6 SKLEPI

Sklepi raziskave so naslednji:

- Od šestih anketirank štiri živijo s partnerjem v zunajzakonski skupnosti; ena je poročena, ena pa je razvezana in je do nje nasilen polnoleten sin.
- Dve anketiranki imata končano OŠ, štiri pa so pridobile poklic in imata srednješolsko izobrazbo.
- Ena izmed anketirank je invalidsko upokojena in prejema pokojnino, preostale so brez zaposlitve, ena je na porodniškem dopustu, ena dela na kmetiji, tri pa so prijavljene na zavodu za zaposlovanje in so prejemnice denarne socialne pomoči.
- Vse anketiranke so povedale, da so bile na začetku zveze s partnerjem deležne psihičnega nasilja, to pa se je nato stopnjevalo tudi v fizično nasilje. Dve izmed njih sta bili tudi žrtvi ekonomskega nasilja, saj sta bili izsiljevani, da izročita svoj denar povzročitelju nasilja.
- Le ena anketiranka se je odločila, da je zaradi poškodb poiskala pomoč pri zdravniku. Druge niso šle nikoli k zdravniku zaradi poškodb.
- Pet anketirank je odgovorilo, da niso zdravniku nikoli povedale o nasilju, katerega žrtev so, le ena mu je povedala.
- Pet anketirank je imelo socialno mrežo ožjih družinskih članov pred podajo prijave nasilja. Ena ni imela nikogar v svoji socialni mreži, ki bi ji bil pripravljen pomagati.
- Anketiranke so povedale, da je bil njihov prvi odziv na nasilje, da so bile tiho in se trudile, da ne bi sprožile še hujšega nasilja.
- Vse anketiranke so povedale, da so se kdaj zbale za svoje življenje, predvsem takrat, ko jim je povzročitelj nasilja začel groziti z ubojem, da bo uporabil orožje, in takrat, ko je bil močno pod vplivom alkohola.
- Pet izmed šestih jih je povedalo, da so že večkrat razmišljale o prijavi nasilja in odhodu, vendar tega niso storile zaradi različnih razlogov.
- Večina jih je imela splošne informacije o mogoči pomoči na CSD, policiji in prek NVO.
- Ena ni imela nobene informacije o mogoči pomoči različnih služb.
- Vse anketiranke so podale prijavo na policiji, in sicer ob nasilnem dogodku, ko jim je povzročitelj zagrozil, da jih bo ubil, vrgel čez balkon, jih poškodoval, pretepal v alkoholiziranem stanju ...

- Večina jih je povedala, da je bil njihov največji strah, da jim ne bodo verjeli in jih resno vzeli ter da ne bodo nič ukrepali po podaji prijave.
- Le ena anketiranka je odgovorila, da ni imela nikogar, ki bi ji stal ob strani po podaji prijave, vse druge pa so navedle, da so imele podporo svojih ožjih družinskih članov.
- Vse anketiranke so imele dobre izkušnje z ustanovami, ki so se vključile v pomoč, saj so dobile občutek, da se jim verjame; njihov pristop so ocenile kot korekten, hiter, prijazen, spodbuden, znali so jih pomiriti in dati podporo.
- Vse anketiranke so dobile občutek, da so jih zaposleni v ustanovah poslušali in jim verjeli.
- Vse anketiranke so poročale, da so dobile veliko informacij o tem, kako lahko povečajo svojo varnost, in možnosti, ki jih imajo posamezne ustanove, da ji pomagajo.
- Štiri anketiranke so povedale, da je bil na CSD sklican MDT z namenom oblikovanja načrta pomoči zanje.
- Pri dveh anketirankah ni bil sklican MDT in je žrtev dobila pomoč socialne delavke na CSD.
- Samo dve sta se odločili, da sta se po podani prijavi nasilja vključili v svetovalno obravnavo pri eni izmed nevladnih organizacij, ki nudijo pomoč žrtvam nasilja.
- Vse anketiranke so povedale, da je policija po njihovi podaji prijave nasilja ukrepala tako, da so povzročitelju nasilja izrekli ukrep prepovedi približevanja žrtvi; enega so pridržali in ga privedli k preiskovalni sodnici, ki je odločala o nadaljnjih ukrepih zoper njega.
- Vse so poročale, da jim je ukrep prepovedi približevanja povzročitelju nasilja omogočil trenutno varnost in čas, da so v miru, brez strahu, razmislile in si pridobile informacije o nadaljnjih korakih za varno življenje.
- Vse anketiranke so poročale o olajšanju, ko so končno zmogle in podale prijavo o nasilju.
- Anketiranke so povedale, da so se zaradi dobrega odziva služb, ki so jim dale občutek, da jih bodo zaščitili, pomirile, lažje pa so tudi razmislile o korakih naprej.

7 PREDLOGI

Iz dobljenih ugotovitev in sklepov raziskave lahko načrtujemo izboljšave dela z žrtvami nasilja v družini, in sicer lahko rešitve iščemo na več ravneh: pri delu z žrtvami nasilja v družini in tudi v spremembi oz. dopolnitvi obstoječe zakonodaje, ki zagotavlja zaščito žrtvi. Poiskati in razvijati bo treba take storitve, kot jih žrtve dejansko potrebujejo, in jim zagotoviti začetno finančno podporo za samostojno življenje. Predvsem pa je treba delati na soustvarjanju rešitev skupaj z žrtvijo, ki najbolje pozna svoje zmožnosti zaščite in najbolje oceni dejavnike tveganja povzročitelja.

Predlogi za povečanje zaščite žrtev nasilja v družini:

- Prednostni in hitri postopki na sodišču, ko gre za nasilje v družini (npr. razveza).
- Specializirani oddelek sodišča za področje nasilja v družini.
- Hitrejši postopki za pridobitev brezplačne pravne pomoči žrtvi nasilja v družini in ukinitev plačila sodnih taks za žrtve.
- Zaslišanje oziroma sodna obravnava žrtev nasilja v družini brez navzočnosti povzročitelja nasilja (uporaba videokonferenčnih tehnik).
- Podaljšanje ukrepa prepovedi približevanja, ki ga izreče policija na podlagi ZNPPol, na 15 dni (več časa, da si žrtev poišče pomoč in sproži ustrezne postopke za zagotovitev dolgoročne varnosti).
- Dopolnitev ZPND v delu izreka varnostnih ukrepov prepovedi približevanja (po 19. členu), in sicer v smislu, da je sodišče dolžno o izreku obvestiti tudi CSD in policijo, ta pa naj ima nalogo nadzora kršitev ukrepa.
- Če sodišče izreče ukrep po 19. členu ZPND (prepoved približevanja), predlagam, da sodišče povzročitelja nasilja vedno napoti tudi v ustrezne izobraževalne, psihosocialne in v zdravstvene programe, ki jih izvajajo organi in organizacije ter nevladne organizacije.
- Dopolnitev ZPND v delu družinskih članov, in sicer se doda še osebe, ki so v partnerskem razmerju, ne glede na to, ali živijo v skupnem gospodinjstvu.
- Sprememba ZPND v delu, ki govori o nalogah CSD ter daje samo možnost napotitve (»lahko«) povzročitelja nasilja v programe pomoči, v obvezujočo napotitev (»obvezno«).
- Hiter postopek na sodišču o odločanju glede preživnine za družinske člane, ki so žrtve nasilja v družini in so brez dohodkov, že ob podaji tožbe za razvezo zakonske

zveze oziroma ureditvi starševskih razmerij po razpadu zunajzakonske zveze (po ZZZDR).

- Prednostni sprejem otroka v vrtec, da si žrtev lažje poišče zaposlitev.
- Ureditev položaja tujk, žrtev nasilja, ureditev pravic prebivanja, zavarovanja, odobritev denarne pomoči, brezplačne pravne pomoči, pomoč pri razumevanju jezika in obveščanju o pravicah izhajajočih iz zakonodaje.
- Medijsko naravnane vsebine naj bodo take, da krivdo za nasilje prepišejo povzročitelju nasilja in hkrati seznanijo žrtve nasilja v družini o mogoči pomoči različnih služb, ozaveščanje javnosti o problematiki nasilja v družini.
- Več informacij v pisni obliki (zloženke s telefonskimi številkami).
- Plakati po šolah, zdravstvenih domovih, bolnišnicah, trgovinah, frizerskih salonih ... o problemu nasilja v družini in z informacijami, na koga se lahko obrnejo.
- Povečati število različnih akcij v lokalni skupnosti z namenom ozaveščanja o nasilju v družini, spodbujanja prostovoljstva, sosedске pomoči ...
- Več preventivnega dela na področju nasilja v družini, in sicer že od vrtca naprej, npr. kako rešujemo konflikte.
- Ustanovitev »varnih točk« za odrasle žrtve nasilja v družini, na katerih takoj dobijo informacije o pomoči.
- Možnost, da ima NVO na voljo stanovanja, ki jih dajo v najem žrtvam nasilja, s katerimi delajo v postopku svetovanja in bi potrebovale nastanitev tudi po prenehanju krizne namestitve, npr. za dobo enega leta brez najemnine, ki naj jo krije država.
- Obvezen umik povzročitelja nasilja od doma, ko gre za izrek ukrepa prepovedi približevanja, tudi če se žrtev nasilja odloči za začasni umik na varno lokacijo.
- Več podpore in varnosti tudi za socialno mrežo, ki je žrtvi v oporo (možnost sodelovanja pri podaji prijave, več informacij o postopkih ustanov ...).
- Skupna izobraževanja različnih služb, predvsem v sodelovanju z NVO.
- Večji poudarek na stalnem kontinuiranem izobraževanju vseh, ki delajo z žrtvami nasilja in povzročitelji nasilja v družini.
- Timska obravnava vseh primerov nasilja v družini na CSD in sodelovanje z žrtvijo nasilja v smeri soustvarjanja rešitev za njeno varnost.
- Več terenskega dela strokovnih delavcev CSD in možnost razvijanja različnih oblik pomoči, ki izhajajo iz dejanskih potreb žrtev nasilja.

- Več zaposlitev socialnih delavcev na CSD, ki bodo delali na preventivnih programih.
- Delo NVO razširiti tudi v manjše kraje, da niso programi pomoči žrtvi nasilja ali povzročitelju nasilja skoncentrirani le v večjih mestih ... večja dostopnost do pomoči – večja vključenost.
- Redno financiranje programov pomoči NVO za delovanje in razvijanje novih oblik pomoči.
- Ob nasilju v družini ne bi smelo biti poravnava na sodišču, mediacij med žrtvijo in povzročiteljem.
- Povečati vlogo patronažne službe na terenu ... faza prepoznavanja nasilja, obveščanja pristojnih služb.
- Obveza zdravstvu, da organizira in vodi programe dela s povzročitelji nasilja, ki potrebujejo poglobljene zdravstvene obravnave zaradi odvisnosti, alkoholizma, psihiatričnih diagnoz, in sicer preden se jih potem napoti še v programe socialnih veščin pri spreminjanju nasilnega vedenja.
- Ustanovitev Centra za pomoč žrtvam nasilja v družini v vsaki regiji, vključenost različnih strokovnjakov (policisti, socialni delavci, psihologi, pravniki, tožilci) na enem mestu z nalogo takojšnje pomoči žrtvi nasilja v družini.
- Predlagam razširjeno raziskavo o preventivnem delu na področju dela z žrtvami nasilja v družini, kakšno vlogo ima preventiva pri zmanjševanju nasilja v družini, kdo to počne zdaj v Sloveniji in na kak način.

Ob koncu pa še nekaj sporočil anketirank žrtvam nasilja, ki še razmišljajo o prijavi nasilja in odhodu:

»Ne čakajte, da vas ali otroka poškoduje. Povejte, zaupajte se komu, ki bo šel z vami prijaviti nasilje.«

»Vem, da je hudo sprejeti resnico, da si žrtev nasilja s strani osebe, ki jo imaš rad, vendar moraš nekaj ukreniti, če te je nenehno strah, kaj bo jutri.«

»Nisem verjela, da mi bo kdo pomagal, vse sem poskušala urediti sama, ampak to ne gre – poiščite si pomoč!«

»Dobro je imeti podporo nekoga, ki te porine naprej, saj ni vredno, da trpiš in si tiho, ker ne bo nič bolje ... tudi če nimaš denarja, pojdi, še posebej zaradi otrok.«

»Vem, da biti tiho pomeni sam trpeti, zato je potrebno prijaviti nasilje čim hitreje, ko se začne ... če nihče ne ve, nihče ne more pomagati.«

»Zberi pogum in naredi prvi korak ... naslednji bodo lažji!«

8 LITERATURA IN VIRI

1. Anderluh, M., Breclj - Kobe, M., Cvetežar I. Š., Gregorič Kumperščak, H., Kocmur, M., Lokovšek, N., Mihevc Ponikvar, B., Mlakar, J., Rus Makovec, M., Širaj Mažgon, K.; uredniki Zupančič, A., Mihevc Ponikvar, B., Cvetežar, I. Š., Rus Makovec, M. (2015). *Strokovne smernice za obravnavo nasilja v družini pri izvajanju zdravstvene dejavnosti*. Ljubljana: Ministrstvo za zdravje.
2. Aničić, K., Lešnik Mugnaioni, D., Plaz, M., Vanček, N., Vernik Dobnikar, T., Veselič, Š., Zabukovec Kerin, K. (2002). *Nasilje, nenasilje*: priročnik za učiteljice, učitelje, svetovalne službe in vodstva šol. Ljubljana: i2.
3. Bass, E., Davis, L. (1998). *Pogum za okrevanje: Priročnik za ženske, ki so preživele spolno zlorabo v otroštvu*. Ljubljana: Liberalna akademija, Visoka šola za socialno delo.
4. Bašič, K. (2003). Nasilje nad ženskami. *Revija Policija*, 2 (XIII), 186–188.
5. Bauman, Z. (2002). *Tekoča moderna*. Ljubljana: Založba/*cf.
6. Beck, U., Beck - Gernsheim, E. (2006). *Popolnoma normalni kaos ljubezni*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
7. Beck, U. (2001). *Družba tveganja: na poti v neko drugo moderno*. Ljubljana: Krtina.
8. Berkowitz, L. (1993). *Aggression: Its Causes, Consequenses and Control*. Philadelphia: Temple University Press.
9. Bezenšek Lalić, O. (2009). *Odzivanje socialnih delavk in delavcev na nasilje v družini*, Ljubljana: Društvo SOS-telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja.
10. Caselli, G. (1988). *Življenje skozi stoletja*. Ljubljana: Domus.
11. Čačinovič Vogrinčič, G. (2006). *Socialno delo z družino*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
12. Čačinovič Vogrinčič, G. (2003). Jezik socialnega dela. *Socialno delo*, 42/4–5: 199–203.
13. Čačinovič Vogrinčič, G. (1998). *Psihologija družine*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
14. Dekleva, B. (2002). Mladi v urbanem okolju in nasilje. V: Gorazd Meško (ur.), *Vizije slovenske kriminologije*. Ljubljana: VPVŠ. 153–162.

15. Dobnikar, M. (2001). *SOS-telefon: za ženske in otroke – žrtve nasilja. Priročnik za svetovalno delo z ženskami in otroki, ki so doživeli nasilje*. Ljubljana: Društvo SOS telefon.
16. Dobnikar, M., in Veselič, Š. (ur.) (2000). *Moč/Nemoč stanovalk in svetovalk v zatočiščih. Zbornik besedil s strokovnega posveta v okviru akcije »Kaj ti je, deklica?«*. Ljubljana.
17. Dodge, K. A., Bates, J. E., Petit, G. S. (1990). Mechanisms in the Cycle of Violence. *Science*, 250, 1678–1683.
18. Ent, D. W. van der, Evers, Th. D., Komduur, K. [prevedli Meden, D., Lorena Božac Deležan, L., Abutovič, R.]. (2001). *Nasilje nad ženskami – odgovornost policije*, Ljubljana: Ženska svetovalnica.
19. Filipčič, K. (2000). Kazenskopravno obravnavanje nasilja v družini – v čigavem interesu? *Zbornik znanstvenih razprav*, 60/1: 79–96. Ljubljana: Pravna fakulteta.
20. Filipčič, K. (2002). *Nasilje v družini*. Ljubljana: Bonex založba.
21. Filipčič, K. (2014). V: Veselič, Š., Horvat, D., Plaz, M. (ur.) (2014). *Priročnik za delo z ženskami in otroki z izkušnjo nasilja*. Ljubljana: Društvo SOS-telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja. 157–174.
22. Giddens, A. (2000). *Preobrazba intimnosti: spolnost, ljubezen in erotika v sodobnih družbah*. Ljubljana: Založba/*cf.
23. Haralambos, M., Holborn, M. (1999). *Sociologija, Teme in pogledi*. Ljubljana: DZS.
24. Hrovat Svetičič, T., Horvat, D., Hrovatič, D., Premzl, F. (2010). V: *Kaljenje, bilten SCSD. Strokovna izhodišča za delo z odraslimi žrtvami in povzročitelji nasilja v družini za strokovne delavce CSD*, V/2010: 39–95.
25. Jogan, M. (1990). *Družbena konstrukcija hierarhije med spoloma*. Ljubljana: Fakulteta za sociologijo, politične vede in novinarstvo.
26. Jogan, M. (2001). *Seksizem v vsakdanjem življenju*. Ljubljana: Fakulteta za sociologijo, politične vede in novinarstvo.
27. Kaljenje, bilten Skupnosti Centrov za socialno delo Slovenije (2010). Ljubljana: V/10.
28. Kanduč, Z. (1997). Nekaj pripomb v zvezi z domnevno krizo družine. *Socialno delo*, 36/4: 275–287.
29. Kanduč, Z. (2007). *Kriminologija: (stran) poti vede o (stran) poteh*. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti. Druga izdaja.

30. Kanduč, Z. (2003). *Onkraj zločina in kazni*. Ljubljana: Knjižna zbirka Koda, Študentska založba.
31. Kanduč, Z. (2002). Žrtve, viktimizacije in viktimološke perspektive v optiki tranzicije iz moderne v po(zno)moderno družbo. V: Kanduč, Z. (ur.): *Žrtve, viktimizacije in viktimološke perspektive*. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti, 125–245.
32. Kline, M. (2014). V: Veselič, Š., Horvat, D., Plaz, M. (ur.) (2014). *Priročnik za delo z ženskami in otroki z izkušnjo nasilja*. Ljubljana: Društvo SOS-telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja. 199–204.
33. Kompan Erzar, L. K. (2004). *Skrita moč družine*. Ljubljana: Založba Brat Francišek.
34. Kozmik, V., Dobnikar, M. (1999). *Dosje: nasilje nad ženskami*. Ljubljana: Urad za žensko politiko.
35. Kristančič, A. (2002). *Socializacija agresije*. Ljubljana: AA Inscerco.
36. Lamovec Rojnik, T. (1978). *Agresivnost*. Ljubljana: DDU Univerzum.
37. Leskošek, V. (2000). Pomembnost medinstitucionalnega sodelovanja pri obravnavi spolnih obravnav. *Socialno delo*, 93/3: 191–205.
38. Leskošek, V. (1996). V: Bezenšek Lalič, O. (2009). *Odzivanje socialnih delavk in delavcev na nasilje v družini*, Ljubljana: Društvo SOS-telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja.
39. Lukas, E. (1993). *Družina in smisel*. Celje: Mohorjeva družba.
40. Lussi, P. (1990). Sistemski nauk o socialnem delu. *Socialno delo*, 29/1–3: 81–94.
41. Mesec, B. (2007). *Metodologija raziskovanja v socialnem delu II*. Študijsko gradivo. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
42. Mesec, B. (1998). *Uvod v kvalitativno raziskovanje v socialnem delu*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
43. Meško, G. (1998). Strategije preprečevanja kriminalitete v zahodnem svetu. *Socialna pedagogika*, 2/4: 37–55.
44. Milek Ogrinc, M. (2014). V: Veselič, Š., Horvat, D., Plaz, M. (ur.) (2014). *Priročnik za delo z ženskami in otroki z izkušnjo nasilja*. Ljubljana: Društvo SOS-telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja. 175–189.
45. Miller, A. (1992). *Drama je biti otrok*. Ljubljana: Založba Tangram.

46. Miklič, N. (2014). V: Veselič, Š., Horvat, D., Plaz, M. (ur.) (2014). *Priročnik za delo z ženskami in otroki z izkušnjo nasilja*. Ljubljana: Društvo SOS-telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja. 190–198.
47. Muršič, M. (2004). Nasilno vedenje v medosebnih odnosih – emocionalni vidik. V: Meško, G. (ur.): *Preprečevanje kriminalitete – teorija, praksa in dileme*. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti. 429–441.
48. Nastran Ule, M. (1993). *Psihologija vsakdanjega življenja*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
49. Obrán, N. (2014). *Nasilje nad ženskami: prav(n)e poti v varno življenje žensk in otrok: praktični vodik po sodnih in upravnih postopkih*. Ljubljana: Društvo za nenasilno komunikacijo.
50. Payne, M. (2001). V: Bezenšek Lalič, O. (2009). *Odzivanje socialnih delavk in delavcev na nasilje v družini*. Ljubljana: Društvo SOS-telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja.
51. Pečar, J. (1984). Žrtve nasilja med zakonci. Ljubljana: *Teorija in praksa*, 21/9: 912–928.
52. Petrovec, D. (2003). *Mediji in nasilje: obseg in vpliv nasilja v medijih v Sloveniji*. Ljubljana: Mirovni inštitut, Zbirka Mediawatch.
53. Petrovec, D. (2005). *Kult žrtve*. Zbirka Pravna praksa, 2. Ljubljana: GV založba.
54. Plaz, M. (1999). *Nasilje nad žensko v družini, partnerskih in sorodstvenih zvezah*. diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
55. Plaz, M. (2014). V: Veselič, Š., Horvat, D., Plaz, M. (ur.) (2014). *Priročnik za delo z ženskami in otroki z izkušnjo nasilja*. Ljubljana: Društvo SOS-telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja. 73–91.
56. Priročnik Modena Group on Stalking (2008). *Usposabljanje za strokovnjake, ki se pri svojem delu srečujejo z žrtvami zalezovanja*. Ljubljana: v organizaciji Fakultete za varnostne vede Univerze v Mariboru.
57. Rener, T. (1995). Ideologija krize. V: Rener, T., Potočnik, V., Kozmik, V., *Družine različne enakopravne*. Ljubljana: Vitrum, 15–23.
58. Rener, T., Sedmak, M., Švab, A., Urek, M. (2006). *Družine in družinsko življenje v Sloveniji*. Koper: Založba Annales, 13–26.
59. Rus Makovec, M. (2003). *Zloraba moči in duševne motnje ter poti iz stiske*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

60. Rustja, E. (2014). V: Veselič, Š., Horvat, D., Plaz, M. (ur.) (2014). *Priročnik za delo z ženskami in otroki z izkušnjo nasilja*. Ljubljana: Društvo SOS-telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja. 235–241.
61. Ryan, C., Jetha, C. (2013). *Seks ob zori. Predzgodovinski izvori moderne spolnosti*. Ljubljana: Modrijan.
62. Satir, V., Čaćinovič Vogrinčič, G. (1995). *Družina za naš čas*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
63. Selinšek, L. (2010). *Kazenskopравни odziv na nasilje v družini – nekaj odprtih vprašanj*. V A. Dvoršak in L. Selinšek, *Nasilje v družini: kazensko pravni, kriminalistični in kriminološki problem*. Univerza v Mariboru: Fakulteta za varnostne vede in Pravna fakulteta, 7–18.
64. Saleebey, D. (1992). *The Strength Perspective in Social Work Practice*. New York, London: Longman.
65. Sieder, R. (1998). *Socialna zgodovina družine*. Ljubljana: Studia humanitatis.
66. Skynner, R., Cleese, J. (1994). *Družine in kako v njih preživeti*. Ljubljana: Tangram.
67. *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. SSKJ 2 (2014). Druga, dopolnjena in deloma prenovljena izdaja. Ljubljana: Cankarjeva založba.
68. Šadl, Z. (2002). Emocionalno delo in intimni odnosi v pozni modernosti. *Družboslovne razprave*. 18/39: 59–71.
69. Švab, A. (2001). *Družina: od modernosti k postmodernosti*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
70. Urek, M. (1997). Od feministične socialne akcije k feminističnemu socialnemu delu. Ljubljana. *Socialno delo*, 36/5–6: 383–397.
71. Urek, M. (2005). Skrite zgodbe: ženske, hendikep in nasilje v družini. *Socialno delo*, 44/1–2: 73–79.
72. Urek, M. (2005a). Lezbične in gejevske družine v Sloveniji. Implikacije CSD. V: *Družboslovne razprave*. 1/49–50: 155–174.
73. Urek, M. (2009). V: Bezenšek Lalić, O. (2009). *Odzivanje socialnih delavk in delavcev na nasilje v družini*, Ljubljana: Društvo SOS-telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja.
74. Veselič, Š., Horvat, D., Plaz, M. (ur.). (2014). *Priročnik za delo z ženskami in otroki z izkušnjo nasilja*. Ljubljana: Društvo SOS-telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja.

75. Veselič, Š. Matko, K. (2014). *Analiza usklajenosti nacionalnih standardov, zakonodaje in javnih politik s Konvencijo Sveta Evrope o preprečevanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter o boju proti njima*. Ljubljana: Društvo SOS-telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja.
76. Veselič, Š (ur.) (2007). *Nasilje! Kaj lahko storim?*. Ljubljana: Društvo za nenasilno komunikacijo.
77. Zaviršek, D. (1994). *Ženske in duševno zdravje. O novih kulturah skrbi*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
78. Zaviršek, D. (1997). Diskurzi o nasilju in pomoči. *Socialno delo*, 36/5–6: 329–345.
79. Zaviršek, D. (2000). *Hendikep kot kulturna travma*. Ljubljana: *cf.
80. Žorž, B. (1997). *Stiska je lahko tudi izziv*. Nova Gorica: Educa.

Zakoni in drugi dokumenti:

1. Kazenski zakonik (KZ-1), Uradni list RS, št. 50/12 – uradno prečiščeno besedilo, 6/16 – popr., in 54/15.
2. Konvencija Združenih narodov o otrokovih pravicah (1989), Uradni list RS, št. 35/92.
3. Pravilnik o obravnavi nasilja v družini za vzgojno-izobraževalne zavode, Uradni list RS, št. 104/09.
4. Pravilnik o pravilih in postopkih pri obravnavanju nasilja v družini pri izvajanju zdravstvene dejavnosti, Uradni list RS, št. 38/11.
5. Pravilnik o prepovedi približevanja določenemu kraju oziroma osebi, Uradni list RS, št. 95/04.
6. Pravilnik prepovedi približevanja določeni osebi, kraju ali območju, Uradni list RS, št. 49/14.
7. Pravilnik o sodelovanju organov ter o delovanju centrov za socialno delo, multidisciplinarnih timov in regijskih služb pri obravnavi nasilja v družini, Uradni list RS, št. 31/09.
8. Pravilnik o sodelovanju policije z drugimi organi in organizacijami pri odkrivanju in preprečevanju nasilja v družini, Uradni list RS, št. 25/10.

9. Pravilnik o standardih in normativih socialno varstvenih storitev, Uradni list RS, št. 45/10, 28/11, 104/11, 111/13.
10. Resolucija o Nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini 2009–2014 (ReNPPND0914), Uradni list RS, št. 41/09.
11. Ustava Republike Slovenije – URS, Uradni list RS, št. 33/91-I, 42/97 – UZS68, 66/00 – UZ80, 24/03 – UZ3a, 47, 68, 69/04 – UZ14, 69/04 – UZ43, 69/04 – UZ50, 68/06 – UZ121,140,143, 47/13 – UZ148 in 47/13 – UZ90,97,99.
12. Zakon o kazenskem postopku, Uradni list RS, št. 32/12 – uradno prečiščeno besedilo, 47/13, 87/14 in 8/16 – Odl. US.
13. Zakon o nalogah in pooblastilih policije, Uradni list RS, št. 15/13.
14. Zakon o policiji, Uradni list RS, št. 11/03-UPB in 50/04.
15. Zakon o prekrških (ZP-1), Uradni list RS, št. 29/11 – uradno prečiščeno besedilo, 21/13, 111/13, 74/14 – odl. US in 92/14 – odl. US.
16. Zakon o preprečevanju nasilja v družini, Uradni list RS, št. 16/08.
17. Zakon o ratifikaciji Konvencije Sveta Evrope o preprečevanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini in boju proti njima, Uradni list RS, št. 1/15.
18. Zakon o socialnem varstvu, Uradni list RS, št. 3/07 – uradno prečiščeno besedilo, 23/07 – popr., 41/07 – popr., 61/10 – ZSVarPre, 62/10 – ZUPJS in 57/12.
19. Zakon o splošnem upravnem postopku, Uradni list RS, št. 80/99, 24/06-UPB2, 65/08.
20. Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o policiji, Uradni list RS, št. 78/06.
21. Zakon o tujcih, Uradni list RS, št. 45/14 – uradno prečiščeno besedilo, 90/14, 19/15 in 47/15 – ZZSDT.
22. Zakon o varstvu javnega reda in miru (ZJRM-1), Uradni list RS, št. 70/06.
23. Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih, Uradni list RS, št. 69/04 – UPB1, 101/07 – Odl. US, 122/07 – Odl. US, 90/11 – Odl. US in 84/12 – Odl. US in 82/15 – Odl. US.

Drugi viri:

1. Cvetežar, I. Š., Lešnik - Mugnaioni, D., in Ažman, M. (2009). Odnos do nasilja nad ženskami v ginekoloških ambulantah. 7. kongres zdravstvene in babiške nege Slovenije. <http://zbornica-zveza.si/sl/o-zbornici-zvezi/organi/delovne-skupine/ds-za-nenasilje/dejavnosti/dejavnost-v-letu-2009> (7. 7. 2015).
2. Mlakar, J., Klip števil. 6, članek z naslovom: Psihološke raziskave nasilja med intimnimi partnerji in v družinah; http://www.klinicna-psihologija.si/klip_psiholoske_raziskave_nasilja_med_partnerji_in_v_druzinah (2. 1. 2016).
3. Podreka, J., *Ali si moja ali nikogaršnja*, Delo, 4. 8. 2015, <http://www.delo.si/prosticcas/ali-si-moja-ali-nikogarsnja.html> (20. 12. 2015).
4. http://bos.zrc-sazu.si/cgi/a03.exe?name=sskj_testa&expression=dru%C5%BEina&hs=1 (Slovar slovenskega knjižnega jezika, 5. 3. 2016).
5. http://www.bukla.si/?action=books&book_id=23255 (Slovar slovenskega knjižnega jezika, 2. 3. 2016).
6. <http://www.domesticviolence.org>, 7. 5. 2009.
7. <http://www.drustvo-dnk.si/o-nasilju.html> (Društvo za nenasilno komunikacijo, 13. 1. 2016).
8. <http://www.drustvo-dnk.si/o-nasilju.html> (Društvo za nenasilno komunikacijo, 14. 1. 2016).
9. [http://www.helpguide.org\(/mental/domestic_violence_abuse_types_signs_causes_effects.ht](http://www.helpguide.org(/mental/domestic_violence_abuse_types_signs_causes_effects.ht), 7. 5. 2009.
10. http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/sociala/socialnovarstvene_storitve/svetovanje_posamezniku/ (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, 14. 4. 2014).
11. http://www.scsd.si/tl_files/scsd/dokumenti/katalog_1_6_2.pdf (Katalog javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo CSD, december 2015, 3. 3. 2016).
12. http://www.scsd.si/tl_files/scsd/dokumenti/katalog_1_6_1.pdf (Katalog javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo CSD, december 2015, 21. 12. 2015).

13. <http://www.stat.si/StatWeb/prikazi-novico?id=5147&naslov=Mednarodni-dan-dru%C5%BEin> (Statistični urad Republike Slovenije, 13. 5. 2015).
14. http://www.stat.si/doc/pub/Ljudje_druzine_stanovanja.pdf (Statistični urad Republike Slovenije, 12. 1. 2016).
15. Leskošek, V., Urek, M., Zaviršek, D. (2010): *Nacionalna raziskava o nasilju v zasebni sferi in v partnerskih odnosih. Končno poročilo 1. faze raziskovalnega projekta*. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo.
<http://www.arhiv.uem.gov.si/fileadmin/uem.gov.si/pageuploads/NasiljeRaziskava.pdf>,
 30. 11. 2015.
16. Leskošek, V., Urek, M., in Zaviršek, D. (2010). *Nacionalna raziskava o nasilju v zasebni sferi in v partnerskih odnosih. Končno poročilo 1. faze raziskovalnega projekta*. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo.
http://skei.si/uploads/skei/public/_custom/SplosniPodatki.pdf, 29. 12. 2015.
17. Poročilo PIC (2011). V: Veselič, Š., Horvat, D., Plaz, M. (ur.) (2014). *Priročnik za delo z ženskami in otroki z izkušnjo nasilja*. Ljubljana: Društvo SOS-telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja. 41.
18. Predlog Zakona o preprečevanju nasilja v družini z uvodom, 2007,
http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/z_preprec_nasilja_vlada_sep07.pdf, 20. 12. 2015.
19. Veselič, Špela (ur.) 2007, *Nasilje! kaj lahko storim?*, <http://www.drustvo-dnk.si/images/stories/publikacije/priloga-one.pdf> (13. 1. 2016).
20. Zaviršek, D. (2014). Temeljni koncepti življenja se zamenjujejo z bančnim izrazoslovjem, *Sobotna priloga Dela*, 27. 12. 2014.
<http://www.delo.si/sobotna/temeljni-koncepti-zivljenja-se-zamenjujejo-z-bancnim-izrazoslovjem.html>, 2. 3. 2016.

9 PRILOGE

9.1 Vprašalnik (intervju)

VPRAŠALNIK za intervju (SPLOŠNI DEL):

1.1 Vaš zakonski stan:

- ☐ poročena
- ☐ živim z zunajzakonskim partnerjem
- ☐ samska/razvezana
- ☐ samska/ovdovela
- ☐ Drugo: _____

1.2 Stopnja izobrazbe:

- ☐ nedokončana OŠ
- ☐ OŠ
- ☐ poklicno izobraževanje
- ☐ srednja šola, gimnazija
- ☐ univerzitetna izobrazba
- ☐ magisterij, doktorat ...

1.3 Vaš trenutni status:

- ☐ zaposlena za nedoločen čas
- ☐ zaposlena za določen čas
- ☐ samozaposlena
- ☐ upokojenka
- ☐ nisem zaposlena
- ☐ Drugo: _____

2. Življenje pred razkritjem nasilja (PRVI DEL)

2.1 Kakšne oblike nasilja ste bili deležni?

2.2 Ali ste kdaj zaradi poškodb poiskali zdravniško pomoč?

2.3 Ali ste zdravniku kdaj povedali o nasilju?

2.4 Kakšna je bila vaša socialna mreža in kdo vam je bil pripravljen pomagati?

- sorodniki
- prijatelji
- sodelavci
- drugi: _____
- nihče

2.5 Kakšna so bila vaša ravnanja, da bi se zaščitili pred nasiljem?

2.6 Ali ste se bali za svoje življenje ali življenje svojih otrok?

2.7 Ali ste kdaj razmišljali o odhodu in kaj vas je odvracalo od tega koraka?

2.8 Kakšne informacije ste imeli glede možnosti zaščite o mogoči pomoči različnih služb?

3. Življenje po prijavi nasilja (DRUGI DEL):

3.1 Kaj je bil razlog, da ste se odločili za prijavo nasilja in komu ste nasilje prijavili (CSD, policiji, zdravniku, v šoli ...)?

3.2 Vaše doživljanje, stiske ob podaji prijave, vaša pričakovanja ...?

3.3 Ali vam je vaša socialna mreža (sorodstva, prijateljev ...) ob prijavi stala ob strani? Na kak način so vam pomagali?

3.4 Kako ocenjujete pomoč ustanov (CSD, RIS, policija, zdravstvo ...), predvsem njihov odnos ob prijavi?

3.5 Ali ste imeli občutek, da vas zaposleni v ustanovah, ki so delali z vami, razumejo, da vam verjamejo?

3.6 Ali ste od ustanov prejeli dovolj informacij, ki so bile pomembne za vas po podani prijavi?

3.7 Ali je bil v vašem primeru na CSD sklican multidisciplinarni sestanek za oblikovanje načrta pomoči in ali vam je bil multidisciplinarni sestanek v pomoč pri iskanju rešitev, zaščite pred nadaljnjim nasiljem?

3.8 Ali ste se vključili v kakšno svetovalno obravnavo za žrtve nasilja v družini (na CSD ali NVO)?

3.9 Ali je bil v vašem primeru od policije izrečen kak ukrep zoper povzročitelja nasilja in ali ocenjujete, da vam je bilo to v pomoč pri zaščiti pred nasiljem?

3.10 Kakšni so vaši občutki po prijavi v primerjavi s prej?

3.11 Vaše sporočilo žrtvam nasilja, ki še razmišljajo o prijavi nasilja in odhodu.

9.2 Izjava

Univerza v Ljubljani

IZJAVA

Spodaj podpisani/-a **Marjana Milek Ogrinc**, študent/-ka magistrskega študija Sociologija - socialno delo v skupnosti, Fakultete za socialno delo Univerze v Ljubljani, z vpisno številko **06003208**, s svojim podpisom izjavljam, da sem avtor/-ica magistrskega dela z naslovom: »Vloga medinstitucionalnega sodelovanja pri zaščiti žrtev nasilja v družini«.

S svojim podpisom zagotavljam:

- da je predloženo magistrsko delo rezultat mojega samostojnega raziskovalnega dela ter da so vsa dela in mnenja drugih avtorjev citirana in navedena v seznamu virov, ki je sestavni del predloženega magistrskega dela;
- da se zavedam, da je plagiatstvo, ne glede na obliko in način predstavljanja tujega avtorskega dela kot svojega, v nasprotju z akademsko etiko in s pričakovanimi moralnimi prepričanji ter pomeni hujšo kršitev pravil in predpisov, ki urejajo to področje, kot tudi posledic, ki jih ima takšno dejanje za predloženo delo in z njim povezani status;
- da sem seznanjen/-a z določili Pravilnika o magistrskem študiju;
- da je predloženo pisno delo identično elektronski verziji istega dela;
- da v skladu s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah (Ur. l. RS, št. 16/07, 68/08 in 110/13) dovoljujem, da se zgoraj navedeno magistrsko delo objavi v digitalni zbirki eGradiva in repozitoriju UL.

V Ljubljani, 14.3.2016

Podpis avtorja/-ice:

S svojim podpisom:

- dovoljujem knjižnici Fakultete za socialno delo Univerze v Ljubljani uporabo svojega rojstnega datuma za namen obdelave magistrskega dela v sistemu COBISS;
- soglašam z objavo svojega magistrskega dela na svetovnem spletu;

V Ljubljani, 14.3.2016

Podpis avtorja/-ice: